

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Hodnotová orientace dětí ve věku 14 až 16 let

Bakalářská práce

Autor: Lucie Kadlecová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Oponent práce: Mgr. Alena Knotková

Zadání bakalářské práce

Autor: Lucie Kadlecová

Studium: P18K0284

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Hodnotová orientace dětí ve věku 14 až 16 let**

Název bakalářské práce Value orientation of children aged 14 až 16 years
A):

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Ústředním cílem práce bude s oporou o analýzu odborné literatury a provedené empirické šetření, popsat hodnotovou orientaci dospívajících s ohledem na jejich vztah k rodině. Práce bude teoreticko-empirické povahy. Empirické šetření bude smíšeného typu. Hlavní metoda bude empirická, formou dotazování, technika dotazníku, doplňující rozhovor narativního charakteru.

KUČEROVÁ, Stanislava, Úvod do pedagogické antropologie a axiologie. ISBN 80-210-0141-0 : 18

KUČEROVÁ, Stanislava, Člověk - hodnoty - výchova : kapitoly z filosofie výchovy. ISBN 80-85668-34-3 : 89

SAK, Petr. Proměny české mládeže (česká mládež v pohledu sociologických výzkumů).
ISBN: 80-7229-042-8

SAK, P., SAKOVÁ, K., Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evopanizace a informatizace. ISBN 80-86320-33-2

SEMRÁD, Jiří, Hodnoty a výchova.

SEMRÁD, Jiří, Globalizace, sociální práce a tvořivost, Socialia 2001. - s. 175-179.

Semrád, Jiří, Mládež v globálním a digitálním světě a tvořivost, Socialia 2002. - s. 257-263.

GAVORA, Petr, Úvod do pedagogického výzkumu, ISBN 80-85931-79-6 (brož.)

KRAUS, B., Sociální aspekty výchovy. ISBN 80-7041-841-9

BROŽÍK, Vladimír, Hodnotové orientácie. ISBN 80-8050-368-0

LAŠEK, Jan, Komponenty sebehodnocení pubescentů. ISBN 80-7041-103-1

LAŠEK, Jan, LOUDOVÁ, Irena, Rodina jako základ vývoje morálky a občanských postojů dětí.
ISBN 978-80-7435-335-2 (váz.)

ČERNÝ, Josef, Rodina, škola a společnost.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Oponent: Mgr. Alena Knotková

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Hodnotová orientace dětí ve věku 14 – 16 let vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Mokrovousech dne 9. dubna 2021

Lucie Kadlecová

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Jířímu Semrádovi, CSc. za odborné vedení, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval.

Anotace

KADLECOVÁ, Lucie. *Hodnotová orientace dětí ve věku 14 až 16 let*, Hradec Králové, 2021, 97 s., Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové.

Bakalářská práce se zabývá problematikou hodnotové orientace dětí ve věku 14 až 16 let, popisuje a klasifikuje hodnotovou orientaci výzkumného vzorku současné mladé generace s podporou analýzy odborné literatury a vlastního empirického šetření. Práce má teoreticko - empirický charakter. V teoretické části jsou uvedeny sociálně – ekonomické změny společnosti, generační rozdíly a je zde popsána klasifikace hodnot, společně s faktory ovlivňující hodnotovou orientaci a to především z pohledu prostředí. Mezi hlavní faktory ovlivňující jedince jsme zařadili lokální, školní a rodinné prostředí. Empirická část má kvalitativní charakter. Hlavním cílem empirické části je analýza hodnotové orientace současné mládeže na základě získaných výsledků dotazníkového šetření. Při zpracování práce byla použita metoda literární, obecně logická metoda a metoda dotazování, technikou dotazníku, doplněna o narativní rozhovor.

Klíčová slova: hodnoty a hodnotová orientace, sociálně – ekonomické proměny společnosti, prostředí, životní styl, mládež

Annotation

KADLECOVÁ, Lucie. *Value orientation of children aged 14 to 16 years*, Hradec Králové, 2021, 97 p., Bachelor thesis. Faculty of Education, University of Hradec Králové.

My bachelor thesis deals with the issue of value orientation of children aged 14 - 16 years. The aim of the bachelor thesis is to describe and classify the value orientation of the research sample of the current young generation with the support of the analysis of professional literature and own empirical research. The thesis is characterised as theoretical and empirical. The theoretical and empirical part of the bachelor thesis is based on relevant sources of professional literature. The theoretical part presents the socio - economic changes in society, generational differences and describes the classification of values, together with factors influencing value orientation, especially from the point of view of the environment. We included the local, school and family environment among the main factors of the environment. The empirical part is of qualitative character. The main goal of the empirical part is the analysis of the value orientation of contemporary youth on the basis of the results obtained in the questionnaire survey. This thesis was created by using the descriptive method, the general logical method and the questionnaire technique, supplemented by a narrative interview.

Key words: values and value orientation, socio – economic changes in society, environment, lifestyle, youth

Obsah bakalářské práce

Úvod	9
1 Sociálně ekonomické proměny společnosti a hodnoty	10
1.1 Dopad sociálně ekonomických proměn společnosti na hodnoty a hodnotovou orientaci dětí a mládeže	12
1.2 Globalizace a její dopad na hodnoty společnosti	14
1.3 Vpád digitálních technologií do společnosti	16
1.4 Rozmach masové komunikace a vpád masmédií do života dětí a mládeže	19
1.5 Generační rozdíly společnosti s nástupem globalizace a digitálních technologií	21
1.6 Shrnutí	23
2 Hodnotový profil mladé generace	25
2.1 Klasifikace hodnot a hodnotových orientací	26
2.2 Faktory ovlivňující hodnotovou orientaci mladé generace	29
2.2.1 Vliv lokálního prostředí na jednání mladistvých	30
2.2.2 Vliv školního prostředí a vrstevnických skupin na jednání mladistvých	32
2.2.3 Vliv rodinného prostředí na jednání mladistvých	34
2.3 Hodnotová orientace jako projev životního stylu	36
2.4 Hodnotový systém společnosti a mládeže dle dosavadních výzkumů	39
2.5 Shrnutí	42
3 Projekt a výsledky empirického šetření	44
3.1 Teoretická východiska	44
3.2 Cíle a úkoly empirického šetření	45
3.3 Charakteristika výzkumného šetření	46
3.4 Analýza respondentů	47
3.5 Organizace výzkumného šetření	50
3.6 Analýza výzkumného nástroje	51
3.7 Prezentace výsledků empirického šetření	52
3.7.1 Výsledky narativního rozhovoru	79
3.8 Dílčí závěry	80
Závěr	82
Seznam tabulek a grafů empirického šetření	88
Seznam přílohy	89
Příloha A - Průvodní dopis	89
Příloha B - Dotazník	90
Příloha C - Přehledová tabulka hodnot	97

Úvod

Hodnoty a hodnotová orientace je téma, které bylo mnohokrát zpracováno, ale stále zůstává tématem zajímavým. V České republice se hodnotami a hodnotovou orientací zabývá například významný sociolog P. Sak a K. Kolesárová, kteří provedli několik sociologických výzkumů týkajících se problematiky mládeže. Dále pak B. Kraus, který se ve své publikaci *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století* zabýval otázkou hodnotové orientace, kdy v letech 1981, 1985, 1993 a 1997 provedl opakovaný výzkum mládeže.

Díky změnám společnosti, prolínáním se kultur a technickému pokroku se neustále posunují a mění i hodnoty. Vzhledem k tomu, že nás zajímá, co ovlivňuje jednání a chování mladé generace, je téma bakalářské práce zaměřeno na hodnotovou orientaci mládeže. Na základě předběžného studia odborné literatury a vlastních zkušeností jsme stanovili vědecký problém: Jaký typ hodnot dominuje v hodnotovém profilu zkoumaného vzorku mladé generace?

Cílem bakalářské práce je s oporou o analýzu odborné literatury a vlastní empirické šetření popsat a klasifikovat hodnotovou orientaci výzkumného vzorku současné mladé generace.

Na základě výše popsaného metodologického vymezení bakalářské práce jsme stanovili i ústřední hypotézu: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem.

Práce má teoreticko - empirický charakter. Empirická část má kvantitativní charakter. Bakalářská práce bude zpracována zejména metodou literární, obecně logickými metodami a metodou dotazování, technikou dotazníku, doplněna o rozhovor narativního charakteru.

1 Sociálně ekonomické proměny společnosti a hodnoty

Značná proměna společnosti se začíná projevovat od 2. poloviny 20. století, v důsledku enormního rozvoje vědy, techniky a nových ekonomických přístupů se můžeme setkat s pojmy moderní společnost, postindustriální společnost, postmoderní společnost, postkomunistická společnost a jiné.

Současná společnost se vyznačuje tendencemi k větší rychlosti a provázanosti, integraci a podobně, neboť je vystavena vlivu humanizace, globalizace, multikultury a digitalizace. Díky nadnárodním společnostem a politické situaci se setkáváme s novým pojetím ekonomiky a trhu, provázané snahou o globalizaci, ale i snahou o prohloubení demokracie a humanismu.

J. Keller uvádí, že až do převládnutí kapitalismu v 19. století se tradiční společnost vyznačuje nízkým stupněm gramotnosti, otevřeností trhu a postavením jedince (Keller, 2004,15), kdy postavení jedince značně ovlivňovalo sociální status rodiny.

Trh byl rozdělen na segmenty, kdy mimo něj zůstává velká část výrobků, která slouží k uspokojení základních potřeb rodiny. Dále J. Keller zmiňuje, že život převážné skupiny lidí hospodařících v ekonomicky více či méně soběstačných domácnostech, je určován jinými než tradičními závislostmi a oblast ekonomická se v tradiční společnosti neustavila jako samostatný systém vydělený ze zbytku společnosti a diktující mu své zákony (Keller, 2004,15). Tradiční společnost s sebou ovšem nesla i rizika, která ovlivňovala hodnoty společnosti. Jedná se o epidemie chorob, hladomor a války. Také pozice rodiny v tradiční společnosti měla jiné postavení než dnes. Rodina držela pospolu a řádně plnila všechny své funkce. Jen pozice státu vůči rodině byla zanedbatelná.

Pro moderní společnost je charakteristická variabilita a rozrůzněnost. To se promítá i do pojetí rodiny. Začíná se rozmáhat rozvodovost, více dětí žije v náhradní péči a přibývá matek samoživitelek. Stát tak supluje rodinu a podílí se více na výchově a vzdělávání dětí a mládeže. Od rodiny se však očekává, že mladá generace položí výchovně vzdělávací a socializační základy, ovšem rodina se často domnívá, že beze zbytku plnění jejich funkcí přešlo na jiné subjekty.

V moderní společnosti nastal také obrat od tradičního zemědělství k průmyslové výrobě a jiné pohlížení na lidskou práci zamíchal pořadím hodnot a hodnotové orientace společnosti. Dle K. Rýdla je hlavním prvkem celé přestavby a modernizace hospodářství

rostoucí význam sektoru služeb (Rýdl, 2012, 70). Trend, který neměl kladné předpovědi z konce 60. let, se dále rozvíjí a pokračuje.

Od konce 60. let klesá ve vyspělých zemích světa zcela očividně množství pracovních míst v průmyslu a zemědělství a naopak vzrůstá počet pracovních míst v oblasti služeb. Proces industrializace mění zavedené standarty, tradice, stereotypy pracovního i společenského chování, dochází k odcizení od tradičního způsobu života a víry. Společnost je více zaměřena na výkon, svobodu a demokratický způsob života. „*Dle V. Bělohradského je demokracie taková organizace společnosti, v níž otázky pozadí jsou neustále otevřené, lidé se o ně zajímají. Veřejný prostor má své zvláštní napětí, svou effervescenci, protože opačné velké pravdy tu neustále na sebe narážejí a vyvracejí se. Spory o velké pravdy jsou užitečné: činí nás lepšími, otevřenějšími, naše rozhodování dělají legitimnějším a kvalitnějším. Základním pilířem demokracie je právě obecná přístupnost otázek pozadí a obecný zájem o ně*“ (Bělohradský, 1999, online).

Otázkou zůstává, zda je společnost připravena nést vše, co s sebou demokracie přináší. S. Kučerová uvádí, že po listopadovém převratu 1989 se před naši společnost postavily nové skryté problémy, které nemají z historického hlediska obdoby. Po prvotní euforii z pocitu volnosti a svobody, které bylo za vládnutí totalismu, z pocitu rozšíření individuálních potřeb a možností seberealizace nastoupilo vědomí posttotalitní krize (Kučerová, 1996, 3).

Předpokládá se, že hlavní dispozíci funkčního a stabilního demokratického systému společnosti je vzestup ekonomického rozvoje a s tím spojená urbanizace, která sebou nese ekonomické, sociální a kulturní změny. Jde o narůstající podíl lidí žijících ve městech a také větší podíl lidí, kteří žijí městským způsobem života. Tím je spojena také změna životního stylu a nové uspořádání hodnot. Stabilizace demokratického systému je také závislá na politické kultuře a to nejen představitelů státní správy, ale i všech jedinců žijících ve společnosti.

S. Kučerová zmiňuje, že dle analytických zjištění evropských vědců jsou kořeny demokracie podemílány spodními vodami ve větších hloubkách: roste nerovnost, rozmáhá se neobčanství občanů, důrazem na krajní individualismus a pohled na celek upadá. Díky deformaci demokracie se vytváří kulturně hlubinné mediální zločinctví. Média rozkládají kulturní představu jako setrvalé soustavy lidských hodnot vlastních více kulturám a z hlediska historie působících jako hodnotové upevnění soužití lidí ve

společenstvích (Kučerová, 2005, 59). Zapomíná se na humanitu, člověk se přestává ohlížet na druhé. Často je za humanitu vydávána pseudohumanita.

Díky rozšiřování výroby se jde bezhlavě za růstem moci, společnost se neohlíží na zdraví člověka, životní prostředí, duchovní kulturu a kvalitní trávení volného času. Svoji činností ničí vztah k lidským schopnostem a možnostem morálního a intelektuálního rozvoje. Důležitá je duše člověka, bez které nejde budovat spolehlivý národ, jeho kulturu, kvalitní způsob života a možnost tvorby správných hodnot.

1.1 Dopad sociálně ekonomických proměn společnosti na hodnoty a hodnotovou orientaci dětí a mládeže

Hodnoty jsou předmětem zkoumání zejména společenských věd. Mnoho autorů si klade otázku, kam hodnoty a hodnotová orientace dětí a mládeže směřuje, co a kdo ji ovlivňuje. Sociálně ekonomické proměny společnosti a působení masmédií transformovaných digitálně mají vliv na změny, které mladou generaci provázejí.

Mladá generace je aktivní subjekt, který je zdrojem pozitivních i negativních projevů a podílí se na utváření hodnotového systému společnosti. Dostává se do kontaktu s negativními vlivy, které vyplývají z deformací společnosti, která se hlásí k nosným idejím, ale realizace má slabiny a z toho vznikají ony deformace. Negativní vlivy ohrožují mravní a sociální vývoj mládeže ve věku, kdy ještě nejsou sociálně vyspělí a nejsou proto sociálně způsobilí k obraně před těmito vlivy. P. Sak s touto problematikou uvádí, že společnost nejenže děti a mládež nechrání, ale sama má podíl na utváření negativních vlivů působících na mladou generaci (Sak, 2000, 14).

Při výběru hodnotové orientace mladou generaci neovlivňují pouze globalizace a média. Je i řada dalších rizikových faktorů, které mají při rozhodování svoji úlohu např. nárůst počtu obyvatelstva, životní prostředí, nárůst násilí, výroba jaderných a biologických zbraní, nemocnost. B. Kraus ve své publikaci uvádí závažné sociální znaky, které ovlivňují globální prostředí:

- uniformita výrobků a spotřeby, kterou můžeme sledovat na celém světě,
- životní styl a kultura dle amerického vzoru, kterým se některé významné země začínají bránit např. Francie, Německo, Japonsko,

- špatný vliv multimediálních komunikačních prostředků např. nabídka pornografie na internetu, ukázky násilí, např. návody na výrobu výbušnin a jiné,
 - odchod inteligentních jedinců z ekonomicky slabších oblastí do oblastí vyspělejších,
 - velké nároky na výkon a produktivitu způsobujících zdravotní obtíže a civilizační choroby,
 - rapidní rozdíl mezi bohatými a chudými,
 - nevyrovnané populační rozvrstvení a přirozená reprodukce,
 - zatížení přírodního prostředí spojené až s globálními problémy,
 - ztrácí se význam rodiny pro život jedince,
 - rozmach terorismu a organizovaného zločinu,
 - upřednostňování ekonomických zájmů před sociálními a mravními zásadami.
- (Podle Tokárové in Kraus, 2008,71).

Tyto sociální znaky nejde přehlížet, neboť jsou nepostradatelné k budování zdravého společenského prostředí, v kterém se děti a mládež pohybují.

Proto je důležité si uvědomit, že v souvislosti s utvářením hodnot a jejich systému je období dospívání nejzajímavější, neboť stát se dospělým vyžaduje řadu změn. Dle B. Krause sebou mládí přináší řadu rozporů. Je obdobím výrazných změn. Pomalu se opouští od hodnot dětství a zároveň se projevuje odpor k některým znakům dospělosti (Kraus, 1999, 69). Do procesu vzrůstání do dospívání můžeme zahrnout biologické a zejména sociální faktory. Tedy ty faktory, které vytváří vnější prostředí obklopující dospívajícího jedince. Toto prostředí jedince motivuje, formuje a ovlivňuje.

V postmoderní době je mládež obklopena novými informacemi, novými postupy a technologiemi, že si ani neuvědomuje, jak digitalizace vstoupila do jejich života. Navíc podle některých teoretiků například P. Saka je mládež nositelem digitálních technologií, ona svými postoji podpořila urychlení digitalizace společnosti, aniž si je vědoma předností a negativ.

Pro děti a mládež období 21. století také přineslo řadu pozitivních faktorů - svobodu, možnost většího výběru ve vzdělání, volnost pohybu, více využít možnosti být sám sebou, právo volby a jiné. B. Kraus uvádí, že se mládež vyznačuje jistými osobnostními rysy jako je zvýšená míra kritičnosti, touha být samostatný, mít neomezené myšlení a jednání

a také má větší sebevědomí (Kraus, 1999, 77). Mladá generace má tedy možnost volby jakou hodnotovou orientaci přijme.

Nicméně nejde opomenout, že významnou téměř klíčovou roli při utváření hodnot dětí a mládeže v období dospívání hraje výchova. Hodnoty nejsou člověku dány přírodou, ale okolním působením. Dítě se na svět rodí s určitými předpoklady být člověkem, ale skutečně se jím stává až výchovou. V průběhu života si do něj postupně osvojuje zvyklosti, mravy, vkus, role, hodnoty. Učí se rolím ve společnosti a i aktivně přispívá do prostředí, ve kterém žije.

Sociálně ekonomické proměny společnosti mají také podíl na utváření vzorů mladé generace. Pozitivním vzorem dětí a mládeže je v dnešní moderní době youtuber či influent. Tedy člověk, který se živí zveřejňováním videí či fotografií na sociálních sítích např. Instagram, Youtube, a ovlivňuje tak velké procento dnešní mládeže. Je tedy důležité mladé generaci stále předávat aktivní zkušenosti, moudra a zážitky. Ty skutečné věci, které prožili, ne ty uměle nafocené či natočené za účelem větší sledovanosti nebo zisku. P. Sak uvádí, že sociální sítě a propagace médií vede mladou generaci ke ztrátě schopnosti kriticky myslet a analyzovat (Sak, 2018, 34).

1.2 Globalizace a její dopad na hodnoty společnosti

Globalizace je jedním z procesů ze sociálně ekonomických proměn společnosti, který se začal plně projevovat koncem 20. století a její dopady mají nemalý vliv na společnost. Globalizace má různé formy, počínaje překonáváním časových pásem až po ekonomii kulturní. Jde o rozšíření informací i do nejvzdálenějšího koutu světa. Velice zajímavé je, že globalizace není novým jevem. Je rozvíjena (ne tedy v takové míře jako známe teď) již od doby pozdního středověku a v první fázi novověku. Začala se rozvíjet nejprve v obchodu koncem 15. století.

Není ovšem spojena pouze s mocí ekonomickou, ale prostoupila všechny sféry společenského života a můžeme ji pozorovat v poli kulturním, politickém, sociálním, antropologickém a hodnotovém.

I. Rolný a L. Lacina považují za pět katalyzátorů urychlující proces globalizace značný vývoj mikroelektroniky, výskyt globálních problémů Země, schopnost státu řešit své

vlastní problémy, vznik mocných národních společností a nárůst počtu vzdělaných lidí ve společnosti, což vede k menší manipulovatelnosti státem (Rolný, Lacina, 2001, 14).

Z ekonomického hlediska je globalizace provázána se společenskou a materiální stránkou životní úrovně společnosti. Promítá se tedy vliv ideologie neoliberalismu, který může vést k odklonu od tvůrčí práce a tvořivého myšlení.

Dále je patrný vliv na znečišťování ovzduší a přírody, na nedostatek surovinových zdrojů, a také problém s odpady, které vznikají díky průmyslovým společnostem. Ekonomická a zároveň ekologická situace je propojena s hledáním kolektivní odpovědnosti, spojena se společenskými, morálními a etickými hodnotami, neboť situace dnes ovlivní i budoucí generace.

Globalizace sebou přináší moderní technologie, snižování nezaměstnanosti či navýšení sortimentu zboží a služeb, ale také i řadu nástrah, s kterými je potřeba se naučit pracovat a porozumět jejich síle, aby se nestaly přítěží pro společnost. Díky velkému vlivu ekonomiky a honbě za ziskem jsou přehlíženy právě kulturní a sociální rozdíly společnosti.

Hodnoty, které byly spojeny s životem v tradiční společnosti, zanikají nebo se transformují. Zaniká důvěra v lidi, v životní jistoty, v přirozenost a v tradiční sociální propojení lidí. Moderní technologie se vyznačují krátkodobostí, jsou hnány ziskem a touhou po okamžitém úspěchu, který nepřispívá k vývoji budoucnosti. Díky globalizaci dostává mladá generace falešné představy o smyslu života. Upravené informace tak plně nerozvíjí osobní stránku člověka.

J. Semrád zastává názor, že globalizace, která je často zmiňována za nový zdroj bohatství národů, nebo za jeden z faktorů ovlivňující osobnostní a společenský růst, je rozporuplná a jednostranná vzhledem k orientaci společnosti či jedince. Také sebou nese řadu negativ, která jsou ve větší míře než pozitiva (Socialia 2001, Semrád, 177).

Hodnotová orientace společnosti je deformovaná globalizací, protože se více zaměřuje na ekonomickou a průmyslovou složku, než na složku sociální a kulturní a pokud chceme z mladého člověka mít zdravou osobnost, nesmíme zapomínat na vzdělání a výchovné procesy, neboť správná výchova dokáže eliminovat nežádoucí patologické jevy, které sebou globalizace přináší.

1.3 Vpád digitálních technologií do společnosti

Digitální technologie se v životě společnosti usadily poměrně rychle. Lidé si zvykli, že díky digitálním technologiím je pro ně život a činnosti každodenního života jednodušší. Již nemusí chodit do banky, pokud to není nesmírně nutné. Nemusí, pokud nechtějí chodit nakupovat. Stačí otevřít počítač, notebook nebo tablet a nákup je hotový. Za poplatek či zcela zdarma mají potřebné věci až u dveří. Člověk se zapojuje do běžných činností online způsobem. Z pohodlí domova může využívat technologie k získání nových znalostí, ke zvýšení kvalifikace a současně se učí nově a více rozvíjet možnost digitální technologie využívat. Jedinec může vnímat, hledat, tvořit, upravovat a získávat z různých digitálních zdrojů potřebné informace, postupy a strategie. Je obklopen takzvaným infromatickým poznáním, kde by měl umět rozpoznat a porozumět aspektům, které jsou s užíváním digitálních technologií spojené. K bezpečnému, sebejistému a tvořivému užívání digitálních technologií v běžném životě – v práci, ve škole a v trávení volného času je důležitá digitální gramotnost.

P. Sak uvádí, že realita společnosti by měla být vnímána spíše jako skutečnost, s níž je člověk v interakci prostřednictvím svých smyslů. Takto vytýčená skutečnost spolu s vnitřním světem člověka tvoří přirozený svět jedince. S ohledem vývoje naší země a civilizačního vývoje se však nacházíme v bodě, kdy se vedle reality přirozeného světa vynořuje nový druh vnímání reality (Sak, Mareš, 2007, 11), se kterou se musí společnost naučit pracovat. Každý jedinec by si měl osvojit základní dovednosti, aby se nestaly pro jedince a společnost hrozbou.

Co vlastně myslíme pojmem digitální technologie a kde se ve světě člověka vzaly? Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR uvádí, že „*digitální technologie jsou elektronické nástroje, systémy, zařízení a zdroje, které umožňují uchovávat, zpracovávat a přenášet obrovské množství informací (dat, textů a obrázků) na úložných zařízeních – počítače, tablety, notebooky, mobilní telefony, digitální fotoaparáty a kamery, e-knihy, e-časopisy, herní konzole, navigace, přehrávače (CD, DVD, MP3, MP4) a zařízení pro komunikaci – WiFi, Bluetooth, internet a další*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020, online). Z výše uvedeného je patrné, že nás digitální technologie obklopují na každém kroku.

Společnost se tak vlivem digitálních technologií ocitá v pozici, kdy se do životního pole člověka dostávají nové prvky. P. Sak vysvětluje pojem životní pole jako prostředí, které

obklopuje jednoho jedince a zároveň je jeho životním polem složeného z biologického, mentálního a sociálního pole, které přispívá k celkovému vývoji osobnosti a způsobu života jedince. Biologické pole je omezené časem, vždy se skládá pouze s části okolního světa a je v souladu s biologickým systémem jedince. Mentální pole je vymezeno jako systém podnětů, které působí na psychiku jedince a snaží se o rozvoj jeho rozumových schopností a správnou funkci duševních operací. V sociálním poli se nachází společenské dění – vztahy jednotlivců a skupin, pasivní i aktivní společenské procesy, hodnoty, normy, názory, postoje ve společnosti a také společenské organizace, které obklopují jedince (Sak, 2000, 17).

Zde je patrné, že pokud na životní pole jedince působí digitální technologie velkou silou, pak je těžké se jejich tlaku ubránit. Digitální technologie působí na rodinný život, pracovní trh, vzdělání a veřejnou správu. Je také možné, že pokud nebudeme dostatečně flexibilní, můžeme se stát digitálním vyděděncem, pro společnost nepotřebným, zbytečným či nezajímavým jedincem.

Ohroženou skupinou jsou vedle mladé generace také senioři či lidé s nižším vzděláním, duševní poruchou, lidé z lokalit ohrožených chudobou. K digitálnímu vyloučení tedy může dojít z pohledu sociálního postavení, vzdělání či věku. Zde můžeme vnímat, že digitální technologie mění hodnotový systém společnosti. Je důležité věnovat pozornost digitálnímu prostředí, neboť nám dokáže prohlubovat propast mezi lidmi, která se zvětšuje. Hodnoty upadají a společnost se více soustředí na materiální věci, odsouvá sociokulturní stránku na druhou kolej. J. Semrád hovoří o takzvané výkonové ekonomice, na kterou se společnost soustředí. S. Kučerová zase uvádí, že na hodnoty působí zločinnost, korupce a honba za kariérou (Kučerová, 1996, 74).

Digitální technologie mohou sloužit i k užítku jedince, nesmí se však zaměnit prostředek za cíl. Je to jako s jakoukoliv jinou činností. Jízdu na kole a osvojení si silničních pravidel se také musíme naučit, a pokud všichni ve společnosti dodržují daná pravidla, neocitá se jedinec v ohrožení. Prospěšné jsou digitální technologie při aktuální situaci, kdy se člověk necítí být plně odloučen od okolního světa. Online přenos nám sice nedokáže plně nahradit osobní interakci, ale dokáže ji na chvíli zastoupit. Díky vymoženostem dnešní moderní doby mohou děti i v době Covid – SARS 19, alespoň malinko prožít školní den. Být v kontaktu se spolužáky a pedagogickými pracovníky. Stojí ovšem opět před rozhodnutím, zda zadané úkoly budou plnit poctivě či najdou skulinu, jak je obejít. Při

učení na dálku je důležité využívání vnější autoregulace jedince. Děti a mládež dnešní doby tedy zažívají tzv. elektronické učení.

„Elektronické učení popisuje J. Mareš jako typ učení, které využívá elektronická zařízení např. počítač, které zasahuje do pedagogiky, psychologie i sociologie a staví je před nové typy problémů, neboť podle Beethana (2002) zpřístupňuje žákům a studentům informační zdroje obrovského rozsahu; přináší nové prostředky pro práci s informacemi; nabízí nový typ zprostředkování dialogu mezi lidmi a sdílení myšlenek mezi lidmi; mění typ pedagogické komunikace, způsoby prezentování a reprezentování poznatků; navozuje změny ve stávající podobě vzdělávacích institucí tím, že se informační zdroje pro žáky a studenty centralizují, zatímco informační služby se decentralizují; otevírá větší prostor pro žákovskou autonomii (alespoň potencionálně) a přináší však i nové podoby nerovnosti mezi lidmi.“ (Podle Beethama in Mareš, 2007, 173)

S elektronickým typem učení jsou spojena velká očekávání, a ne vždy se jich podaří dosáhnout. Tvrzení, že učení je dostupné kdykoliv a kdekoliv není zcela pravdivé, neboť může být špatné počasí, nedostatečný signál nebo je jedinec ze sociálně slabší rodiny, která si nemůže dovolit pořídit všechny digitální vymoženosti doby. Dalším plusem se uvádí, že elektronické učení je dostupné a více orientované na žáka, kdy si sám jedinec vyhledává informace a tím se vzdělává. Problém vidí J. Semrád v tom, že mládež zaměňuje informace za poznání, pouze stahuje a neumí se získanými informacemi pracovat.

Pokud ovšem jedinec nebude orientovaný na učení, tak ani digitální technologie ho nedonutí k činnosti. Tím se opět dostáváme k tomu, že nejde nahradit klasické učení. Výchova žáka je neodmyslitelná, neboť rozvíjí jeho motivaci a aktivitu. G. Slaninová, L. Stašová a I. Junová uvádí, že dnešní děti a mládež jsou podstatně lépe vybaveny digitálními technologiemi, než tomu bylo u jejich rodičů. Dle výzkumu Českého statistického úřadu v roce 2013 je zřejmé, že stále narůstá počet používaných elektronických médií, např. v roce 2013 tomu bylo o 53 % více než v roce 2001 (Stošová, Slaninová, Junová, 2015, 20).

Jde o začarovaný kruh, digitální technologie nám přináší pozitivní i negativní možnosti, se kterými se my i budoucí generace musíme naučit zacházet, neboť nechceme plně zaměnit přirozené sociální vztahy za vztahy virtuální, jak vyplývá z výzkumů P. Saka (Sak, Mareš 2007, 23).

1.4 Rozmach masové komunikace a vpád masmédií do života dětí a mládeže

Komunikace je základním prvkem společnosti a slouží k přímému i nepřímému sociálnímu kontaktu, kterým přenášíme informace, významy i emocionální obsah. J. B. Thompson zmiňuje, že při komunikaci je využíváno technické médium, které slouží k reprodukci symbolického sdělení a jde o hmotný podklad. Při komunikaci tváří v tvář mohou být jako hmotný podklad považovány hlasivky, hrdlo či uši. Při předávání informací v hmotné podobě do technického média můžeme zařadit papír, kámen, CD a jiné.

Informace, které jsou komunikací přenášeny je potřeba uchovat. U běžného hovoru je stupeň uchovatelnosti nízká a někdy vymizí úplně. U psaného projevu opět záleží, jakou metodu k uchování využijeme. Zda napíšeme obyčejnou tužkou nebo perem. Z hlediska historie symbolické sdělení uchovávali již Sumerové a Egypťani. Těm sloužilo písmo k uchování ekonomických či náboženských informací. I tímto způsobem mohou být technická média používána jako zdroj moci politickými představiteli.

Dalším významným znakem reprodukce byl vynález knihtisku a v pozdější době také vynález rozhlasu, fotografie, gramofonu či magnetofonu. Tyto vynálezy velice reprodukci usnadnily a informace tak šly sdílet v jiném prostoru a čase.

Díky rozmachu moderních technologií se informace šířily rychleji a byly dostupnější pro širší společnost. Hromadné sdělovací prostředky byly součástí běžného života. Vzniklo tak masové šíření informací a prostor pro vstup pojmu masová komunikace, která dokáže oslovit velkou masu populace například televizní vysílání, rozhlas, noviny, internet - masmédiá. Vlivem masmédií může dokonce dojít k tomu, že lidstvo některé informace vypouští, neboť je informacemi zahlceno.

Jedním z rysů masové komunikace nebo tedy přenosu informací je to, že většinou probíhá jednostranně. Tedy ten, kdo vysílá, se nachází jinde než příjemce. Masmédia nejsou sdělením jednotlivce, ale instituce, která si sdělení pečlivě vybírá podle toho, kdo je financuje. Obsah sdělení masmédií má neuvěřitelné pole působnosti. Sdělení jsou pestrá, mají různé zaměření a jsou odlišné povahy. Můžeme říci, že masová média mají funkci informativní, formativní, komunikativní a rekreativní. B. Kraus zmiňuje, že nejvíce pozornosti je ze strany příjemce věnována velká pozornost dětem a mládeži. Jde o tu část společnosti, která je nejvíce ovlivnitelná a působí na ně velkou měrou negativní vlivy

médií jak po tělesné, tak po duševní stránce a zanechávají rozsáhlejší negativní následky než u dospělých. Proto je důležité působení médií na děti a mládež usměrňovat (Kraus, 2008, 125).

Děti i mládež se setkávají s pozitivními, tak s negativními vlivy masmédií. Mezi možné negativní aspekty můžeme zařadit změnu trávení volného času, kdy média nahrazují reálné vztahy a aktivity, zkreslený a ochuzený obraz světa bez vlastních zkušeností a zážitků, zdravotní potíže a v neposlední řadě také ovlivňují vkus a estetiku mládeže. Masová média (především televize a internet) výrazně mění i způsob života mladé generace. J. Semrád vymezuje způsob života jako „*charakteristické, opakující se každodenní projevy jednání a chování jednotlivce uplatňované v sociálním styku, spojené s vykonáváním určitých činností zájmové, profesní a jiné povahy a opírající se o hodnotové orientace, světový názor, osobnostní rysy, individuální zkušenosti, schopnosti, vzdělání a další prvky vystihující totalitu osobnosti*“ (Semrád, 2002, 257 - 258).

V devadesátých letech patřilo mezi nejsilnější médium sledování televize. Dle výzkumů P. Saka bylo prokázáno, že kolem roku 2000 začalo sledování televize klesat. Sledování televize mládeží bylo ovlivněno rodinou. Typ rodiny byl určen vzdělaností a sociokulturní úrovní rodičů, jejichž životním stylem a z toho vyplývajících návyky televizního chování. Obecně platí, že čím nižší vzdělání, tím silněji je rodina spojena s televizí a její životní styl, jehož dominantou je televize, si osvojuje i dítě (Sak, Kolesárová, 2004, 90). Nejsilněji zastoupený faktor, který ovlivňuje mladou generaci je internet. Média tedy ovlivňují mladou generaci, stávají se její součástí, jsou tvořena pro mládež a zároveň je mládež sama vytváří.

Dle J. Semráda nejde říci, že digitalizace ovlivňuje pouze životní styl, promítá se také do oblasti profesní a volnočasové. S celkovým významem a přínosem masmédií pro život společnosti, můžeme polemizovat. Dle B. Krause na jedné straně rozšiřují obzory, přispívají novými informacemi, které obohacují život společnosti a díky masmédiím můžeme být součástí událostí a zážitků z nejrůznějších koutů celého světa. Na druhé straně nesmíme zapomínat, že současně přispívají k naší celkové přesycenosti podněty, narušují denní rytmus jedince i celé společnosti a přispívají také k pasivnímu a konzumnímu životnímu stylu společnosti (Kraus, 2008, 129).

Z výše uvedeného je patrné, že vpád masmédií ovlivnil a stále ovlivňuje mladou generaci. Přinesl nám sebou řadu pozitivních, tak negativních změn. Masmédia nám umožnila

sledovat sportovní zápas z druhého konce světa, ale zároveň nás ochudily o čas strávený na sportovním hřišti. Nejvíce masmédiá ovlivnily v trávení volného času dětí a mládeže, neboť napadají také životní styl a komunikaci celé rodiny.

1.5 Generační rozdíly společnosti s nástupem globalizace a digitálních technologií

Jak bylo zmíněno na začátku, v průběhu 20. a 21. stoléní dochází k velkému rozvoji vědy a techniky, které se stávají výrobní silou a zvyšují ekonomickou výkonost společnosti. Výkonost ekonomiky ovlivňuje v neposlední řadě také globalizace podporovaná velkou silou digitálních technologií, díky tomu dochází k stále většímu vymezení jednotlivých generací. Rozdíly mezi generacemi jsou natolik patrné, že je nejde opomenout, neboť se můžeme dostat do fáze, kdy si generace přestanou rozumět. Rozdíly mezi generacemi nám nastolují nové kulturní a sociální problémy, které se promítají nejen do oblastí ekonomie, politiky, vzdělávání, kultury a dalších společenských sfér, ale i rodiny. Z historického hlediska se problémem generací zabývalo mnoho významných filozofů a sociologů, například K. Mannheim vyvodil, že generace můžeme sledovat ve třech rovinách, a to: generační místo, tedy osoby narozené na stejném geografickém místě, v určitém období; generační zkušenost, která sjednocuje způsob interpretace dané generace a generační jednotku, což je skupina lidí, kterou spojuje podobný způsob života, věk a problémy své generace (Mannheim in Corsten, 2007, online).

Co tedy generace spojuje? Je to čas, místo, sociální skupina? Existují různé definice, které jsou založeny na stejném základu – jedná se o skupinu lidí, které navzájem spojují jednotlivé znaky, spojuje je podobný životní styl, poslouchají stejnou hudbu, vyrostly ve stejném časovém období, jsou si věkově blízcí a mají podobné myšlení.

Ve společnosti se objevuje pojem mladá generace, stará generace, ale co je odlišuje? Je to flexibilita, sociokulturní a vzdělanostní úroveň, hudba, rozmanitost ve vidění reality? Odpověď je v poznání společnosti jako celku. „*P. Sak uvádí, že chceme – li pochopit mladou generaci, je důležité se zabývat společností a chceme-li znát budoucí vývoj lidského společenství, musíme zkoumat děti a mládež (Sak, 2009, online).*

Při zkoumání současné mládeže se musíme zaměřit na dvě oblasti, které nám určují směr a to sociální fáze a sociální zrání. Sociální zrání se definuje jako průběh změn v životě

jedince, které jsou spojené s vývojovými fázemi, především z pohledu chování a utváření postojů a podílí se na postavení jedince k těmto faktorům. Sociální zrání nám pomáhá utvořit základní hodnotovou orientaci a životní cíl. Právě zde se mohou objevit první konflikty a nepochopení generací, neboť zde se liší sebepojetí a sebe prezentace současné generace mládeže. Dle B. Krause mladá generace jen těžko přijímá kompromisy, má v oblibě negovat jednání druhých a řešit životní situace radikálně (Kraus, 1999, 78).

V českém prostředí se teď nachází několik generací, které jsou navzájem provázané a musí spolu utvářet českou společnost, pokud se tedy budeme zabývat pouze časovým vymezením generací, můžeme dle dosavadních výzkumů P. Saka říci, že v České republice vedle sebe žije několik generací z hlediska sociálního rozvrstvení.

„První generací je poválečná generace – budovatelská, tvořena ročníky narozenými před 2. světovou válkou (1925 – 1937).

Druhou generací – reformní – je generace Pražského jara (1937 – 1949).

Třetí generací je normalizační generace (1950 – 1964), charakterizovaná pragmatičností a sociální adaptabilitou.

V devadesátých letech nastupuje čtvrtá - transformační – generace (1968 – 1980), která ve svých počátečních populačních ročnicích představuje již zmíněnou sociologickou exkluzivitu. Je formována dvěma společenskými systémy, nejdříve reálného socialismu a posléze nastupujícího kapitalizmu.

Po roce 2000 plymule dochází k nástupu další páté generace – kybergenerace 1981 – 2000. Přejít k páté generaci nemá ostrou hranici a faktorem tvořícím tuto hranici je věk, v němž dětem této generace vstupovaly ICT do života. Čtvrtá generace do roku 2000 prožila ještě část života bez ICT v časoprostoru přirozeného světa“ (Sak, 2018, 27).

P. Sak také o současné mladé generaci hovoří jako o „rozmazané“, neboť současná mladá generace nemá dle P. Saka jasný profil.

Je tedy patrné, že generace se nám vlivem času a okolního prostředí mění, neboť jedinec a prostředí jsou ve vzájemné interakci. Změny v dnešní době přicházejí daleko rychleji a svět je více otevřen novým změnám. Zavírat se před problémy, které nám změny v myšlení generací přináší, není řešení. Je potřeba změny pochopit, abychom dokázali nasměrovat současnou mladou generaci správným směrem.

1.6 Shrnutí

Sociálně ekonomické změny společnosti mají dopad na celé fungování společnosti a promítají se ve všech složkách obklopujících jedince. Vlivem globalizace, humanizace, multikultury a digitalizace dochází k přechodu tradiční společnosti ke společnosti moderní, kde již není tolik patrné tradiční pojetí rodiny. Nastává období industrializace, která zamíchala uspořádáním hodnot společnosti, neboť se díky industrializaci mění zavedené tradice a stereotypy pracovního i společenského života.

Se sociálně ekonomickými proměnami ve spojení s médii mění myšlení a pohled na hodnoty. Děti dnešní doby dospívají fyzicky mnohem dříve, mají více vyhraněné názory a jsou více obklopeny digitálními technologiemi, které na ně působí velikou silou. Také nárůst obyvatelstva, násilí, nemocnost či znečišťování životního prostředí ovlivňuje postoj mladé generace. Vnější prostředí, které formuje, motivuje a ovlivňuje jedince, je obklopeno rizikovými faktory, které ohrožují globální prostředí a podílí se na hodnotovém žebříčku. Mládež postmoderní doby je více obklopena novými postupy a technologiemi, že se sama stává nositelem digitálních technologií.

Nástupem globalizace, která je jedním z procesů sociálně ekonomických změn, se společnost potýká s řadou nových problémů, které je potřeba kolektivně řešit, neboť nevyřešené problémy dnešní doby ovlivní život i budoucí generace. Společnost je hnána ziskem, který nepřispívá k vývoji budoucnosti. Ekonomický a sociální pokrok sebou přináší deziluzi. Vedle pokroku roste také ve vyspělých zemích nezaměstnanost a prohlubuje se propast sociálně slabším jedincům. Do životního pole jedince se dostaly nové prvky, které působí velkou silou. Digitální technologie se staly součástí našeho světa a jsou zdrojem nového vnímání reality. Aby digitální technologie nebyly pouze ke škodě, ale i k užtku, je důležité se s nimi naučit pracovat a snažit se je využít ku prospěchu, neboť nám v této „online době“ dokáží mnohé věci usnadnit. J. Mareš popsal pojem elektronické učení, které právě díky pandemii Covid 19 děti a mládež zažívají každý den. Počítače, tablety i mobilní telefony nám zasahují do pedagogiky a suplují nám interakci tváří v tvář. Výzkumy také ukazují, že digitální technologie jsou u mladé generace daleko více rozšířené, než tomu bylo dříve a právě díky digitálních technologiím se rozmáhá masová komunikace. K rysům masové komunikace patří většinou jednostranný přenos informací, který působí na velkou masu lidí a formuje jejich osobnost. Masová komunikace je spojena s pojmem masmédiá. Mezi nejsilnější masmédiá dnešní doby můžeme zařadit televizi a internet. Nejvíce jsou vlivem masmédií ovlivněny děti a

mládež, proto je důležité působení médií usměrňovat, neboť nám rapidně zasahují do způsobu života mladé generace. Tady právě narážíme na problém, který sebou globalizace a digitální technologie přináší. Sami si můžeme všimnout generačních rozdílů. Děti a mládež dokáží rychle a snadno reagovat na změny ve společnosti. Díky sociálnímu zrání, které slouží k utváření postojů a k utváření hodnotové orientace jedince se mohou objevit konflikty mezi generacemi, neboť v českém prostředí aktuálně žije současně několik generací z hlediska sociálního rozvrstvení. Každá generace s sebou nese svůj životní příběh, neboť každou generaci spojují jiné ekonomické, kulturní či sociální změny ve společnosti.

2 Hodnotový profil mladé generace

Pojem hodnota je zakořeněný hluboko v minulosti. Již ve starověkém Řecku se můžeme setkat s pojetím „hodnota“. Sokrates považoval jako první hodnotu života blaženost, neboť blaženost je ctnost. Dále hlásal zásadovost a věrnost, účastnil se veřejných diskuzí o mravních problémech, řešil otázku dobra a zla. V Sokratově myšlence dále pokračoval Platón, který zastával myšlenku, že je potřeba uvést společnost a přírodu do rovnováhy. Vytvořil čtyři skupiny ctností, kam zařadil rozvážlivost, spravedlnost, statečnost a umírněnost.

Novodobý pohled na hodnoty přinesl významný filozof Immanuel Kant (1724 – 1804). Kant stavěl na kritickém rozumu, kdy má jedinec zkoumat sám sebe ve vztahu k poznání přírody. Byl zároveň kritikem krásy a dokonalosti věcí, neboť posuzování věcí je s pocity libosti či nelibosti. Dalším významným filozofem byl R. H. Lotce (1817 – 1881), který je považován za prvotního zakladatele axiologie.

S. Kučerová uvádí, že axiologie je věda o hodnotách a hodnocení, odvozená od řeckého slova *axiá* = hodnota, cennost. R. H. Lotce se zabýval otázkou dobra a zla. Ideje nenazýval jsoucný, ale platnosti, které jsou vrozené, trvalé. Dále o nich hovoří jako o platných pravdách a normách, které dokáží existovat i bez řádného odůvodnění (Kučerová, 1996, 51).

Hodnota je pojem, který může mít mnoho podob. Představuje určité společné vlastnosti společenských a přírodních jevů, ve kterých se projevuje její určitý význam pro člověka a společnost.

Každý člověk je jiný, může tedy i hodnoty vnímat jiným způsobem. Hodnoty lze rozlišovat z několika hledisek. Z ekonomického hlediska, jako na soubor nabídky a poptávky zboží na trhu, ale také z hlediska morálního, estetického, sociálního, politického, ekologického a podobně.

Společnost vnímá potřeby i hodnoty jiným způsobem, odlišně. Základem je tedy odhalit podstatu hodnot, vznik hodnot, platnost hodnot, najít podstatu hodnocení a zjistit, co vše působí na lidské vědomí při uspořádávání hierarchie hodnot. Například J. Popelová vnímá hodnoty skrze objektivní kvality – barva, chuť, zvuk. Zastává názor, že poslání hodnot je třeba rozvíjet, obohacovat a podněcovat, neboť hodnocení jde ruku v ruce s poznáním (Kučerová, 1994, 38-40).

V. Brožík uvádí, že společnost zajímají hodnoty z pohledu hodnotově - orientační činnosti. Hodnoty, které jedinec upřednostňuje před ostatními, hodnoty, po kterých baží a kterých chce dosáhnout. Nebo také hodnoty, kterým se jedinec vyhýbá, má k nim odpor, z kterých má strach (Brožík, 2000, 13).

S. Kučerová zase hovoří o hodnotách jako o něčem, co je nám blízké, čeho si vážíme, obdivujeme či k němu chováme nějaké city, co je nám milé a užitečné (Kučerová, 1966, 45). Nehovoříme tedy o hodnotách pouze ve smyslu potřeby a nutnosti pro život.

2.1 Klasifikace hodnot a hodnotových orientací

Na člověka se pohlíží, jako na jedinečnou bytost, kterou nelze posuzovat pouze jedním směrem. Tedy i autoři klasifikují hodnoty z jiných úhlů pohledu. Klasifikací hodnot lze vnímat z pohledu filozofického, pedagogického i psychologického. Klasifikace je utřídění hodnot do systému, který nám má pomoci se v hodnotové orientaci pohybovat.

V. Brožík uvádí, že má hodnota různé podoby. Hodnota může být pro člověka cokoliv – věci, události, vztahy, představa, vztah, hodnoty jsou totožné s vlastnostmi svých nositelů, každý člověk si může hodnoty uvědomovat jinak – co je pro někoho samozřejmost, pro druhého být nemusí. Také zmiňuje, že způsob jakým si člověk hodnoty uvědomuje, je postaven na vnímání norem. V principu však rozlišuje hodnoty etické, estetické, ekologické, právní, politické, náboženské, užitkové, duchovní, materiální, kulturní a přírodní (Brožík, 2000, 14 – 19).

Dle S. Kučerové jsou hodnoty založeny na potřebách člověka, avšak je zmíněno, že člověk může hodnoty třídit dle smyslů vrozených, získaných či vytvořených jím samým. Člověk zde zohledňuje sám sebe i svět, v kterém žije. S. Kučerová klasifikuje hodnoty na přírodní, civilizační a duchovní. Přírodní hodnoty dále dělí za prvé na hodnoty vitální, životní (založeny na principu přírodnosti, úsilí o udržení a zachování života - zdraví, tělesnou zdatnost či uspokojení smyslů) a za druhé na sociální hodnoty (jedná se o vztahy člověka k člověku, člověka k sobě samému). Patří sem hodnoty, které jsou spojeny se soudržností, citovým vazbám, potřebě sblížení, potřebou milovat a být milován. Také ovšem potřeby, které člověku umožní uspokojit své ego, být prospěšný pro společnost, uplatnit se ve světě a být uznávaný. Civilizační hodnoty nám určuje společnost, ekonomika, technika. Jsou to společenské výrobky, vytváří materiální kulturu, zbavují

nás závislosti na přírodě. Mezi duchovní hodnoty S. Kučerová řadí kulturu v užším slova smyslu, hodnoty spojené s mravností či morálkou. Duchovní hodnoty mají za úkol naplnit jedince v chápání sebe sama, vést k sebeúctě, seberealizaci, k tvořivosti, ke vzdělanosti. Nesou v sobě krásu, pokoru a svobodu (Kučerová, 1996, 72 – 73).

Mezi významné osobnosti zabývající se klasifikací a dělením hodnot patří také E. Spranger, který rozdělil systém hodnot podle naplňování potřeb člověka do šestice hodnot - pravda, krásu, zisk, láska k lidem, moc a bůh, které se podílí na utváření žebříčku hodnot daného jedince. G. W. Allport, rozdělil hodnoty také do šestice kategorií, které jsou spojeny s typem poznání světa:

1. Teoretický člověk – snaží se vždy porozumět okolnímu světu, uznává pravdu, zákonitosti a vztahy mezi společnostmi jsou pro něj vedoucí hodnotou.
2. Estetický člověk – dává průchod estetickému citění, jsou pro něj důležité barvy a zvuky. Důležitá hodnota je pro něj krásu a harmonie.
3. Sociální člověk – naplňuje ho láska k lidem, je laskavý a vstřícný vůči společnosti.
4. Mocenský člověk – důležitá je pro něj moc a uplatnění moci na druhé lidi, je zaměřený na dosažení vysokého sociálního statusu.
5. Ekonomický člověk – důležitá hodnota se projevuje k získání užitku, potřebuje zajistit blaho sobě i rodině, chce být úspěšný.
6. Náboženský člověk – jde o člověka, který hledá smysl života ve víře, je uzavřený a spolehlivý.

(Smékal, 2004, 257 – 258)

Hodnoty nejsou tedy rozhozeny náhodně, jsou vždy provázány souvislostmi mezi sebou navzájem. Vzájemné provázání hodnot je spojeno s uspořádáním či hierarchií hodnot.

Dle P. Saka: „*Je předpokládáný hodnotový systém jedince, skupin, generací vnitřně konzistentní a má svou systémovou logiku, vycházejí z hodnotové orientace subjektu*“ (Sak, 2000, 78).

Na základě výzkumů P. Sak, ke kterým použil faktorovou analýzu, jejíž náplní bylo použití základní korelační matice jedenadvaceti hodnot, sestavil sedm skupin hodnotové orientace, a to:

1. Hodnotová orientace egoisticko-materialistické – faktor tvoří hodnoty majetek, plat, příjmy rodiny, společenskou prestiž, podnikání rodiny. Jedinci zaměřeni na tyto hodnoty chtějí prosadit hlavně sami sebe, být v centru pozornosti a nemyslí na druhé lidi. Jejich cílem je mít majetek a moc.
2. Hodnotová orientace profesně-rozvojové – v této skupině faktor tvoří hodnoty vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, zájmová práce, úspěch v zaměstnání. Jedinci jsou aktivní, tvořiví, vlastní rozvoj je pro ně velice důležitý a spojují ho se svou prací. Vždy je ovšem na prvním místě vzdělání, které spojuje obě oblasti a slouží jako nástroj k získání zajímavé práce a k rozvoji vlastní osobnosti. Důležitá je cílová hodnota seberealizace v poznávání.
3. Hodnotová orientace reprodukční – ve třetí skupině faktor naplňuje hodnoty láska, životní partner, děti a rodina. Jedinec je tedy zaměřen na biologickou reprodukci. Důležité je zde rozmnožování a vytvoření stabilních podmínek pro výchovu a socializaci dětí.
4. Hodnotová orientace globální – faktor tvoří hodnoty zdravý životní styl, mír, zdraví ve svém celku. V popředí zájmu jedince zdravé životní prostředí, chce žít v souladu s přírodou, neuznává devastaci přírody.
5. Hodnotová orientace liberální – faktor tvoří hodnoty svoboda, soukromé podnikání, demokracie. Soukromé podnikání zde vystupuje z pohledu demokracie, nezastupuje honbu za ziskem.
6. Hodnotová orientace sociální – faktor tvoří hodnoty veřejně prospěšné práce, politické angažovanosti, společenské prestiže, vztahy a interakci k sociálním skupinám, jak být užitečný druhým lidem. Hodnoty se vztahují na sociální potřeby.
7. Hodnotová orientace hédonistická – faktor skupiny plní hodnoty přátelství, láska, koníčky, zájmy. Významnou součástí skupiny jsou mezilidské vztahy, ale jen takové, které jedince ničím nespojují. Aktivity jedince mají nezávazný ráz a nevyžadují odpovědnost.

(Sak, 2000, 78 – 80)

Mezi hodnotou a chováním neexistuje taková závislost, která by umožňovala jednoznačně z hodnoty vyvozovat jednání a naopak. Dle P. Saka a K. Sakové jednání jedince ovlivňuje celý systém hodnot, ne pouze jedna určitá hodnota, i když může působit jako nejsilnější (Sak, Saková, 2004, 9).

Z výše uvedených kvalifikačních hodnot, je patrné, že každý z autorů pohlíží na vnímání hodnot z jiného úhlu pohledu. V. Brožík vnímá hodnoty velice neutrálně. Jeho rozdělení je postaveno na vnímání jedince. Tvrdí, že mohou být pro jedince čímkoliv, tedy i tím, co nepovažuje pro sebe za důležité. Otázkou ovšem zůstává, zda jedinec vůbec dokáže toto rozdělení vnímat či se dá rozdělení V. Brožíka použít celospolečensky. S. Kučerová pojímá hodnoty podle potřeb jedince, jeho vnímání sám sebe a vnímání okolního světa. Rozdělení S. Kučerové je snadno uchopitelné a výstižné. Z psychologického pohledu klasifikuje hodnoty E. Spranger, který vymezil hodnoty podle typu osobnosti jedince. Kdežto P. Sak díky využití výzkumu a logickému uvažování rozdělil hodnoty do skupin podle zaměření. Vymezení hodnot dle P. Saka je jasná hierarchie hodnot daného jedince. Dle výše uvedeného je zdřejmé, že každá klasifikace představuje osobní pohled autora na problematiku vymezení hodnot, která nastoluje otázku o jejich funkci ve společnosti.

2.2 Faktory ovlivňující hodnotovou orientaci mladé generace

Faktorů ovlivňující nejenom mladou generaci je nepřehledné množství. Jejich rozmanitost, efektivnost a síla působení závisí na prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Prostředí je pojem, který se využívá jak na poli společenských, tak i přírodních. Prostředí je prostor jedince, kdy nezávisle na jeho vědomí působí předměty a jevy, které ovlivňují jeho chování. Pokud se chceme bavit o životním prostředí člověka, máme na mysli právě ten prostor, kterým je člověk obklopen. Je s ním vzájemné interakce, ovlivňuje jeho vývoj, člověk reaguje na podněty, přizpůsobuje se a také je činnostmi aktivně mění.

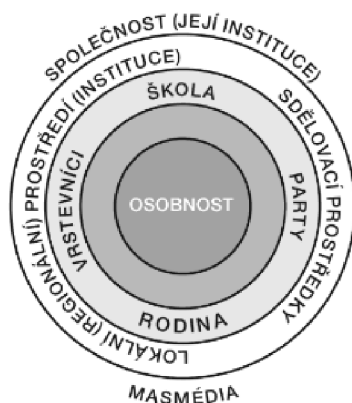
Dle B. Krause můžeme prostředí rozdělit podle velikosti prostoru na makroprostředí – zahrnující podmínky celé společnosti, mezoprostředí – lokální a regionální prostředí a mikroprostředí, které je úzce spojeno s jedincem a má nejvýraznější vliv na hodnotovou orientaci.

Z hlediska charakteru vymezuje B. Kraus přírodní prostředí, které v sobě zahrnuje živou i neživou přírodu, kdy již není pouze výtvořem přírody samé, ale i společnosti. Dále společenské prostředí, které tvoří vztahová síť mezi lidmi, je dáno uspořádáním společnosti a v neposlední řadě kulturní prostředí, které jde ruku v ruce s prostředím společenským. Je tvořeno především hmotnými i nehmotnými výtvoři společenské aktivity, např. umělecká díla, vědecké poznatky, normy a pravidla chování, technické vynálezy a jiné. Rozdělení co do teritoria - městské prostředí, venkovské prostředí; co do

působení podnětů – frekvence, kvalita, pestrost a v poslední řadě co do povahy činnosti – obytné, rekreační, pracovní (Kraus, 2008, 68 - 69).

Na jedince, co do intenzity a frekvence, nejvíce působí mikroprostředí. Ovšem makroprostředí, protože je celosvětové, zase působí na ostatní typy prostředí. Je tedy zřejmé, že prostředí má své zastoupení při utváření hodnotové orientace současné mladé generace. Jedince a prostředí nejde oddělit. B. Kraus vztah jedince a prostředí ve všech jeho oblastech vyjádřil v kružnicích. Ve středu kružnice stojí jedinec, kterého obklopují v první řadě rodina, vrstevnické skupiny, škola. V další kružnici je vyjádřeno lokální a regionální prostředí společně se sdělovacími prostředky. Poslední kružnice potom tvoří společnost a masmédia.

Graf č. 1: Grafické vyjádření soustředné kružnice

Zdroj: Kraus, 2008, 75

Z výše uvedené soustředné kružnice je patrné jaké prostředí má na jedince nejsilnější vliv. Socializace i výchovný proces probíhají v nějakém prostředí, které na jedince působí a utváří jeho osobnost.

2.2.1 Vliv lokálního prostředí na jednání mladistvých

Termín lokální prostředí se charakterizuje jako ohraničené území, kde spolu žije skupina lidí, které spojují stejné tradice, hodnoty, symboly. V denním životě využívají stejné instituce a služby, žijí v určitém pocitu sounáležitosti. Cítí se tam bezpečně a prožívají zde společenské aktivity.

Lokální prostředí splňuje dle B. Krause určité znaky, které dané prostředí charakterizují, patří sem: demografické znaky (velikost, počet obyvatel, hustota zalidnění atd.), ekonomické znaky (zemědělské odvětví, průmysl, lázně, obchodní jednotky atd.), komunikační síť (hromadná doprava, sdělovací prostředky atd.), důležitá je také prostorová stránka (množství zeleně, hřiště, parky, obchodní centra, atd.), společensko – kulturní charakter a v neposlední řadě osobně vztahový pohled (Kraus, 2008, 94 -95). Prostředí můžeme rozdělit také na venkovské a městské, které se díky výše uvedeným znakům náramně liší.

Dříve lidé na venkově podléhali přírodním zákonitostem, jejich rozumové myšlení bylo odvozeno od způsobu práce. Venkovské děti a mládež, například v poválečném venkově, dostávali méně podnětů z prostředí, bylo více chudé a diferencované. Venkovský život měl pomalejší rytmus, chalupy od sebe byly více vzdáleny a mladé generaci se nedostávalo takovému kontaktu, působila zde značná izolovanost. Dnešní venkovské prostředí není tak striktně izolované. Díky digitálních technologiím jsou lidé na vesnici stejně informovaní jako lidé ve městech, i když se tyto dvě prostředí stále liší svými znaky.

Venkovské prostředí se projevuje blízkostí k přírodě, funguje instituce sousedství, funguje neformální společenská kontrola, zachování lidové kultury, folklóru a je zde i výraznější role školy. Městské prostředí je více anonymní, ztrácí se instituce sousedství a nefunguje neformální sociální kontrola. Je zde velká proměnlivost a nedostatek výrazných společenských autorit. Děti a mládež ve městě mají mnohem více možností, jak trávit svůj volný čas bez dozoru dospělých.

Ovšem rozmach digitálních technologií a také migrace obyvatelstva z měst na vesnice, mohou zapříčinit vymizení některých rozdílů města a venkova. Jedná se o rozdíly zachování tradic, znaky sousedství či neformální sociální kontrolu. Díky poměšřování venkovského prostředí mohou být i děti a mládež ohroženy negativními vlivy, které změni jejich dosavadní postoj k hodnotám.

Lokální prostředí ať už městské či venkovské dle V. Poláčkové: *„Vstupuje do výchovného procesu především tím, že poznamenává aktéry výchovného procesu, především objekt výchovného působení. Důležitost lokálního prostředí pak vyniká především v situacích, kdy je osobnost vyčleněna z rodiny, příp. pracovních i vrstevnických skupin.“* (Kraus, Poláčková, 2001, 130)

Dle B. Krause a V. Poláčkové se stále děti venkovské a městské liší. Městské děti jsou více samostatné, lépe se adaptují a mají větší sebedůvěru. Také jsou více vzdorovité, pohodlné a rafinovanější. Mají větší zkušenosti se záškoláctvím, kouřením či požíváním alkoholu. Také větší možnosti při výběru trávení volného času – kina, parky, sportovní areály a v neposlední řadě mladou generací oblíbená nákupní centra (Kraus, Poláčková, 2001, 130 – 131).

Naopak venkovské děti mají pevnější sociální vazby a jsou více konzervativní. Díky možnosti spojení do měst mají menší výběr při volně zájmového kroužku nebo jsou odkázány na rodiče, kteří je do města přivezou. Stejně tak možnost navštívit kino či jinou kulturní akci. Pole působnosti venkovských dětí je více omezené než prostředí městských dětí, nicméně je důležité, aby všechny faktory, které se podíly na výchově vytvořily systém a tím se snažily omezit negativní jevy v dané lokalitě.

2.2.2 Vliv školního prostředí a vrstevnických skupin na jednání mladistvých

Škola stejně jako rodina je nedílnou součástí dětí a mládeže, neboť ve školním prostředí jedinec tráví velké množství času a působí na něj nové vnější vlivy, s kterými se musí vychovávaný naučit pracovat.

Také škola si jako útvar společenský prošla v posledních letech řadou změn, ale její podstata se nezměnila. Škola je místo, kde se děti a mládež připravují na budoucí život. Vzhledem k času stráveného ve škole děti i mladiství přikládají školnímu prostředí velký význam, neboť je pro ně nejen poznáním a učením, ale také místem komunikace, získávání nových přátelství i prvních lásek. Škola stejně jako rodina plní řadu funkcí. Dle B. Krause by měla škola plnit funkci socializační a to v tom smyslu, že připravuje mladou generaci na budoucí život a měla by tedy předat všechna potřebná schémata, která mladá generace využije ve svůj prospěch. Dále funkci výchovnou, která může být v dnešní době zastíněna médii, ale měla by dětem a mládeži předat řada poznatků a klást větší důraz na osobnostní rozvoj jedince. Mezi další funkce B. Kraus řadí pečovatelskou, rekreační, vzdělávací a profesionalizační, tedy napomáhat s budováním místa v pracovním životě (Kraus, 2008, 101 – 104).

K. Durkheim uvádí, že škola formuje a fixuje sounáležitost, stejnorodost, které společenský život požaduje (Podle Durkheim in Kraus, 1999, 106). Je tedy důležité, dětem a mládeži předat schopnost reagovat na změny ve společenském životě. Měla by

je naučit umět si poradit s negativními jevy, které se dějí ve společnosti a zároveň usilovat o vzájemnou spolupráci a ohleduplnost vůči ostatním. Důležitá je tedy také stránka sociálně psychologická, která působí na klima školního zařízení, v kterém se jedinec nachází. Protože dobré naladění všech lidí ve škole přispívá k pozitivní interakci a prožívání. Důležitými činiteli při utváření pozitivního klimatu jsou žáci, učitelé a další pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci. Pokud ovšem školní prostředí nesplňuje správně všechny funkce a nedbá na příznivé prostředí instituce, může dojít k tomu, že na jedince začnou působit i negativní jevy. Tím ve škole může dojít ke konfrontaci hodnot, které si sebou jedinec nese z primární skupiny. Začne si tedy více uvědomovat značné rozdíly mezi postoji a názory, ale také může začít řešit etnické či sociokulturní rozdíly, proto je velice důležitá vzájemná spolupráce školy a rodiny.

Rodiče by měli být obeznámeni s plánem učiva, cíli školy a také se podílet na provozu školy. Tak budou více vnímat školní klima a vzájemné vztahy mezi žáky. Škola je jeden z důležitých faktorů při utváření hodnotového systému mladé generace. Cakirpaloglu uvádí, že *„hlavními faktory transformace hodnot a hodnotového systému se počítají: skupinová příslušnost, informovanost, vědomosti a personální činitelé (Cakirpaloglu, 2004, 391).*

Vedle školního prostředí je důležitým faktorem při utváření hodnot, postojů a názorů mladé generace také působení vrstevnických skupin. Ty představují přirozenou formu života mladé generace. Skupiny jsou charakterizovány věkovou a názorovou blízkostí. Jsou to zpravidla primární, neformální skupiny, které spojuje silný pocit sounáležitosti. Jedinci mohou ve skupině vrstevníků předvést, čemu se naučili. Dále se zde rozvíjí a uskutečňují svoje cíle.

První vrstevnickou skupinou je tzv. herní skupina, která ovšem nemá silné citové vazby. Jedná se o skupinu, která si spíše než spolu hraje vedle sebe. Většinou se silnější pouto k vrstevnickým skupinám začíná projevovat na základní škole kolem 8. – 10 roku. Tyto skupiny již mají vlastní systém hodnot a norem. Projevuje se solidarita ke skupině a odlišnost od jiných vrstevnických skupin. Mládežnické skupiny se od dětských skupin liší odpoutáním se od kontroly dospělých, především rodičů. Spojují je stejné znaky - styl oblékání, mluva, koníčky a uznávání stejných norem a hodnot.

J. Čáp uvádí, že skupina má celou řadu prostředků, kterými působí na jedince. Vliv může být pozitivní, tak i negativní (Čáp, 1997, 287). Záleží, jakým směrem je skupina

vrstevníků orientovaná. Parta je druh neformální skupiny, která může nést dle J. Čápa označení „dobrá parta“, nese tedy znaky společensky přijatelné. V „dobré partě“ funguje spolupráce, porozumění a respektují se společenské normy (Čáp, 1997, 285). Mladistvý se může také stát členem party, která se vyznačuje delikventním chováním. Tedy chováním, které je společensky nepřijatelné, nežádoucí a někdy pro společnost i jedince nebezpečné.

O. Matoušek a A. Kroftová také ukazují, že špatné rodinné zázemí vede jedince právě k partám deviantním, které jim poskytnou potřebné zázemí. Opírají se o výzkum J. C. Colemana z roku 1980, který řešil otázky vlivu vrstevnických skupin na dospívajícího jedince. J. C. Coleman uzavírá svůj přehled výzkumu s tím: „*Nadchází doba, kdy bude role vrstevnické skupiny vnímána realističtěji, totiž:*

a) jako zdroj vlivu, který dospívajícím spíše potvrzuje rodičovské hodnoty, než by jim protiřečil a

b) jako rozhodující opora a referenční skupina sloužící jen těm dospívajícím, jejichž rodina selhává.“

(Matoušek, Kroftová, 2003, 82)

Je tedy patrné, že děti či mládež z rizikového rodinného prostředí, mají bližší vztah ke skupině, která jim dá jasně stanovené hranice a požadovanou podporu. Ovšem ohrožení jsou jedinci i z funkčních rodin, kde jsou na jedince kladeny silné nároky. Jedinec tedy hledá ve vrstevnické skupině méně stresové situace, skupina na něj nevyvíjí vysoké nároky a lépe se mu v očích vrstevníků vystupuje. Vliv vrstevnických skupin je tím větší, čím menší má dítě či mladistvý oporu v rodině, učitelích či vychovatelích. Také je důležitá intervence blízkých dospělých, kdy dochází k usměrňování trávení volného času.

2.2.3 Vliv rodinného prostředí na jednání mladistvých

Rodina prošla dlouhým a v posledních letech složitým vývojem, který změnil samotnou definici jako malé primární sociální skupiny. Tradiční pojetí rodiny již není vymezené, neboť přibývá soužití mimo legitimaci svazku manželského, rodí se více dětí nesezdaným párům. B. Kraus uvádí, že můžeme rodinu definovat jako strukturovaný celek, jehož úkolem je utvářet bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení a produkci života jedince (podle Plaňava in Kraus, 2008, 80). J. Lašek, I. Loudová rodinu vymezují jako biologickou, tak sociální, relativně stabilní skupinu, spojenou příbuzenskými vztahy.

Rodina děti vychovává a poskytuje jim sociální, citové a hodnotové zázemí (Lašek, Loudová, 2013, 9). J. Čáp zase uvádí, že rodina je prvním zdrojem uspokojování potřeb dítěte a také dítěti jako první přináší možné zákazy a omezování (Čáp, 1997, 271).

I když se definice rodiny různí podle autorů, nic se nemění na tom, že rodina je zpravidla první socializační činitel, který má silný vliv na formování a výchovu jedince. Z. Kolář, J. Semrád zmiňují, že: „*Vliv rodiny se uplatňuje především prostřednictvím uspokojování základních potřeb dětí a mládeže, tedy i prostřednictvím emocionálních vazeb dětí a mládeže na rodinu a její jednotlivé členy.*“ (Kolář, Semrád, 1983, 45 – 46)

Rodina má tedy plnit řadu funkcí, které jsou součástí socializačního procesu. Funkční rodina, přiměřeně plní všechny funkce a je zárukou, že dítě bude mít pozitivní prostředí pro utváření osobnosti a hodnot. Funkčnost rodiny může být také narušena, jde tedy o afunkční či dysfunkční rodinu, která nemá pozitivní vliv na socializační proces dětí a mládeže. Mezi možné aspekty, které působí na funkčnost rodiny J. Lašek, I. Loudová řadí dle Z. Heluse nezralost rodičů, přetěžování dětí, ambiciózní rodiče, autoritářské rodinné prostředí, záporné vztahy v rodině, zbavení se rodičovské odpovědnosti a zbavování se dětí, rozmazlující a protekcionistickou výchovu či nedostatečné vymezení povinností a stanovení pevného řádu – tzv. liberální přístup (Podle Helus in Lašek, Loudová, 2013, 11 -12).

Dle J. Čápa by rodina měla plnit tyto důležité funkce – biologickou, výchovnou, ekonomickou a emocionální, která zahrnuje porozumění, vzájemnou pomoc a lásku (Čáp, 1997, 272).

B. Kraus funkce rodiny rozděluje na biologickou – reprodukční, sociálně – ekonomické, socializačně - výchovně , pečovatelské, rekreační a emocionální (Kraus, 2008, 81 – 83).

Podle J. Čápa i B. Krause, se vždy při nesprávném plnění výše uvedených funkcí a působení nátlaku zvenčí přispívá k narušení tradiční soudržnosti rodiny. Tradiční rodina byla spojována s větším počtem dětí a také soužitím více generací pohromadě, více poskytovala dětem i dospělým ochranu a pomoc, zajišťovala ekonomickou stránku společnou práci v řemeslné výrobě či hospodářství. Také dbala na chování a jednání jednotlivých členů rodiny.

Současná rodina se více rozpadá a tím ohrožuje správnou výchovu dětí a mládeže. Ovšem současná i tradiční rodina má své plusy i mínusy, které přispívají příznivě i nepříznivě na život jedince. Například v tradiční rodině byl malý prostor pro soukromí, ale zase

disponovala velkým množstvím vzorů. V současné rodině panuje spíše demokratická výchova a snaha o volnou výchovu. Promítá se do správného vedení mladé generace nedostatek času rodičů na kontrolu trávení volného času dětí a mládeže, což může přispět k negativnímu vývoji vychovávaného. B. Kraus také uvádí, že současná rodina se vyznačuje dvoukariérovým manželstvím, odkládáním rodičovství, poklesem otcovské autority, značnou izolovaností. Čas strávený pohromadě se dostává na minimum a upřednostňuje se pracovní aktivita rodičů (Kraus, 2008, 83 – 86).

Dítě se stává lidskou bytostí a rodina je jedna z prvních, která mu předává zkušenosti, poznatky, vzorce chování, hodnoty a postoje pro budoucí život. Pokud v rodině budou panovat dobré vztahy, bude i dítě otevřené ke společnosti. Vychovávaný také sleduje, jakým způsobem rodina tráví volný čas, plní pracovní povinnosti, vzdělává se a řeší morální otázky. Dítě se přeci učí nápodobou a identifikací a právě prvotní sociální interakci a komunikaci mu přináší rodinné prostředí. Předávají si jakýsi způsob života, normy a požadavky. Nejdůležitějších faktorem ovlivňujících hierarchii hodnot je dle J. Čapka sociokulturní úroveň rodiny, která je spojena se vzděláním rodičů, životním stylem, pedagogizací rodinného prostředí a hodnotovou orientací rodičů (Čáp, 1997, 273). Dle Z. Koláře, J. Semráda má rodina největší vliv na utváření postojů a názorů dítěte a mladého člověka (Kolář, Semrád, 1983, 41). Je tedy důležité v rodinném prostředí vnímat názory, protože poznání názorů mladé generace nám pomůže pochopit jejich postoje. Nesmíme přecházet názory dětí a mládeže, neboť pokud odhalíme, kam směřují, můžeme se pokusit je nasměrovat výchovou vhodnějším směrem. Pouze zákazy a příkazování nastaví hodnoty a postoje mladé generace úplně jinam než bychom si přáli.

2.3 Hodnotová orientace jako projev životního stylu

Životní styl je spojen s osobností jedince, s jeho hodnotami a ideály. Zahrnuje také jeho vlastnosti a návyky chování, kterými se vyznačuje jeho osobnost. „*Hodnotová orientace jedince se vytváří v průběhu jeho života jak z vrozených dispozic, tak i vlivem různých vnějších činitelů, kterých je v okolí jedince nespočetně.*“ (Kraus, Poláčková, 2001, 153) Dle M. Žumárové je životní styl jedince vytvářen životními situacemi, s kterými je jedinec ve vzájemné interakci. Převážně se jedná o poznání sebe sama a svého postavení ve světě, jakým způsobem je řešené prožívání, vztah k pracovnímu procesu, naplní

volného času, zvládnutí sociální interakce a výše kompetencí při řešení stresových životních situací (Kraus, Poláčková, 2001, 153 - 154).

R. Havlík rozděluje životní styl podle převažujících hodnot:

- Životní styl s náplní studia – tedy jedince zaměřené na četbu, návštěvu divadel, také sledování televize. Jedince, kteří rádi podnikají poznávací výlety. Této skupině jedinců je dána zvědavost.
- Životní styl zaměřený na zábavu a hru – jedinci v této skupině jsou zaměřeni na sport, ale také na hraní různých her a rádi se chodí bavit.
- Rozjímavý životní styl – zde můžeme uvést jedince, kteří svůj volný čas rádi tráví sami

(Podle Havlík in Kraus, Poláčková, 2011, 154)

P. Sak definuje životní styl jako: „*Určitý zájem a s ním spojené aktivity v reálném životě člověka neexistující jako izolované a samostatné fenomény, nýbrž jsou zakomponovány do celého komplexu chování a životní strategie.*“ (Sak, 2000, 147)

Životní styl mladé generace ovlivňuje rodina výchovou a tím, jakým způsobem tráví rodina volný čas. P. Sak tedy rozdělil aktivity tvořící životní styl do několika hledisek:

- Materiální prostředky aktivity – zde nalezneme spojení mezi sociální a ekonomickou dimenzí rodiny, zde hraje významnou roli materiální vybavení,
- Sociální aspekt aktivity – zde se může projevit generační přenos, např. u herců, zpěváků, sportovců, je zde tedy zastoupena sociální stránka aktivity. Spojí se talent a vztah jedince k okolí,
- Dovednosti – zde můžeme hovořit o směsici schopností a talentů, záleží na postavení jedince a také na autoregulaci či podílu rodiny, jak dobře jedinec danou dovednost zvládne,
- Znalosti – ty jsou důležité k vykonávání určité dovednosti a opět zde dochází ke spojení s rodinou a její možnost jedince ovlivnit
- Potřeba a zájem – hlavní roli zde hraje motivační stránka osobnosti jedince. Uspokojují se biologické potřeby a na nich založené zájmy. Pokud jsou potřeby uspokojené, otevírá se místo pro zájmy nové. V této oblasti slouží rodina jako stimulator rozvoje nových zájmů osobnosti jedince.

(Sak, 2000, 146 - 147)

U M. Žumárové se setkáváme s rozdělením životního stylu podle činností člověka:

- Aktivity spojené s rodinou – hledání partnera, zakládání rodiny, výchova potomků a budování rodinného zázemí,
- Aktivity orientované na práci a přípravu na ni – vzdělávání, nástup do pracovního procesu, budování kariéry,
- Aktivity spojené se zájmy – jasné stanovení osobních zájmů, zábava, odpočinek, relaxace,
- Aktivity zaměřené na společenský život – podílení se na společenském životě, budování občanských vztahů, rozšíření společenského styku,
- Aktivity spojené s biologickými a hygienickými potřebami.

(Kraus, Poláčková, 2001, 157)

Životní styl a jednotlivé aktivity v životě jedince i společnosti se mění s ohledem na ekonomiku. Díky ekonomizaci došlo k potlačení ostatních společenských funkcí a mládež změnila trávení volného času. Narůstá také možnost většího využití volného času, neboť díky uvolnění ve škole a zkrácením doby přípravy na výuku, má mladá generace více volného času. Orientace životního stylu je také závislá na faktorech, které ho formují. Mezi možné objektivní společenské faktory se řadí – ekonomická a politická situace státu, kulturní tradice, pracovní aktivity, volný čas rodiny a subjektivní faktory jedince – věk, pohlaví, intelekt, vzdělání.

Hodnotová orientace je tedy spojena s náplní trávení volného času, a pokud výchova nesměřuje k rozvoji osobnosti dítěte, ve všech směrech - vztah k přírodě, vedení k zodpovědnosti a zdravému životnímu stylu, může se stát, že jedinec začne upřednostňovat životní styl, který mu více vyhovuje nebo mu někdo představí jeho kouzlo. Místo sportování sáhne po lahvi alkoholu či krabičce cigaret. Místo procházky se psem, sedí u televize a počítače. „*Hromadné sdělovací prostředky, tisk, rozhlas televize mají bezesporu masový vliv na děti a mládež. Je tedy potřeba s nimi počítat jako s významným faktorem formování osobnosti dítěte a mladého člověka vůbec.*“ (Sociália 99, 2000, 88)

Také drogy a drogová závislost je velkou hrozbou pro budování zdravého životního stylu. I když děti a mladiství ví, že drogy jsou nebezpečné, je stále více a více konzumentů, kteří podlehnou drogu vyzkoušet. Je to snad nevšimavostí rodiny? Zaměstnaností rodičů? Velkým tlakem na jedince či útěku od problémů?

Ať už je důvod jakýkoliv, je důležité si uvědomit, že je nutné pokusit se mladou generaci vést ke správnému životnímu stylu. Tedy zvolit správný životní rytmus, duševní aktivitu, pohyb, zdravou životosprávu a v neposlední řadě zvládání stresových situací.

Co však znamená žít zdravě? Mít zdravý životní styl? Dle Šmahela je zdravý životní styl spojen s chováním. Chovej se tak, abys neohrozil zdraví svoje a svých blízkých. Dbej na potřeby společnosti a chtěj změnit hodnotové priority a hodnotou orientaci společnosti jako celku (Podle Šmahel in Kraus, Poláčková, 2001, 159).

Do hodnotové orientace dnešní mladé generace se zasahuje mnoho faktorů, které utváří osobnost jedince i hodnoty a postoje. Nejde ovšem striktně oddělit jednu složku od druhé. Vše je navzájem propojené. Vliv a jejich síla se mísí s ohledem na věk. Nejzranitelnější a nejvíce ovlivnitelné je právě období dospívání. Aby tedy nedošlo k ohrožení rozvoje osobnosti jedince prostředím, musíme se snažit jít mladé generaci dobrým příkladem a nebát se projevit svoji neznalost v oblasti informačních technologií a požádat o pomoc dítě. I to nám může pomoci k budování zdravého životního stylu a správné hodnotové orientace jedince.

2.4 Hodnotový systém společnosti a mládeže dle dosavadních výzkumů

Hodnoty se řeší v nejrůznějších souvislostech, jsou těžce uchopitelné, a proto je obtížné udělat výzkum, zabývající se hodnotami. L. Prudký předpokládá, že hodnoty existují jako určitý sociální jev a empiricky sociologické šetření mohou přispět k jejich poznávání (Prudký, 2009, 23 - 24).

První výzkumy kvantitativního šetření dotazníkového typu se objevují v 20. letech ve Spojených státech a Evropě. V České republice se první výzkumy datují po roce 1989. Výzkum hodnot může být soustředěn na dospělou populaci, mládež či děti. Záleží, jakým směrem a jaká skupina nás při výzkumu zajímá. Mezi významné empiricko – sociologické kvantitativně založené výzkumy hodnot se řadí koncepty G. Hofstedeho, S. H. Schwartzeho a M. Roheache. V České republice pak jména P. Sak, J. Semrád, B. Kraus a M. Bocan.

G. Hofstede byl nizozemský sociolog a psycholog, který se zabýval vývojem a diferencí kultury s tím, že při zkoumání hodnot je potřeba přistupovat k jednomu procesu měření z pohledu mentálního programu lidí. Tvrdí, že sociální systémy mohou existovat, protože

lidské chování není nahodilé, má předvídatelnost. Vychází se z chování, z osobnosti jedince a způsobu jeho učení. G. Hofstede přišel s pojmem kolektivní mentální program, který předpokládá, že se učíme celý život již od raného věku. Na svět přicházíme jako nekompletní jedinci, kdy během prvních 10 let života získáváme velké množství schopností, ty ovšem postupem času vymizí.

Také rozděluje hodnoty na pól minusový a plusový – rozpor mezi dobrem a zlem, špínou a čistotou, bezpečím a nebezpečím, přírodním a nepřirodním, morálním a nemorálním. Hodnoty jsou dle G. Hofsteda: „*Zcela subjektivní racionality, neboť hodnoty získáváme již v útlém věku našeho života, tedy mají spíše iracionální jádro. Naše hodnoty jsou uspořádány do vzájemných vztahů a hierarchií, což ale neznamená, že se jedná o systémy harmonické.*“ (Prudký, 2009, 84)

Tím tvrdí, že lze uznávat hodnoty, které jsou navzájem v konfliktním postavení a dostávají tak sociální systémy do nejistoty. Také rozdělil hodnoty na chtěné (desired) a vyžadované (desirable). Ovšem vychází se vždy z toho, že G. Hofstede využívá při výzkumu hodnot také konceptu výzkumu kultury charakteristickou pro danou společnost.

Výzkumy G. Hofstedeho hrají velkou roli pro firmu IBM, kdy do výzkumu bylo zahrnuto 75 zemí, okolo 90 000 respondentů, nejprve o 187 otázkách, které byly poníženy na 80. Výzkum probíhal v letech 1981, 1982 a 1994. Velký důraz při výzkumech je kladen také na metodiku sběru dat, protože každé kultuře může vyhovovat jiná. L. Prudký ve své práci uvádí, že na základě výzkumu, se dají vytýčit cíle a spokojenost s jejich naplňováním. Poznat základní znaky socializace. Výzkum také odhalil, že významné místo měly hodnotové orientace spojené a pracovním působením a aktivitou (Prudký, 2009, 86 – 88).

Hodnotovým systémem celých států a civilizací se zabýval profesor Jeruzalémské univerzity S. H. Schwartz. K výzkumu využíval kvantitativní analýzu, tedy pracoval s velkým množstvím dat. Hodnoty jsou dle jeho názoru důležitým pojítkem porozumění společnosti. Výzkumy se snaží dosáhnout zjištění, zda existuje nějaká jednotná hodnota pro celou civilizaci. S. H. Schwartz zastává stejný koncept hodnot jako G. Hofstede, snaží se najít spojující téma sociálních věd. Hodnoty pojímá jako kritéria (vodítka), která jsou využita jako nástroje ospravedlňování činností a oceňování společnosti.

S. H. Schwartze také uvádí, že je důležité definovat celou řadu otázek, na jejichž základě by mělo empirické šetření stavět, aby dospělo k požadovanému cíli (Prudký, 2009, 89).

Na základě dosavadních empirických výzkumů, došel S. H. Schwartz k rozdělení typu hodnot, které zformuloval na konci 20. století:

1. Svoboda – představuje tvořivost, nezávislost, zvědavost, výběr vlastních cílů,
2. Stimulace – vyznačuje výzvu, míra vzrušení v životě, proměnlivost života, smělost,
3. Hédonismus – je o prožitku, potěšení, užívání si života,
4. Výkon, úspěch – skupina zaměřená na ctíždost, vliv, schopnost, úspěšnost, inteligence,
5. Moc – jde o dosažení sociální moci či statusu, bohatství, autority, ochranu vlastního image na veřejnosti, sociální rozlišování,
6. Bezpečnost – staví na národní bezpečnosti, vzájemné výměně přízně, bezpečnost rodiny,
7. Konformita – cílem je poslušnost, sebekázeň, zdvořilost, úcta ke starším,
8. Tradice – ústa k tradici, přijetí životního stylu, zbožnost, stud, umíněnost společnosti na celém světě,
9. Sociální řád – zaleží na zdraví jedince či společnosti, bezúhonnosti,
10. Spiritualita – dosáhnout duchovního života, získat význam v životě, mít vnitřní soulad,
11. Benevolence – skupina, která je založena na ochotě pomáhat, odpovědnosti, odpuštění, čestnosti a loajalitě,
12. Univerzalismus – cílem je rovnost, spojení s přírodou, moudrost, svět krásy, sociální spravedlnost, snášenlivost, ochrana přírody,

(Prudký, 2009, 93)

K našim významným osobnostem zabývajících se výzkumem mládeže patří P. Sak, který vytvořil výzkum za pomoci metodiky párových hodnot. Metoda párových hodnot staví na protikladném postavení hodnot ve společnosti. Může se jednat až o úplné extrémní názory, které rozdělují společnost.

Respondentům je předložena 5 – stupňová škála, kdy tyto hodnoty jsou umístěny na opačné straně, úplně v krajní poloze.

Výzkum P. Saka se zabýval preferencemi párových hodnot mládeže ve věku 15 – 30 let, škála od 1 do 5. Respondentům bylo položeno 16 otázek. Na základě odpovědí bylo odhaleno jakým směrem, se hodnotová orientace daného zkoumaného vzorku mládeže

ubírá. Z výsledků vyplynulo, že zkoumaný vzorek například dává přednost ekologie před ekonomikou, upřednostňuje spíše sebe než vazby ve společnosti, solidaritu (Sak, 2000, 74).

Dále zkoumal také baterie hodnot v letech 1993, 1996, 2000 a 2002. Výzkum hodnotové preference mládeže z roku 1996 vytvořil hierarchii hodnot. Výzkum ukazuje, jaké hodnotové baterie jsou na vrcholu hodnotového žebříčku mládeže ve věku 15 – 30 let. Jedná se o hodnoty zdraví, míru, lásky, životního partnera, životního prostředí, přátelství, rodiny a dětí, svobody, pravdy, zájmové práce. Hodnoty majetku, společenské prestiže a podnikání se umístily na spodních příčkách.

Díky výzkumům v dalších letech bylo dokázáno, že mládež se odklání od hodnot zájmové práce, životního prostředí či náklonnosti k druhým lidem. Na první příčky se dostává význam hodnot úspěchu v zaměstnání, majetku, vzdělání a uspokojování svých zájmů (Sak, Kolesárová, 2004, 13). Dochází tedy k přiblížení hodnotovému žebříčku vyspělých zemí.

Dosavadní výzkumy hodnot přináší, žebříčky preferenčních hodnot. Díky nim je možné vnímat jejich proměnlivost a vytvořit tak skupiny jednotlivých hodnot.

Výzkum hodnot je také zakořeněn v historii a nese sebou změnovou stopu, která nám umožní změnovou stopu vnímat. Z výzkumů P. Saka i S. H. Schwartze je patrné, že současná společnost dává přednost tvoření vlastních cílů, hédonismu, moci a majetku.

2.5 Shrnutí

Z výše uvedeného je patrné, že hodnotami se zabývalo mnoho významných filozofů, kteří se snažili o objasnění axiologického problému. Již Sokrates řešil otázku dobra a zla. Dále pak Platón, který pokračoval v jeho myšlence. Mezi novodobé filozofy můžeme zařadit I. Kanta nebo R. H. Lotca, který je považován za zakladatele axiologie. Nicméně pojem hodnota představuje určité společné vlastnosti společenských a přírodních jevů, ve kterých se projevuje její určitý význam pro člověka a společnost. Je to abstraktní pojem, kterému každý člověk přikládá individuální váhu. K tomu, abychom se v hodnotách dokázali orientovat, slouží hodnotové orientace. Hodnoty i hodnotová orientace patří k osobnosti člověka. Za pomoci potřeb, postojů a zájmů utvářejí podklad pro jednání jedince a určuje jeho životní směr.

Hodnoty můžeme pojímat podle různých kritérií a sestavovat žebříčky hodnot. Ovšem vždy se pojem hodnota točí okolo lidské bytosti, okolního prostředí a nastavení společnosti. Podle S. Kučerové jsou hodnoty člověku blízké. Její klasifikace hodnot nám dává jasnou představu, jakými všemi hodnotami se můžeme zabývat. Klasifikace P. Saka je velice propracovaná a srozumitelná stejně tak, jako rozdělení G. W. Allporta, kde je patrné jakým způsobem jedinec pohlíží na svět. Zda se jedná o člověka sociálně založeného, který jedná ku prospěchu ostatních nebo o člověka, který prahne po moci a prestižním sociálním statusu.

Ovšem to, jaký jedinec může být, je závislé na prostředí obklopující člověka. Uspořádání hodnot je totiž ovlivněno mnoha faktory, se kterými je jedinec ve vzájemné interakci od masmédií až po nejužší rodinu. V blízkosti jedince má své místo například lokální prostředí, které je spojeno s místem bydliště, s tradicemi, kulturním děním a dále navazuje na prostředí školní, kde děti a mládež dnešní doby tráví poměrně hodně času. Utváří si tam svoji osobnost, přebírají nové vzorce chování, postoje a názory, neboť jsou neustále obklopeni svými vrstevníky.

Vrstevnické skupiny jsou také velice silným faktorem formující postavení hodnot daného jedince. Každý člen skupiny přichází z jiného rodinného prostředí, které mu předává způsoby chování, mravní normy a společenské zásady. Zde se tedy může jedinec potkat s rozporem mezi hodnotami, které uznává rodina a vrstevnická skupina.

Mezi nejbližší postavený faktor ovlivňující mladého jedince je rodina, kterou můžeme vnímat jako první primární skupinu sloužící k uspokojování potřeb dítěte. Rodina má dle sociologů stále velký význam při utváření postojů a názorů dětí a mládeže. Významným prvkem je také životní styl daného rodinného prostředí, který se odráží do životního stylu jedince.

Životní styl může být zaměřen na studium, zábavu, hru či společenský život, ale podstatou rodiny je snažit se o zdravý životní styl, neboť tím může ovlivnit i možné nežádoucí jevy jako je například kouření, alkohol či obezita, která je u mladé generace také běžná. Hodnotovou orientaci ovlivňuje mnoho faktorů, a jak uvádí B. Kraus a V. Poláčková ve své publikaci Člověk - prostředí – výchova k otázkám sociální pedagogiky je životní styl s hodnotami jedince spojen, neboť je ve vzájemné interakci s prostředím, společností a v neposlední řadě s aktivitami a zaměřením jedince.

3 Projekt a výsledky empirického šetření

3.1 Teoretická východiska

Pojetí hodnot je velice rozsáhlé téma, které vzbudilo zájem velkého množství odborníků. Hodnota je něco, co se nedá zhmotnit. Je to konkrétní priorita pro určitého jedince či společnost. V teoretické části je uvedeno, že hodnoty jsou ovlivněny okolním prostředím, které vlivem sociálně ekonomickým proměn dostává jinou podobu. Hlavním důsledkem změny života současného světa je globalizace.

Globalizace nám hloubí propast mezi bohatými a chudými, klade větší důraz na výkon a produktivitu, mění životní prostředí, styl života společnosti. Zasahuje také do sociálních i mravních zásad společnosti a její kultury. Ovšem svůj podíl na rapidní změně chování společností mají také digitální technologie a rozmach masové komunikace. Díky pádu digitálních technologií se také setkáváme s tím, že dochází ke středu generací. Starší generace měly kolem sebe úplně jiné prostředí, než zná dnes mladá generace. Je důležité znát, co nám přinesla minulost, abychom si více dokázali vážít budoucnosti.

Ve své podstatě znamená, že globalizace a ostatní faktory uvedené v teoretické části mají dopad na hodnoty a hodnotovou orientaci dnešní mladé generace. Neboť prostředí, ve kterém děti a mládež vyrůstají, by mělo motivovat, formovat a ovlivnit jejich jednání. Faktorem, který ovlivňuje jedince od útlého věku je rodina. Rodina má jedinci předat a zajistit veškerou podporu a porozumění, aby z něj vyrostl silný a kulturní jedinec. Dalším faktorem, který má podíl na socializačním procesu jedince je škola, která vzdělává a kultivuje. Je tedy důležité, aby nedošlo ke střetu těchto dvou prostředí. Pokud se ovšem škola rozchází v hodnotách rodiny, je v zájmu obou institucí, aby došlo k narovnání. Především se to může projevit v otázkách etniky či sociokulturních. Velký vliv na jedince mají také vrstevnické skupiny, které mohou mít obrovský vliv na chování, jednání a životní styl mladého člověka. Práce je zaměřena na děti ve věku 14 – 16 let, kdy názory a postoje mohou být ovlivněny emocemi. Mládež nerada slyší názory svých rodičů nebo pedagogů, chtějí si vytvořit své vlastní. Výsledky dotazníkového šetření ovšem ukazují, že naši respondenti preferují podobné hodnoty jako jejich rodiče a dalo by se také říci, že si uvědomují normy a zákony. Je pro ně důležitá rovnost mezi lidmi, pomoc druhým i pravda a čest. Také trávení volného času nám ukázalo, že u zkoumaného vzorku se objevují hodnoty zaměřené více na sport. Je tedy zřejmé, že naši respondenti mají stále silný vzor u svých rodičů a dopad sociálně ekonomických proměn dostatečně nevnímají.

3.2 Cíle a úkoly empirického šetření

Cílem bakalářské práce je s oporou o analýzu odborné literatury a vlastní empirické šetření popsat a klasifikovat hodnotovou orientaci současné mladé generace. Kdy jsme stanovili vědeckovýzkumný problém formulovaný hlavní otázkou: Jaký typ hodnot dominuje v hodnotovém profilu zkoumaného vzorku mladé generace?

K dosažení cíle empirického šetření jsme si stanovili následující vědecko – výzkumné otázky:

1. Existuje rozdíl v žebříčku hodnot zkoumaného vzorku chlapců a dívek?
2. Je pro respondenty důležité porozumět si s rodiči?
3. Má zkoumaný vzorek mladá generace vyrůstající v neúplné rodině jinou hodnotovou orientaci než děti, které vyrůstají v úplných rodinách?
4. Jsou pro naše respondenty důležité sociální hodnoty?
5. Je pro vzorek respondentů mladé generace důležité budování kariéry?
6. Objevuje se ve volném čase zkoumaného vzorku mladé generace kulturní orientace?
7. Jsou naplní volného času zkoumaného vzorku mladé generace sportovní orientace?
8. Dává mladá generace respondentů do popředí hodnotu přátelství?
9. Je pro zkoumaný vzorek důležité užívat si života?
10. Preferuje zkoumaný vzorek děti vyrůstající v úplné rodině reprodukční hodnoty?
11. Jsou hédonistické hodnoty pro naše respondenty na prvním místě?
12. Je pro zkoumaný vzorek mladé generace důležitá hodnota zdraví?

Na základě výše popsaného metodologického vymezení bakalářské práce jsme stanovili i ústřední hypotézu: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem.

Dále rozšířenou o dílčí hypotézy:

H1: U zkoumaného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické.

H2: Dívky preferují hédonistické hodnoty více než chlapci.

H3: Zkoumaný vzorek dětí rodičů z neúplných rodin preferuje ekonomické hodnoty více než děti z rodin úplných.

Hypotézy byly formulovány na základě dostupné literatury a provedených sociologických výzkumech dětí a mládeže.

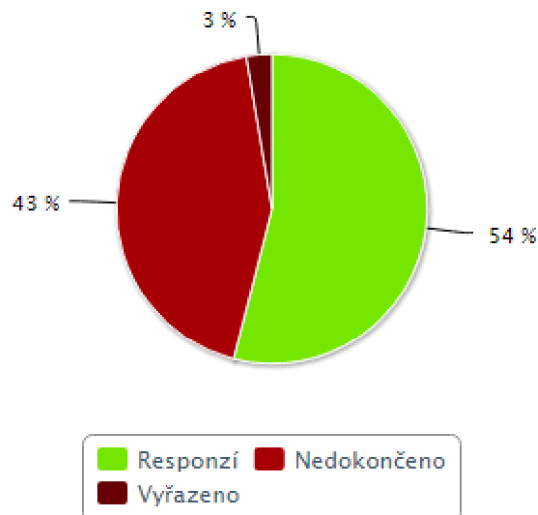
3.3 Charakteristika výzkumného šetření

Empirický výzkum byl proveden kvantitativním šetřením. Za pomoci dotazníku jsme analyzovali hodnoty a hodnotovou orientaci co největšího vzorku dětí ve věku 14 – 16 let. Dotazník obsahuje 41 otázek a je rozdělen do tří částí (Příloha B). První část dotazníku obsahuje 13 otázek zaměřených na osobní otázky týkající se respondenta, jeho rodiny a stylu trávení volného času. Otázky jsou uzavřené (dichotomické, trichotomické i polytomické výběrové) a polouzavřené. V druhé části dotazníku je použit standardizovaný dotazník hodnotových portrétů dle S. H. Schwartze - The Portrait Values Questionnaire (PVQ), kde jsme stanovili 25 otázek na škále 1 – 6., 21 otázek je použito dle článku P. Anýžové (Anýžová, 2014, 552 - 553, online). Dotazník také používá Evropský sociální výzkum, který je využívám v rámci European Value Survey (Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2002, online). Respondenti přirovnávali jednotlivé portréty PVQ ke své osobě a to na škále 6 - Velmi se mi podobá, 5 - Podobá se mi, 4 - Podobá se mi trochu, 3 - Podobá se mi málo, 2 - Nepodobá se mi, 1 - Nepodobá se mi vůbec. Poslední část dotazníku jsme zaměřili na to, jaká lidská hodnota je pro respondenty důležitá. Každá hodnota má možnost výběru na škále 1 -10. Číslice 1 znamená nejnižší důležitost a číslice 10 má nejvyšší důležitost. Otázka č. 41 je volná a respondenti se měli vyjádřit, jakým způsobem nejradyji tráví svůj volný čas.

Jednalo se o anonymní dotazník elektronického typu, který byl respondentům k dispozici od 18. února 2021 do 6. března 2021. Vzhledem k pandemii COVID Sars 19, nebyl dotazník rozšířen v písemné podobě. S elektronickým dotazníkem jsme oslovili převážně základní školy a jednu střední školu. Jednalo se o instituce v Královéhradeckém a Pardubickém kraji. Dotazník byl vytvořen na webové stránce www.surveio.com. Elektronický dotazník navštívilo 304 respondentů, z toho pouze 132 respondenty zobrazeno. Elektronicky bylo vyplněno 172 dotazníků, z nichž bylo použitelných 164 (splňovaly daná kritéria). Vzhledem k tomu, že pro bakalářskou práci bylo důležité mapovat a analyzovat pouze děti ve věku 14 – 16 let bylo z celkového počtu 172

dotazníků vyřazeno 8, neboť nesplňovaly daná kritéria. Celková úspěšnost vyplnění dotazníků byla 54 %, toho vyřazeny 3 % a 43 % nebylo dokončeno.

Graf č. 2 – Úspěšnost vyplnění dotazníku

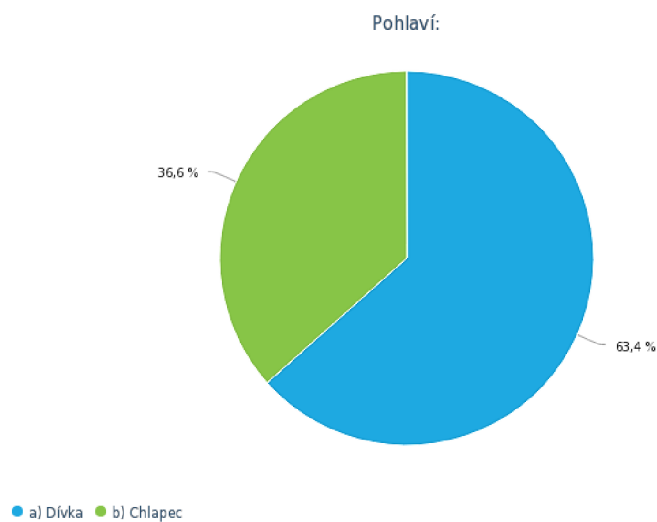
Zdroj: Vlastní zdroj

Graf č. 2 nám zobrazuje procentuální úspěšnost vyplněný dotazníku dle celkového počtu návštěv. Koláčový graf č. 3 zase znázorňuje čas, který respondenti využili k vyplnění dotazníku.

3.4 Analýza respondentů

Konečný výzkumný vzorek tvořilo 164 dětí ve věku 14 – 16 let z několika základních škol Královehradeckého kraje a jedné střední školy Královehradeckého kraje. Dále základní škola z Pardubického kraje. Školy jsou umístěny ve velkých městech nad 90 000 a menších obcích do 5 000 obyvatel. Mezi respondenty bylo 104 dívek a 64 chlapců. Většina respondentů pochází z města. Má rodiče ve svazku manželském a má jednoho sourozence.

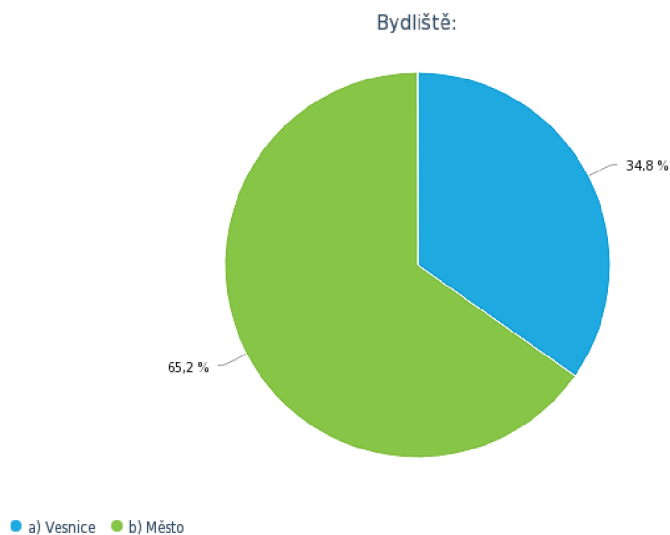
Graf č. 3 – Počet respondentů dle pohlaví

Zdroj: Vlastní zdroj

Tento graf ukazuje procentuální podíl responzí s ohledem na pohlaví respondentů a poukazuje na odpovědi otázky č. 1. Z výsledků vyplývá, že dotazníkového šetření účastnilo více dívek (104, 63,4 %), než chlapců (60, 36,6%).

Graf č. 4 – Počet respondentů dle místa bydliště

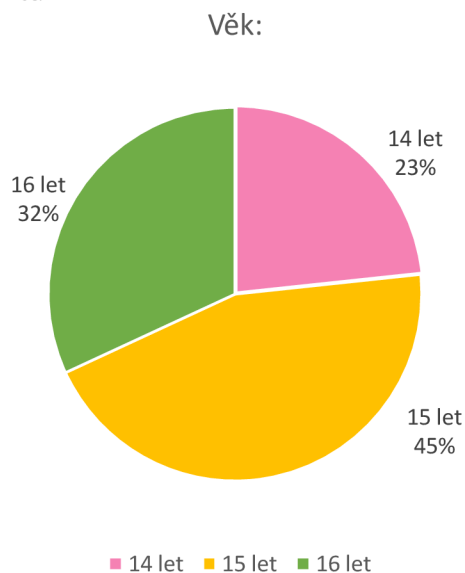

Zdroj: Vlastní zdroj

Tento graf zpracovává otázku č. 2 a ukazuje počet responzí a procentuální zastoupení respondentů dle místa bydliště. Bylo zjištěno, že 57 respondentů pochází z vesnického prostředí, podíl 34,8 % a 107 respondentů z prostředí městského, podíl 65,2 %.

Z výsledku tedy vyplývá, že empirického šetření se zúčastnilo více respondentů z městského prostředí.

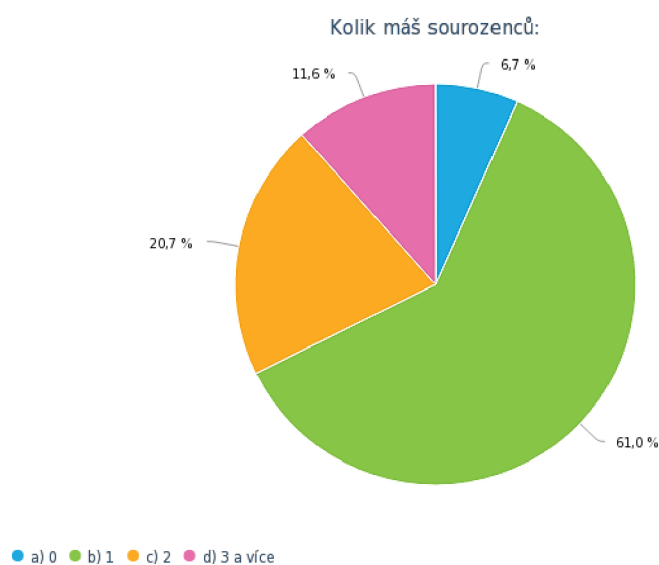
Graf č. 5 – Věk respondentů

Zdroj: Vlastní zdroj

V tomto grafu můžeme vidět procentuální a hodnotové zastoupení dle jednotlivých věkových kategorií otázky č. 3. Z výsledků je patrné, že nejvíce respondentů mělo 15 let (73, 45%), respondentů ve věku 16 let bylo o něco méně (52, 32%), nejméně respondentů bylo ve věku 14 let (38, 23%). Největší skupinou respondentů byly děti ve věku 15 let.

Graf č. 6 – Počet sourozenců

Zdroj: Vlastní zdroj

Tento graf znázorňuje odpověď na otázku č. 4 počet sourozenců žijících ve společné domácnosti s respondentem. Výsledek výzkumu ukázal, že nejvíce respondentů má 1 sourozence (100, 61%), druhé místo obsadil počet dvou sourozenců (34, 20,7 %). Dále se ukázelo, že 3 a více sourozenců má 19 respondentů (11,6%), na posledním místě je počet sourozenců 0 (11, 6,7 %).

3.5 Organizace výzkumného šetření

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké dominují hodnoty u zkoumaného vzorku respondentů. Empirické šetření probíhalo na rozsáhlém vzorku dětí ve věku 14 – 16 let. Šetření bylo provedeno kvantitativní metodou dotazníku, který je nejpoužívanějším výzkumným nástrojem pedagogů. Dotazník má zjistit, co nejvíce dat a informací o respondentech, kteří se šetření účastní. Rozšíření dotazníku respondentům probíhalo od 18. února 2021 do 6. března 2021. Vzhledem k pandemii COVID Sars 19, nebyl dotazník rozšířen v písemné podobě.

Dotazník je rozdělen do tří částí. První část dotazníku se skládá z 13 otázek osobního charakteru, druhá část je inspirována výzkumným šetřením S. H. Schwartz, konkrétně jeho 21 položková verze, jak byla vyvinuta pro účely výzkumu European Social Survey, doplněna o další otázky potřebné pro naše empirické šetření. Poslední část dotazníků tvoří 2 otázky zaměřené na zjištění postavení hodnot a trávení volného času zkoumaného vzorku respondentů. Otázky jsou uzavřené (dichotomické, trichotomické i polytomické výběrové) a polouzavřené. Otázka poslední, zaměřená na trávení volného času je volná.

Samotnému empirickému šetření předcházela předvýzkum pro ověření efektivity otázek. Předvýzkum se uskutečnil na menším vzorku lidí z okruhu rodiny a přátel, kteří mají děti ve stejném věku. Otázky byly co nejsrozumitelnější a části dotazníku navazovaly na sebe. Dotazník vyplnilo 7 respondentů, kteří nám sdělili své připomínky, jak by se dal dotazník upravit, eventuálně, aby sdělili nejasnosti, které by mohly respondenty překvapit. Připomínky byly směřovány k délce daného dotazníku a k otázkám ve druhé části, kde jsme museli otázku formulovat srozumitelněji. Dotazník byl upraven podle zpětné vazby respondentů a poznatků z předvýzkumu.

3.6 Analýza výzkumného nástroje

Empirické šetření bylo provedeno kvantitativní metodou dotazníku, který byl mezi respondenty rozšířen elektronickou formou. Elektronický dotazník se skládá ze tří částí, kdy každá část měla svoji úlohu při ověření hypotéz, dotazník má celkem 41 otázek. První část dotazníku, okruh otázek č. 1 – 13, byla informativního charakteru (věk, pohlaví, bydliště) a také nám umožnila zjistit, v jakém rodinném prostředí respondenti žijí a jakým způsobem tráví volný čas. Získané informace nám pomohou k zodpovězení otázky č. 2 a také se částečně podílí na dosažení odpovědí k otázkám č. 1, č. 3 a č. 10. Dotazníkové šetření první části se vztahuje k dílčí hypotéze H3: Zkoumaný vzorek dětí rodičů z neúplných rodin preferuje ekonomické hodnoty více než děti z rodin úplných.

Druhá část dotazníkového šetření měla odhalit hodnotovou orientaci zkoumaného vzorku a skládá se z okruhu otázek č. 14 - 39. Respondentům, byla představena charakteristická povaha člověka, s kterým se měli ztotožnit a to na škále 1 – 6 (1 - nepodobá se mi vůbec, 2 - nepodobá se mi, 3 - podobá se mi málo, 4 - podobá se mi trochu, 5 - podobá se mi, 6 - velmi se mi podobá). Celkové výsledky byly zhodnoceny a následné odpovědi zařazeny do skupin: samostatnost, stimulace, universalismus, benevolence, tradice, konformismus, bezpečnost, moc, úspěch, hédonismus. Vycházelo se ze Schwartzovy definice hodnotových typů a jejich hlavních motivačních cílů dle článku P. Anýžové, kde byly jednotlivé hodnotové typy definovány (Anýžová, 2014, 552 - 553, online). Odpovědi respondentů Dotazníkové šetření druhé části se vztahuje k ústřední hypotéze: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem (vědeckovýzkumné otázky č. 1, č. 11, č. 12) a k hypotéze H1: U zkoumaného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické. (vědeckovýzkumné otázky č. 4, č. 5, č. 8).

Třetí část dotazníku je zaměřena na lidské hodnoty, které se objevují ve společnosti. Poslední část obsahuje otázky č. 40 a č. 41. V otázce č. 40 měli respondenti na škále 1 - 10 znázornit, jakou pozici zaujímá daná hodnota v jejich životě. Dále byly hodnoty rozděleny do 7 skupin. Zařazení jednotlivých hodnot probíhalo za pomoci hodnotové orientace dle P. Saka, který vymezil sedm skupin hodnotových orientací – „*globální, hédonistická, profesně rozvojová, liberální, reprodukční, materiálně – egocentrická a sociální*“ (Sak, 2000, 81). Otázka č. 41 je volná a mapuje, jakým způsobem tráví zkoumaný vzorek volný čas.

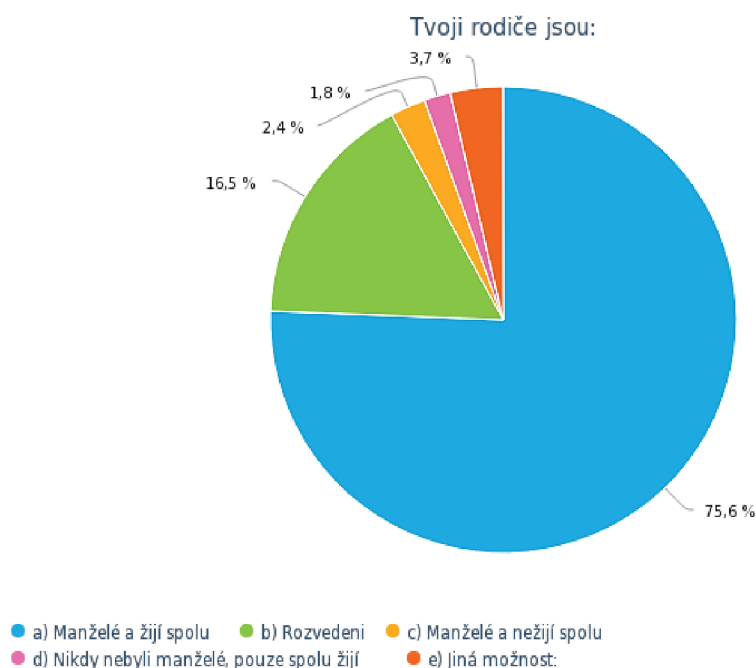
Výpočet indexu hodnot byl proveden na základě publikace P. Gavory. Jednotlivé polohy na škále jsme vynásobili počtem odpovědí příslušné polohy a následně vydělili celkovým počtem respondentů. Dotazníkové šetření třetí části nám pomáhá zodpovědět všechny výše uvedené vědeckovýzkumné otázky a vztahuje je k ústřední hypotéze, což je: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem a k dílčím hypotézám H1: U zkoumaného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické., H2: Dívky preferují hédonistické hodnoty více než chlapci., H3: Zkoumaný vzorek dětí rodičů z neúplných rodin preferuje ekonomické hodnoty více než děti z rodin úplných.

3.7 Prezentace výsledků empirického šetření

Dotazníkového šetření se přímo zúčastnilo 172 respondentů. 8 elektronických dotazníků nebylo platných, neboť nesplňovaly zadané parametry vzhledem k obsahu bakalářské práce. Z tohoto důvodu je platných pouze 164 dotazníků, které jsme zařadili do prezentace výsledků empirického šetření. Jednotlivé položky dotazníku budou znázorněny v následujících grafech.

Výsledky dotazníkového šetření první části:

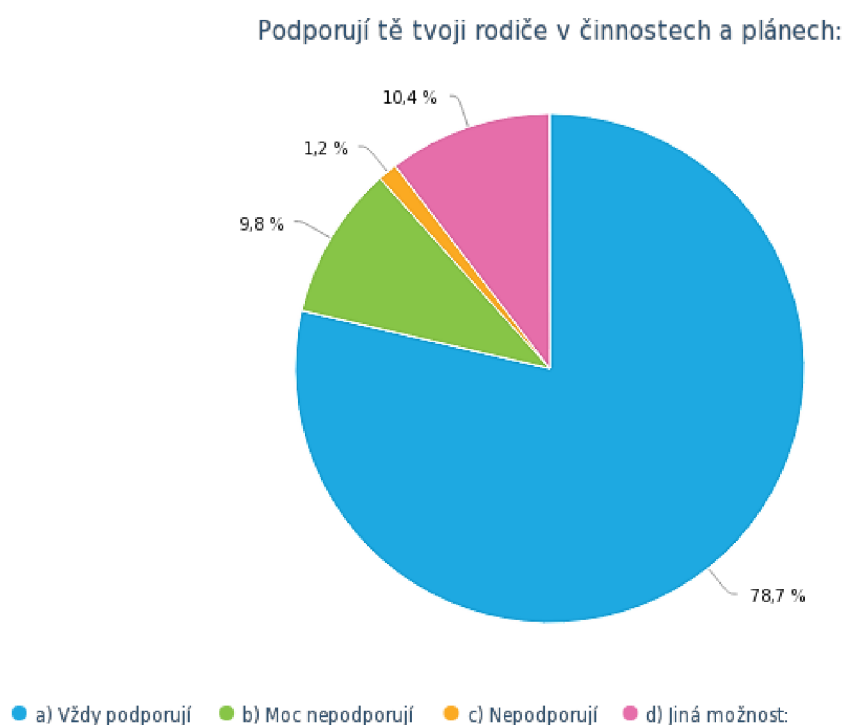
Graf č. 7 – Počet respondentů dle rodinného stavu

Zdroj: Vlastní zdroj

Tento graf ukazuje procentuální podíl odpovědí na otázku č. 5 s ohledem na vztah rodičů respondentů. Většina respondentů pochází z úplné rodiny. Na otázku rodinného stavu odpovědělo 124 respondentů, že jsou jejich rodiče manželé a žijí spolu. Celkový procentuální podíl má tato odpověď 75,6 %. Děti pocházející z rozvedených rodin tvoří 16,5 % vyplněných dotazníků a možnost této odpovědi zvolilo celkem 27 respondentů. U možnosti rodiče jsou manželé, ale nežijí spolu odpověděli 4 respondeti v celkovém počtu 2,4 %, 9 respondentů zvolilo jinou možnost. Z toho dětí z nesezdaných rodin je celkem 9 v celkovém počtu 5,5 %, 3 respondenti odpovědi, že jejich rodiče spolu žijí (1,8 %) a 5 respondentů uvedlo, že rodiče nikdy nebyly manželé a nežijí spolu. U jednoho respondenta rodiče byly manželé, ale matka zemřela. Otázka č. 5 se vztahuje k ústřední hypotéze.

Graf č. 8 – Podpora rodičů

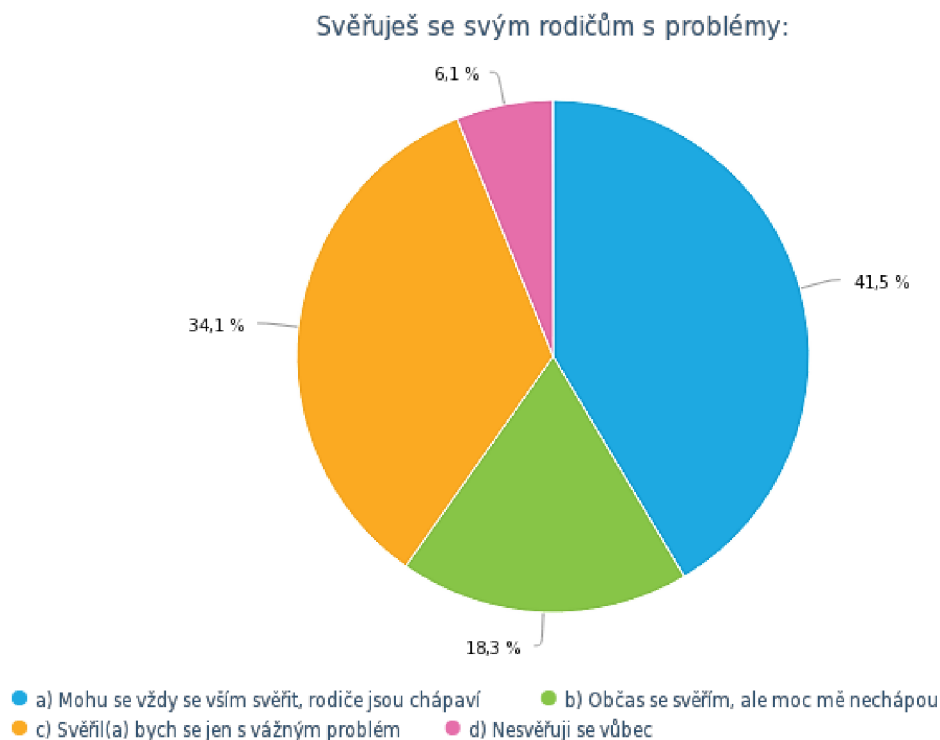

Zdroj: Vlastní zdroj

Graf zobrazuje odpovědi na otázku č. 6, která je zaměřena na zastoupení podpory rodičů v činnostech a plánech respondentů. Z grafu je patrné, že nejvíce respondentů rodiče podporují vždy (129, 78,7%), 17 respondentů zvolilo jinou možnost, kde se opakovaly odpovědi: jak kdy, jak v čem, občas, jen jeden z rodičů, většinou podporují (10,4 %), celkem 16 respondentů zvolilo možnost: moc nepodporují (9,8 %).

Dále bylo zjištěno, že pouze 2 respondenti zvolili možnost: nepodporují (1,2 %). Dle našeho názoru je velice důležité porozumění dětí a rodičů. Otázka č. 6 se vztahuje k vědeckovýzkumné otázce č. 2.

Graf č. 9 – Svěřování rodičům s problémy

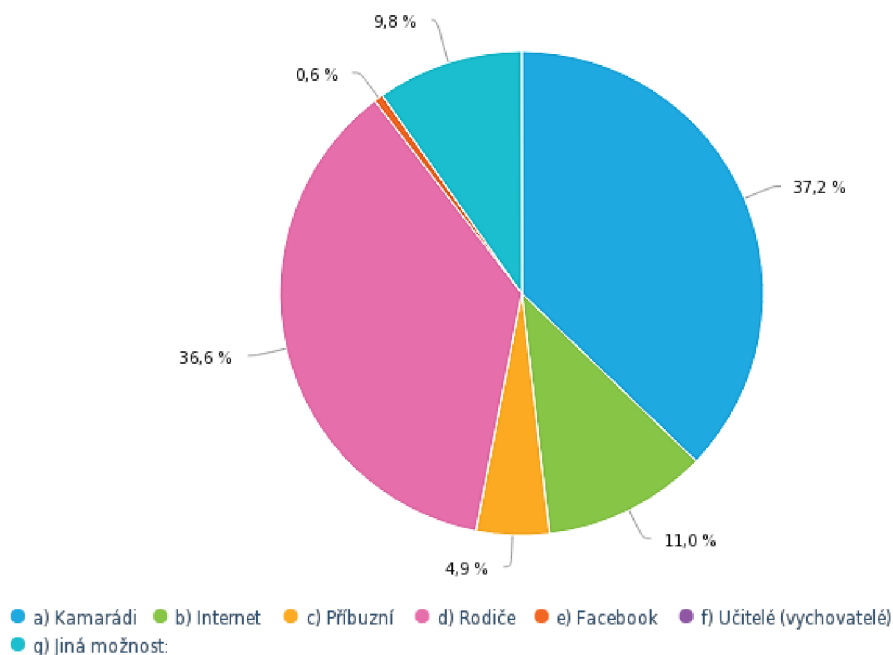

Zdroj: Vlastní zdroj

Otázka č. 7 důvěru respondentů ke svým rodičům znázorňuje graf. Je evidentní, že nejvyšší zastoupení má odpověď: mohu se se vždy se vším svěřit, rodiče jsou chápaví (68, 41,5 %). 56 respondentů se svým rodičům svěřila pouze s vážným problémem (34,1 %). Dále je patrné, že rodičům se svěří 30 respondentů, ale jejich rodiče je moc nechápou (18,3 %). 10 respondentů se rodičům nesvěřuje vůbec (6,1 %). Otázka č. 7 se vztahuje k vědeckovýzkumné otázce č. 2.

Graf č. 10 – Hledání pomoci při řešení problémů

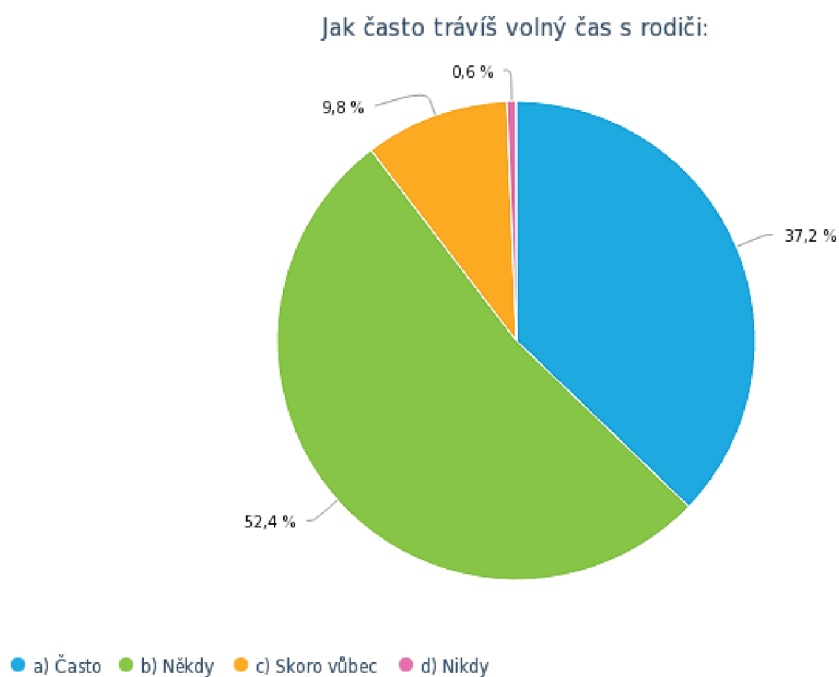
Pokud by se objevil problém, kde nebo u koho bys hledal(a) pomoc:

Zdroj: Vlastní zdroj

Tento procentuální graf znázorňuje, jakou osobu by respondenti zvolili při řešení problémů. Z výzkumu je patrné, že kamarádi a rodiče jsou nejčastější volnou při řešení problémů dětí ve věku 14 – 16 let, rodiče by volilo 60 respondentů (36,6 %), kamarády 61 respondentů (37,2 %). 18 respondentů by při řešení problémů volilo internet (11 %), z toho 1 respondent sociální síť Facebook (0,6 %), příbuzné by o pomoc požádalo 8 respondentů (4,9 %). Odpověď: Jiná možnost zvolilo 16 respondentů (9,8 %), nejčastěji se objevovaly odpovědi: záleží na druhu problému. I z těchto odpovědí vyplývá, že by respondenti vybrali kamarády či rodiče. Také je zřejmé, že o pomoc učitele, by požádal pouze 1 respondent. Otázka č. 8 se vztahuje k vědeckovýzkumným otázkám č. 2 a č. 8.

Graf č. 11 – Trávení volného času s rodiči

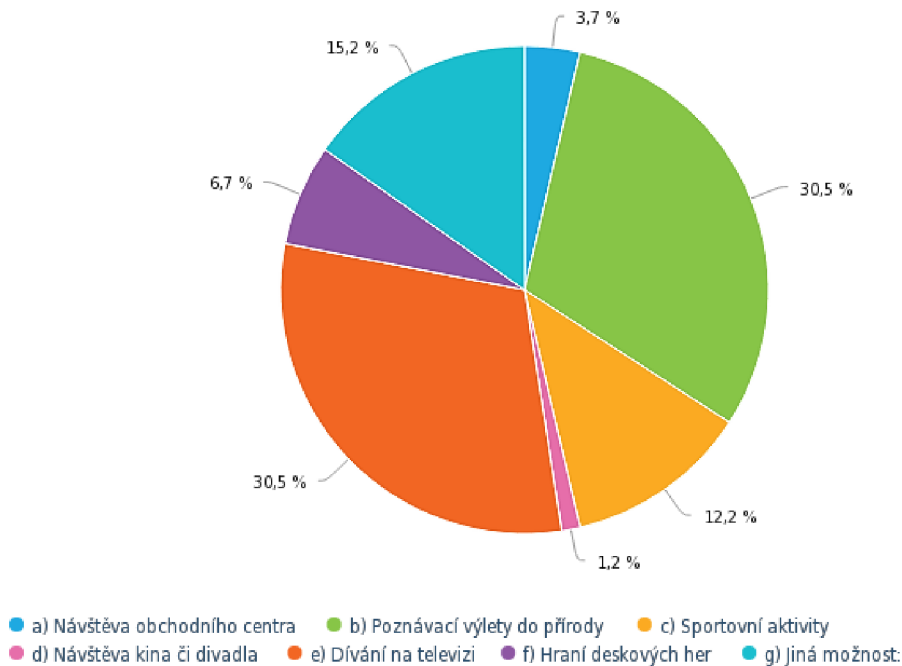

Zdroj: Vlastní zdroj

Z grafu č. 11, odpověď na otázku č. 9 je zřejmé, že nadpoloviční většina respondentů s rodiči tráví čas někdy (86, 52,4 %). Také z odpovědí vyplývá, že 61 respondentů tráví s rodiči často svůj volný čas (37,2 %), skoro vůbec netráví s rodiči volný čas 16 respondentů (9,8 %) a pouze jeden odpověděl, že s rodiči netráví čas nikdy (0,6 %). Otázka č. 9 se vztahuje k vědeckovýzkumné otázce č. 2.

Graf č. 12 – Náplň volného času s rodiči

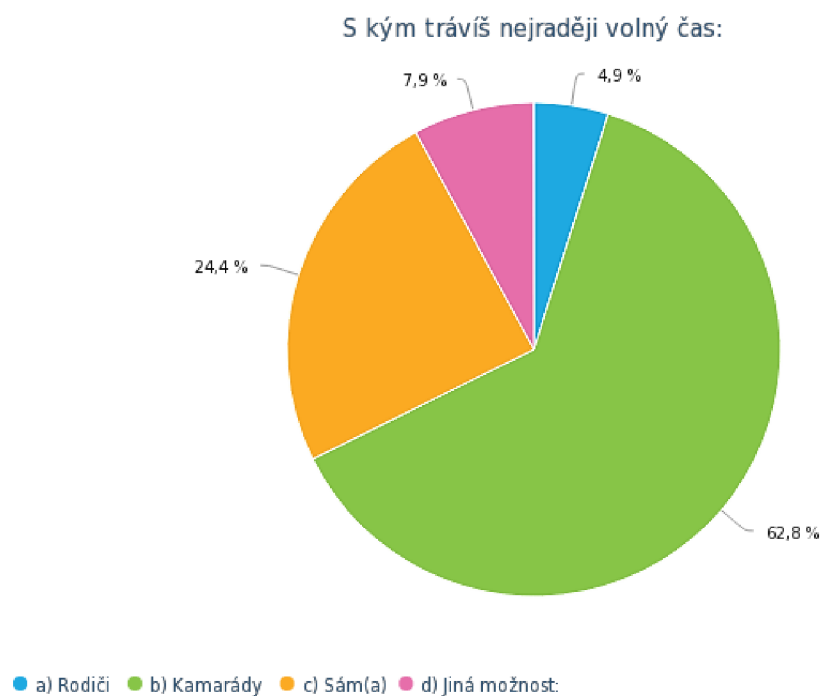
Co je dominantou v trávení volného času s rodiči:

Zdroj: Vlastní zdroj

Odpovědi na otázku č. 10, co je náplň volného času dětí a rodičů, nám znázorňuje výše uvedený graf. Je zde patrné, že dominují dvě odpovědi, 50 respondentů zvolilo možnost odpovědi: Poznávací výlety do přírody (30,5 %), odpověď se stejným počtem odpovědí je: Dívání na televizi (50, 30,5 %). Dále nám z šetření vyplynulo, že respondenti považují za trávení volného času s rodiči i možnost večere, jídla a také, že se nám odpovědi kombinují z více variantami (25, 15,2 %). 20 respondentů tráví čas s rodiči sportovní aktivitou (12,2 %), hraní deskových her volilo 11 respondentů (6,7 %), návštěvu obchodního centra 6 respondentů (3,7 %). Návštěva divadla či kina získala 1,2 % (2). Otázka č. 10 se vztahuje k vědeckovýzkumným otázkám č. 2, č. 3, č. 6, č. 7 a dále k hypotézám H2, H3.

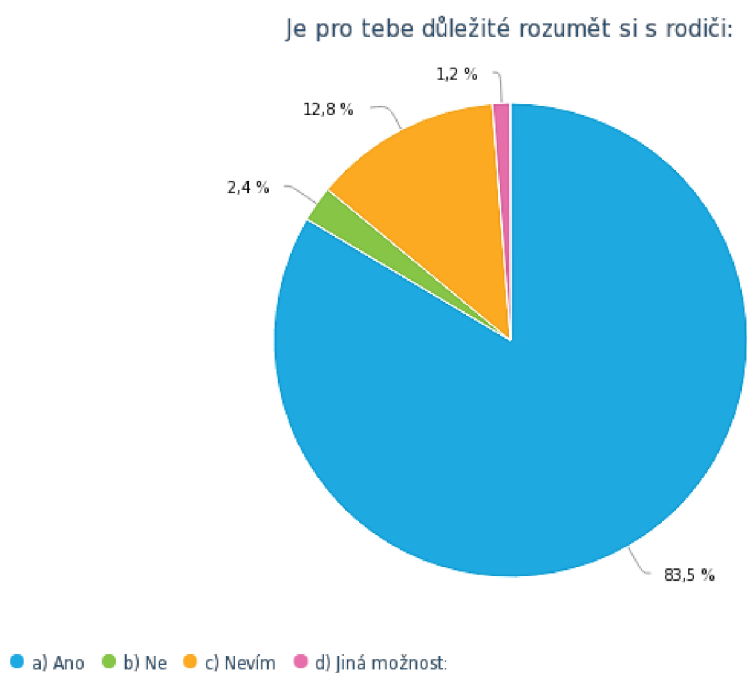
Graf č. 13 – Volba partnera při trávení volného času

Zdroj: Vlastní zdroj

Výsledek šetření u otázky č. 11 nám v grafu ukazuje, jak respondenti nejraději tráví volný čas. Nejraději tráví volný čas s kamarády (103, 62,8 %). 40 respondentů odpovědělo, že tráví nejraději svůj volný čas sami (24,4 %), 13 respondentů volilo jinou možnost, kde se nám opakují odpovědi s rodiči i s kamarády, s rodinou, sourozenci, sám (7,9 %). Také nám šetření ukázalo, že pouze 4,9 % respondentů tráví nejraději svůj volný čas s rodiči (8). Otázka č. 11 se vztahuje k vědeckovýzkumné otázce č. 2.

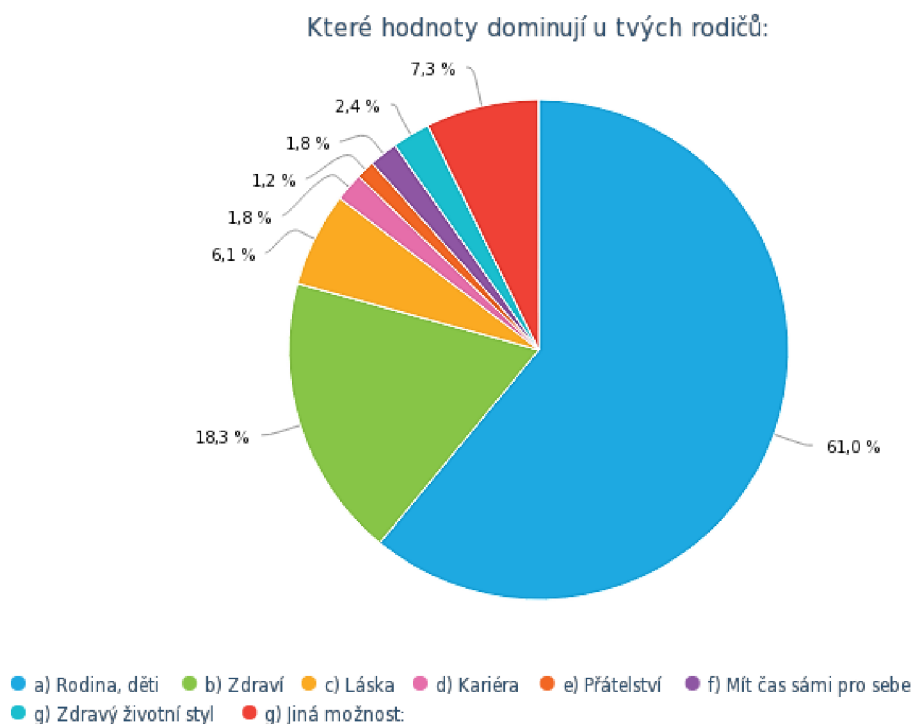
Graf č. 14 – Důležitost porozumění s rodiči

Zdroj: Vlastní zdroj

Na procentuálním grafu vytvořeném z otázky č. 12 je patrné, že pro děti ve věku 14 – 16 let je důležité rozumět si s rodiči (137, 83,5 %). 21 respondentů neví, zda je to pro ně důležité rozumět si s rodiči (12,8 %). Pro 4 respondenty není důležité rozumět si s rodiči (2,4 %), 2 respondenti zvolili jinou možnost, kde uvedli, že je pro ně důležité s rodiči si rozumět (1,2 %). Otázka č. 12 se vztahuje k vědeckovýzkumné otázce č. 2.

Graf č. 15 – Dominující hodnoty rodičů

Zdroj: Vlastní zdroj

Graf zobrazuje odpovědi na otázku č. 13, jak vnímají respondenti hodnoty u svých rodičů. Z výzkumu je patrné, že dominující hodnotou dle respondentů je u rodičů: Rodina, děti (100, 61 %), hodnotu zdraví volilo 30 respondentů (18,3 %), hodnota lásky získala 10 odpovědí (6,3 %), hodnoty kariéra (3, 1,8 %), přátelství (2, 1,2 %), mít čas na sebe (3, 1,8 %) a zdravý životní styl (4, 2,4 %) se dle výzkumu pohybují na stejné úrovni. Odpověď jiná možnost volilo 12 respondentů (7,3 %), kde je patrné, že se nám hodnoty opakují – rodina, děti, láska a zdraví.

Výsledky dotazníkové šetření druhé části:

Druhá část dotazníkového šetření vychází ze Schwartzovy definice hodnotových typů a jejich hlavních motivačních cílů

Tabulka č. 1 : Přřazení jednotlivých otázek k hodnotovému typu

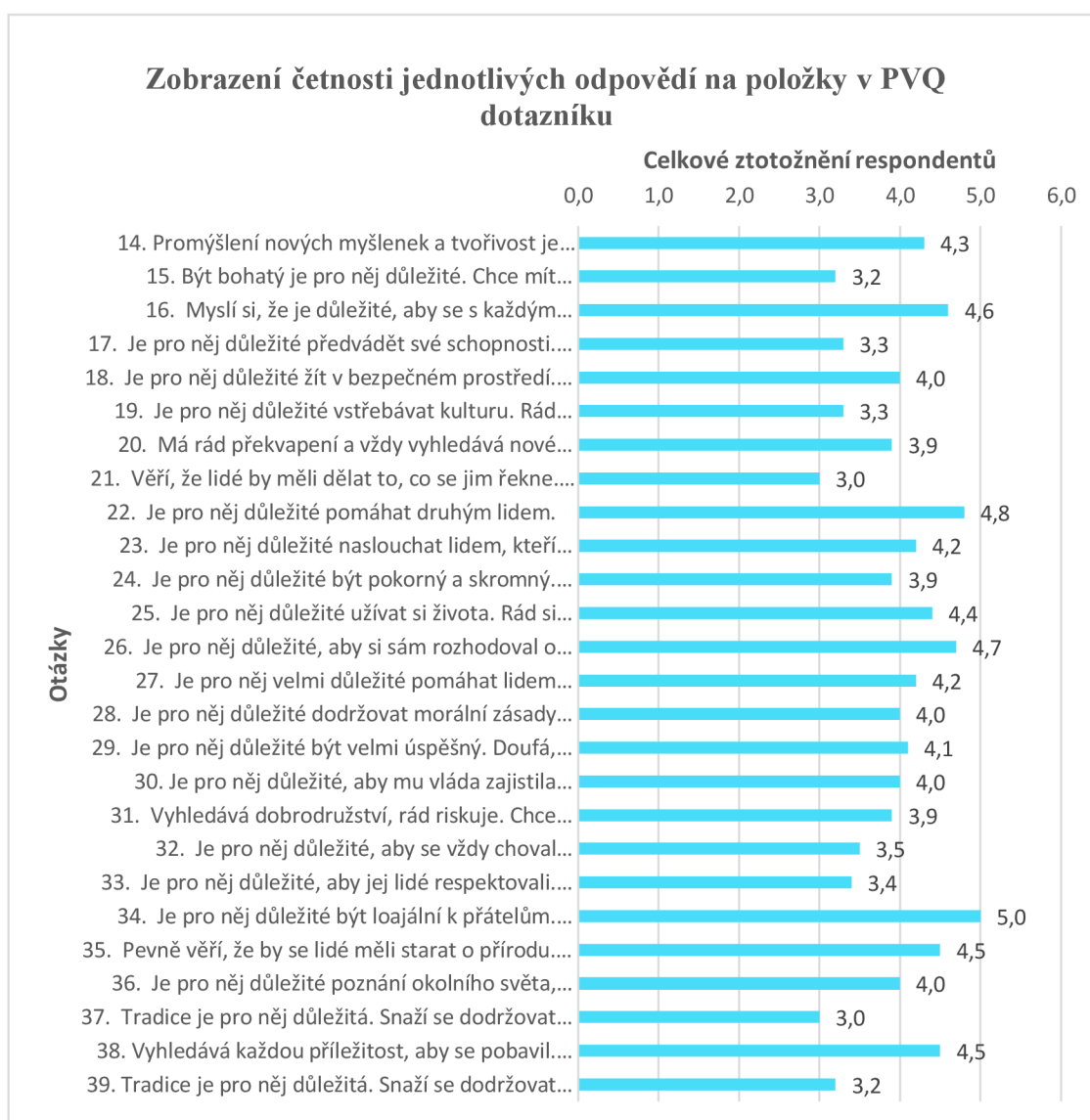
Název hodnotové typu	Číslo otázky
Moc	15, 33
Úspěch	17, 29
Hédonismus	19, 25, 38
Samostatnost	14, 26, 36
Stimulace	20, 31
Universalismus	16, 23, 35
Benevolence	22, 27, 34
Tradice	24, 37, 39
Konformismus	21, 32
Bezpečnost	18, 30

Zdroj: Vlastní zdroj

Ústřední hypotéza:

„V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem.“

Graf č. 16 – Odpovědi všech respondentů na položky PVQ dotazníku

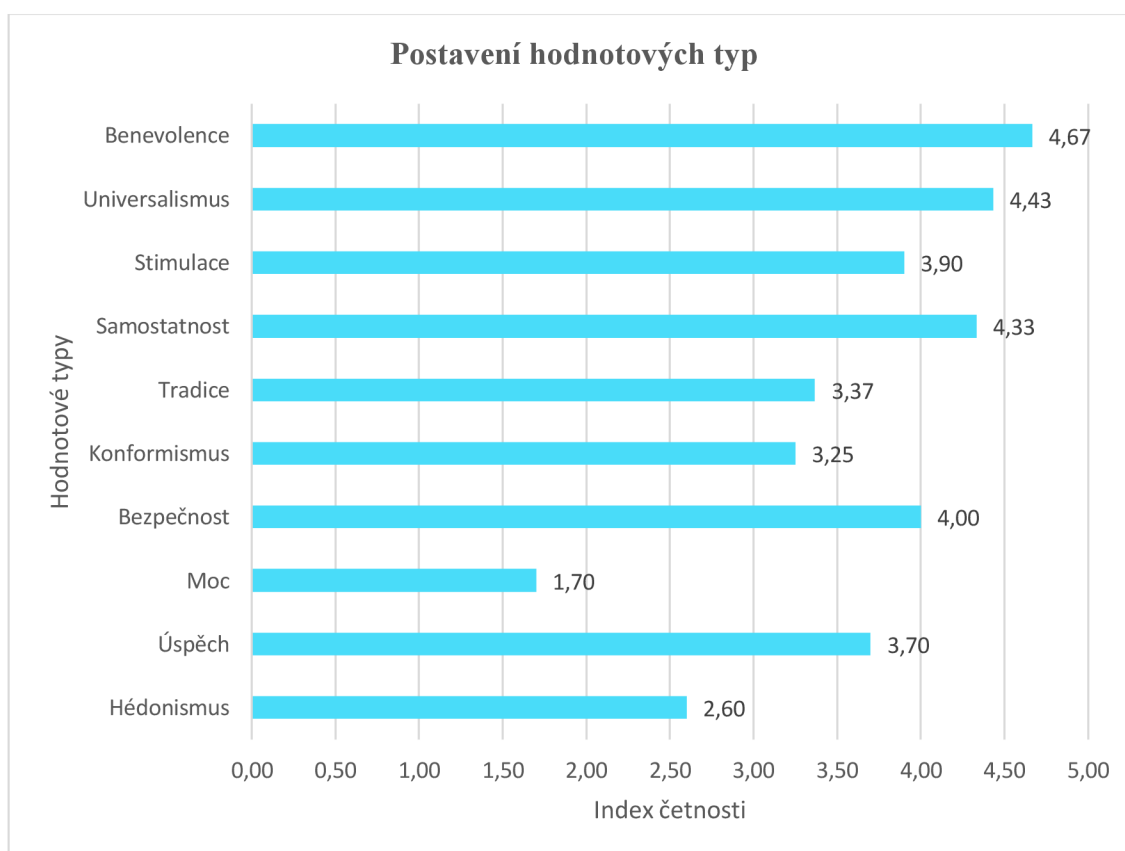

Zdroj: Vlastní zdroj

Graf nám představuje jednotlivé výsledky respondentů na otázky z druhé části dotazníku. Je patrné, že plně se s profilem v dotazníku neztotožňuje z celkového součtu respondentů nikdo. Nejvíce se respondenti ztotožňují s otázkou č. 34: Je pro něj důležité být loajální k přátelům. Chce se věnovat lidem, kteří jsou mu blízcí, odpověď se pohybuje na škále 5 - podobá se mi. Další otázky, které se vztahují více ke škále 5 – podobá se mi velmi, můžeme zařadit otázky č.: 16 (4,6) Myslí si, že je důležité, aby se s každým člověkem na světě zacházelo stejně. Věří, že každý by měl mít v životě stejné příležitosti, 22 (4,8) Je pro něj důležité pomáhat druhým lidem, 26 (4,7) Je pro něj důležité, aby si sám rozhodoval o tom, co dělá. Má rád svobodu a nezávislost na druhých, 35 (4,5) Pevně věří, že by se lidé měli starat o přírodu. Péče o životní prostředí je pro něj důležitá, 38 (4,5)

Vyhledává každou příležitost, aby se pobavil. Je pro něj důležité dělat věci, které mu přinášejí potěšení. Otázky č. 14 (4,3), 18 (4,0), 20 (3,9), 23 (4,2), 24 (3,9), 25 (4,4), 27 (4,2), 28 (4,0), 29 (4,1), 30 (4,0), 31 (3,9), 32 (3,5), 36 (4,0), se pohybovaly v rozmezí škály 3,5 – 4,4, kdy jsme je zařadili na škálu 4 – podobá se mi trochu. Otázky č. 15 (3,2) 17 (3,3), 19 (3,3), 21 (3,0), 33 (3,4), 38 (3,0), 39 (3,2) se pohybují na škále 3,0 – 3,4, které nám znázorňují škálu 3 – podobá se mi málo. Do kategorie 1,2 nemůžeme zařadit žádné otázky. Pro naše vyhodnocování to znamená, že respondenti se dokázali poměrně často ztotožnit s portrétem z dotazníku.

Graf č. 17 - Průměrné výsledky hodnotových typů

Zdroj: Vlastní zdroj

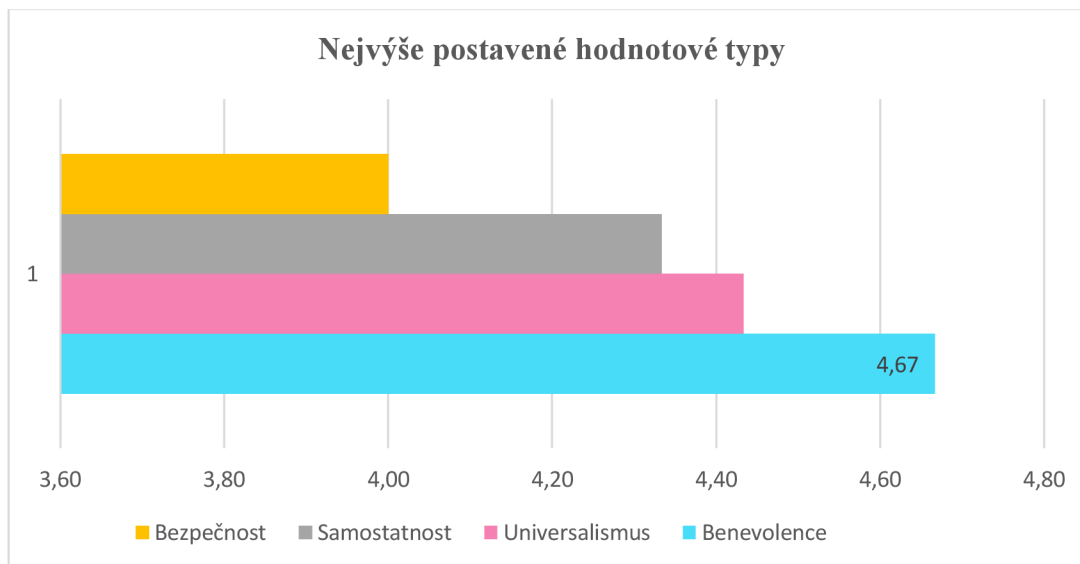
Tento graf nám ukazuje, jak si stojí hodnotové typy dle odpovědí našich respondentů. Standartní PVQ dotazník má v otázkách zastoupení dvě položky, jen universalismus má zastoupení tří otázek. Náš dotazník byl doplněn ještě o další otázky, které nebyly součástí dotazníků PVQ. Výpočet hodnotového typu je tedy proveden sečtením jednotlivých indexů odpovědí a následně vydělen počtem zástupců ve skupině. V grafu jsou tedy znázorněny průměrné výsledky jednotlivých skupin. Nejvyššího průměrného výsledku

získal hodnotový typ benevolence (4,67), který je spojen s ochranou a podporou osob nám blízkým. Na druhém místě se umístil hodnotový typ universalismus (4,43). Universalismus nám určuje porozumění, toleranci a ochrany k člověku a životnímu prostředí. Třetí místo získala samostatnost (4,33), která je pro děti ve věku 14 – 16 let důležitá, neboť nám určuje samostatné rozhodování, myšlení a jednání, touha po svobodě. Vysokého počtu dosáhl hodnotový typ bezpečnost (4,0). Bezpečnost staví na harmonii ve vztazích, stabilitě ve společnosti a touhu po bezpečí. Z následujících výsledků vyvozujeme, že mladá generace není lhostejná k prostředí, ve kterém žije, uvědomuje si globální problémy a považuje za důležité jejich řešení. Stimulace (3,90) a úspěch (3,70) získaly podobný počet odpovědí. Výzkumné šetření nám ukázalo, že i když je pro respondenty důležité dění okolního světa, nezapomínají ani na osobní úspěch, chtějí být oceněni za spoušť práci a zároveň cítí touhu po vzrušení a životních výzvách. Hodnotový typ tradice (3,37) a konformismus (3,25) dosáhly téměř totožného výsledku. Tradice značí respekt, loajalitu a přijetí zvyků dané kultury či náboženství. Konformismus vypovídá o sebekázni, poslušnosti, zdvořilosti a také dodržování norem společnosti. Překvapivě nejmenšího průměrného výsledku dosáhl hodnotový styl moc (1,7) a následně hodnotový typ hédonismus (2,60). Vyplývá z toho, že děti ve věku 14 – 16 let neupřednostňují užívání si života a pobavení se před ostatními hodnotovými typy. Ústřední hypotéza se ve druhé části dotazníku **nepotvrdila**.

H1:

„U zkoumaného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické“

Graf č. 18 – Postavení hodnotových typů

Zdroj: Vlastní zdroj

Z grafu je patrné, že mezi nejsilnější hodnotový typ patří benevolence (4,67), která je úzce spojena s lidmi v okolním prostředí. S benevolencí je spojena snaha být užitečný druhým lidem, pomáhat jim a chránit je. Velké zastoupení zaujímá také universalismus (4,43), který je opět spojen s ochranou života kolem jedince. Hodnotový typ samostatnost (4,33) a bezpečnost (4,00) je také spojen s lidskou stránkou respondentů a vyjadřují liberální hodnotovou orientaci. Moc (1,70) a úspěch (3,70), které nám reprezentují ekonomické hodnoty, se umístily na spodních příčkách dle grafu č. 18. Výsledky nám jasně znázorňují, že se respondenti přiklánějí více k sociálním hodnotám. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že se hypotéza H1 v druhé části dotazníku **potvrdila**.

Výsledky dotazníkové šetření třetí části:

Třetí část dotazníku, otázky č. 40 a č. 41, mají zjistit postavení hodnot v životě respondentů a náplň trávení volného času.

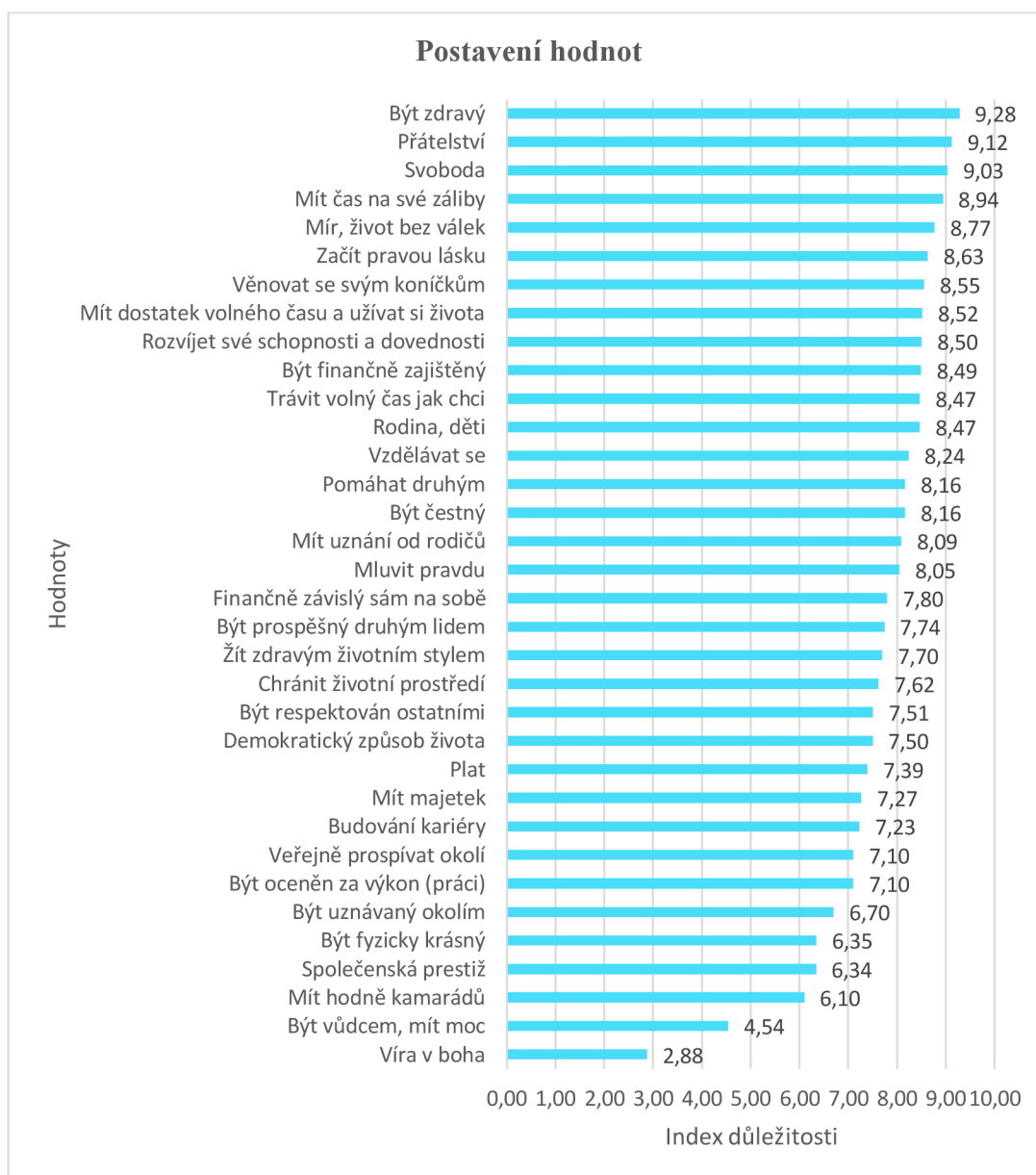
Kontext výzkumu a dílčích hypotéz.

Tabulka č. 2 – Rozdělení otázek do hodnotových skupin

Hodnotové skupiny	Hodnoty
Ekonomické hodnoty	Být vůdcem, mít moc (4,54), Být oceněn za výkon, práci (7,10) Budování kariéry (7,23), Mít majetek, (7,27), Plat (7,39) Finančně závislý sám na sobě (7,80), Být finančně zajištěný (8,49)
Hédonistické hodnoty	Trávit volný čas jak chci (8,47), Mít dostatek volného času a užívat si života (8,52), Věnovat se svým koníčkům (8,55), Být fyzicky krásný (6,35)
Sociální hodnoty	Společenská prestiž (6,34), Být uznávaný okolím (6,70), Veřejně prospívat okolí (7,10), Být respektován ostatními (7,51) Být prospěšný druhým lidem (7,74), Pomáhat druhým (8,16) Mít uznání od rodičů (8,09), Mít hodně kamarádů (6,10), Přátelství (9,12)
Globální hodnoty	Chránit životní prostředí (7,62), Žít zdravým životním stylem (7,70) Mír, život bez válek (8,77), Být zdravý (9,28)
Liberální hodnoty	Svoboda (9,03), Demokratický způsob života (7,50)
Reprodukční hodnoty	Rodina, děti (8,47), Začít pravou lásku (8,63)
Rozvojové hodnoty	Vzdělávat se (8,24), Rozvíjet své schopnosti a dovednosti (8,50), Mluvit pravdu (8,05), Být čestný (8,16), Mít čas na své záliby (8,94)

Zdroj: Vlastní zdroj

Graf č. 19 – Sestupné postavení hodnot

Zdroj: Vlastní zdroj

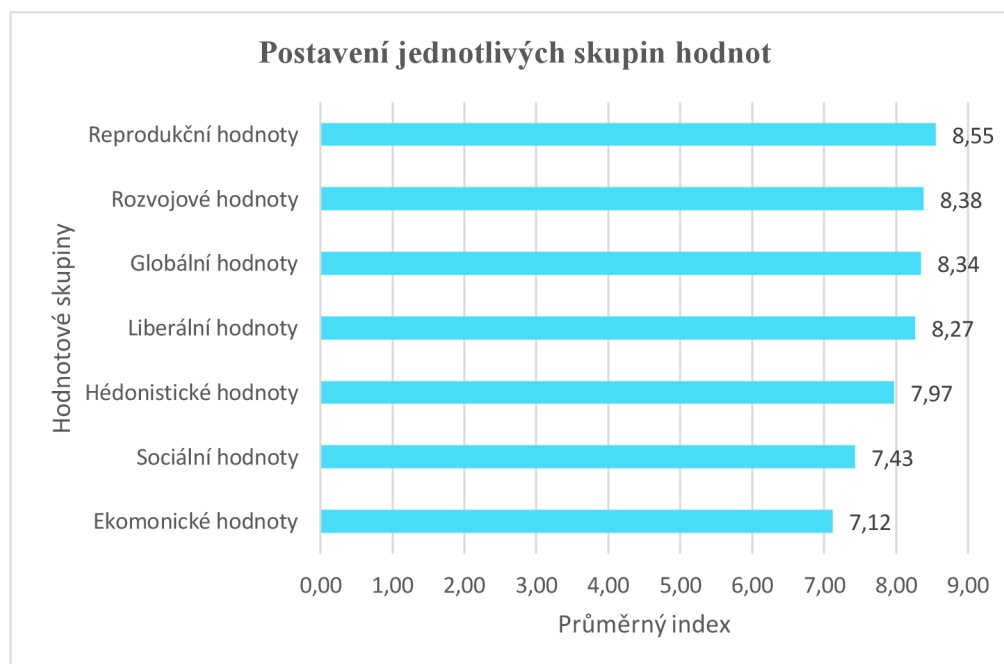
Graf č. 19 nám znázorňuje sestupné postavení hodnot dle jednotlivých odpovědí respondentů a následný výsledný index, který nám určuje pořadí hodnot. Respondenti měli za úkol zhodnotit na škále 1 – 10 jednotlivé obecně uznávané hodnoty, kdy číslice 1 znamená nejnižší důležitost a číslice 10 má nejvyšší důležitost. Tím nám vznikl jistý přehled hodnot zkoumané skupiny dětí ve věku 14 – 16 let, který nám dále bude nápomocen při potvrzení či vyvrácení ústřední hypotézy: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem.

Dále pak hypotéz H1: U zkoumaného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické., H2: Dívky preferují hédonistické hodnoty více než chlapci., H3: Zkoumaný vzorek dětí rodičů z neúplných rodin preferuje ekonomické hodnoty více než děti z rodin úplných. Z grafu je patrné, že hodnoty na sebe těsně navazují. Celkové postavení hodnot nám ukázalo, že mezi prvních pět hodnot důležitých pro respondenty patří: Být zdravý (9,28), Přátelství (9,12), Svoboda (9,03), Mít čas na své záliby (8,94) a Mír, život bez válek (8,77). Posledních 5 pozic obsadily hodnoty: Být fyzicky krásný (6,35), Společenská prestiž (6,34), Mít hodně kamarádů (6,10). Znatelný skok ve výsledcích je patrný u hodnot: Být vůdcem, mít moc (4,54) a víra v boha (2,88), kdy pro 83 respondentů je víra úplně nedůležitá. Zaměříme-li se na ekonomické hodnoty, můžeme si všimnout, že první hodnota zaměřená ekonomicky se nachází na 10. místě: Být finančně zajištěný (8,49). Kdežto první hodnota zaměřená hédonisticky je na místě 7.: Věnovat se svým koníčkům (8,55)

Ústřední hypotéza:

„V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem.“

Graf č. 20 – Postavení hodnotových skupin

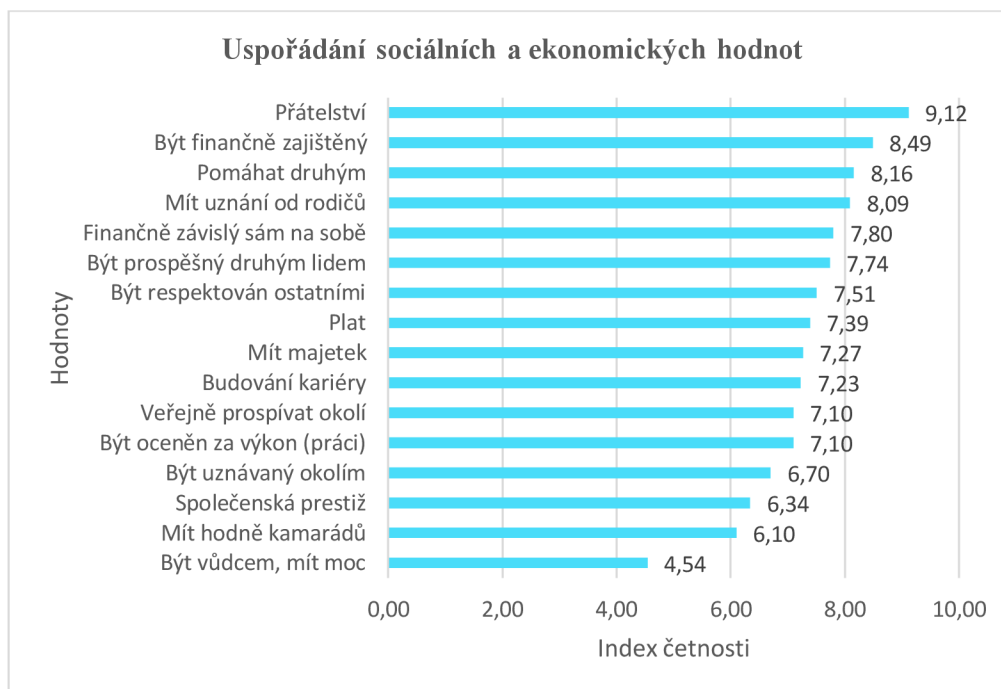

Zdroj: Vlastní zdroj

Z grafu č. 20 je patrné, že hodnoty se pohybují v indexovém rozmezí 7,12 – 8,55. Výpočet průměrného indexu je tedy proveden sečtením jednotlivých indexů odpovědí a následně proveden jejich průměr podle počtu zástupců ve skupině. V grafu jsou tedy znázorněny průměrné výsledky jednotlivých skupin hodnot. Nejvyššího průměrného výsledku získaly **hodnoty reprodukční** (8,55), již nám vytváří hodnoty: Rodina, děti (8,47), Začít pravou lásku (8,63). Druhé místo obsadila skupina **hodnot rozvojových** (8,38). Skupina je tvořena hodnotami: Mít čas na své záliby (8,94), Vzdělávat se (8,24), Rozvíjet své schopnosti a dovednosti (8,50), Být čestný (8,16), Mluvit pravdu (8,05). **Globální hodnoty** (8,34): Být zdravý (9,28), Mír, život bez válek (8,77), Žít zdravým životním stylem (7,70), Chránit životní prostředí (7,62) se umístily na místě třetím. Výsledky svědčí o tom, že je pro náš zkoumaný vzorek je postavení rodiny, zdraví, vzdělání a také rozvoj osobnosti důležité. Dále se nám řadí **hodnoty liberální** (8,27), které v sobě nesou Svobodu (9,03) a demokratický způsob života (7,50). **Hodnoty hédonistické** (7,97) se nachází na místě pátém. Skupina hodnot je složena: Věnovat se svým koníčkům (8,55), Mít dostatek volného času a užívat si života (8,52), Trávit volný čas jak chci (8,47) a Být fyzicky krásný (6,35). Hédonismus, můžeme říci také požitkářství, se vyznačuje uspokojováním svých koníčků a zájmů. P. Sak mluví o hédonistické orientaci jako o alternativě hodnot patřící k orientacím na rodinu, společnost, hromadění majetku a profesi (Sak, 2000, 80). Poslední příčky obsadily **hodnoty sociální** (7,43), které souvisí převážně s pomocí druhým lidem, společenskou prestiží, v prospívání společnosti a také interakcí ve skupině. Skupina je tvořena hodnotami: Přátelství (9,12), Pomáhat druhým (8,16), Mít uznání od rodičů (8,09), Být prospěšný druhým lidem (7,74), Být respektován ostatními (7,51), Veřejně prospívat okolí (7,10), Být uznávaný okolím (6,70), Společenská prestiž (6,34 a Mít hodně kamarádů (6,10)). **Ekonomické hodnoty**, které tvoří hodnoty: Být finančně zajištěný (8,49), Finančně závislý sám na sobě, Mít majetek (7,27), Budování kariéry (7,23), Být oceněn za výkon, práci (7,10) a Být vůdcem, mít moc (4,54) se nachází na předposledním místě a dosáhly průměrného indexu 7,12. Z výše popsaného vyplývá, že děti ve věku 14 – 16 let upřednostňují více než hodnoty hédonistické, hodnoty reprodukční, rozvojové, globální a liberalistické, které jsou propojeny v pocitu bezpečí, svobody, rodiny a zdraví. Ústřední hypotéza se ve třetí části dotazníku **nepotvrdila**.

„H1: U zkoumaného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické.“

Graf č. 21 – Uspořádání sociálních a ekonomických hodnot

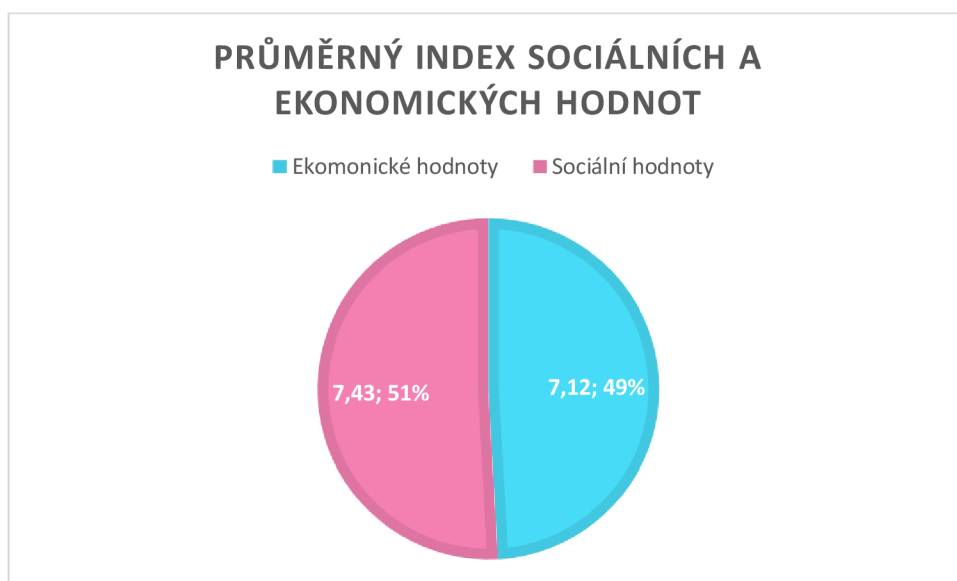

Zdroj: Vlastní zdroj

Graf nám znázorňuje postavení sociálních a ekonomických hodnot dle získaných výsledků dotazníkového šetření. Opět se můžeme všimnout, že hodnoty mezi sebou nevykazují velké indexové rozdíly. Nejvíce hodnot pak náleží do skupiny od 7,10 – 9,12. Nejvýše postavená je hodnota: Přátelství (9,12) se řadí do skupiny sociálních hodnot. Být finančně zajištěný (8,49), značí, že pro mladou generaci je důležitá ekonomická stránka. Mezi další ekonomické hodnoty jsme zařadili: Finančně závislý sám na sobě (7,80), Plat (7,39), Mít majetek (7,27), Budování kariéry (7,23), Být oceněn za výkon, za práci (7,10), kdy můžeme říci, že děti ve věku 14 – 16 let považují za důležité mít finanční jistotu do budoucího života.

Pomáhat druhým (8,16), Mít uznání od rodičů (8,09), Být prospěšný druhým lidem (7,74), Být respektován ostatními (7,51), Veřejně prospívat okolí (7,10), Být uznávaný okolím (6,70), Společenská prestiž (6,34), a Mít hodně kamarádů (6,10) jsou hodnoty sociálního charakteru. Dle našeho názoru hodnoty uznání od rodiny a okolí spadá do sociálních potřeb z důvodu, že navazují na sociální potřeby jedince, které dle P. Saka jsou významné právě v období dospívání (Sak, 2000, 79).

Graf č. 22 – Znárodnění průměrného indexu hodnot sociálních a ekonomických

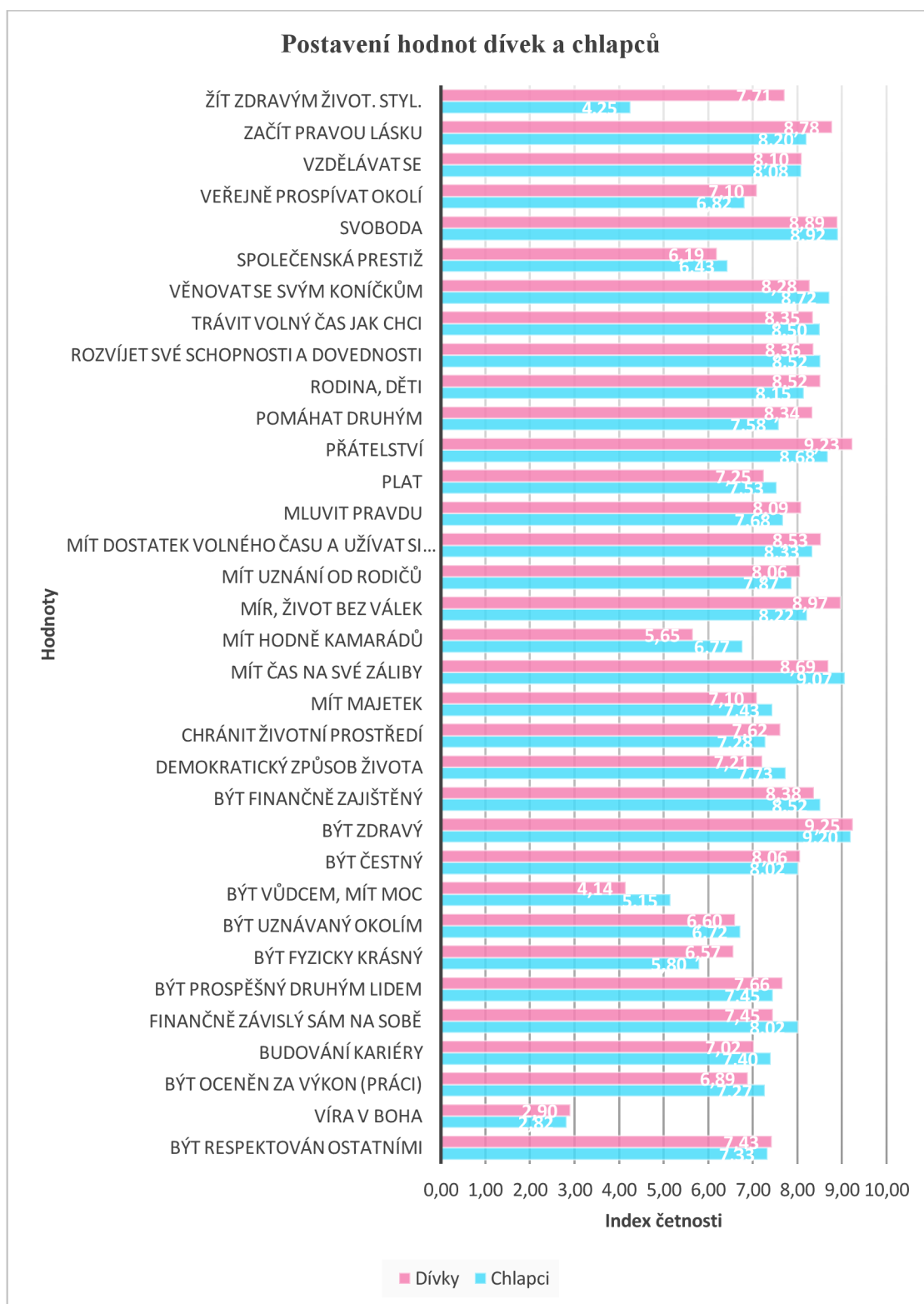

Zdroj: Vlastní zdroj

Výšečový graf č. 22 představuje průměrný index hodnot sociálních a ekonomických. Výpočet byl proveden nasčítáním jednotlivých indexů dané a skupiny a vydělen počtem zástupců ve skupině. Do skupiny ekonomických hodnot jsme zahrnuli hodnoty: Být finančně zajištěný, Finančně závislý sám na sobě, Plat, Mít majetek, Budování kariéry, Být oceněn za výkon, za práci, Být vůdcem, mít moc. Do skupiny sociálních hodnot jsme zařadili: Přátelství, Pomáhat druhým, Mít uznání od rodičů, Být prospěšný druhým lidem, Být respektován ostatními, Veřejně prospívat okolí, Být uznávaný okolím, Společenská prestiž a Mít hodně kamarádů. Z výsledků je patrné, že sociální hodnoty zaujímají 51 % (7,43) a ekonomické hodnoty 49 % (7,12) v postavení hodnot mladé generace. Hypotéza H1 se tedy v třetí části dotazníku **potvrdila**.

„H2: Dívky preferují více hédonistické hodnoty než chlapci.“

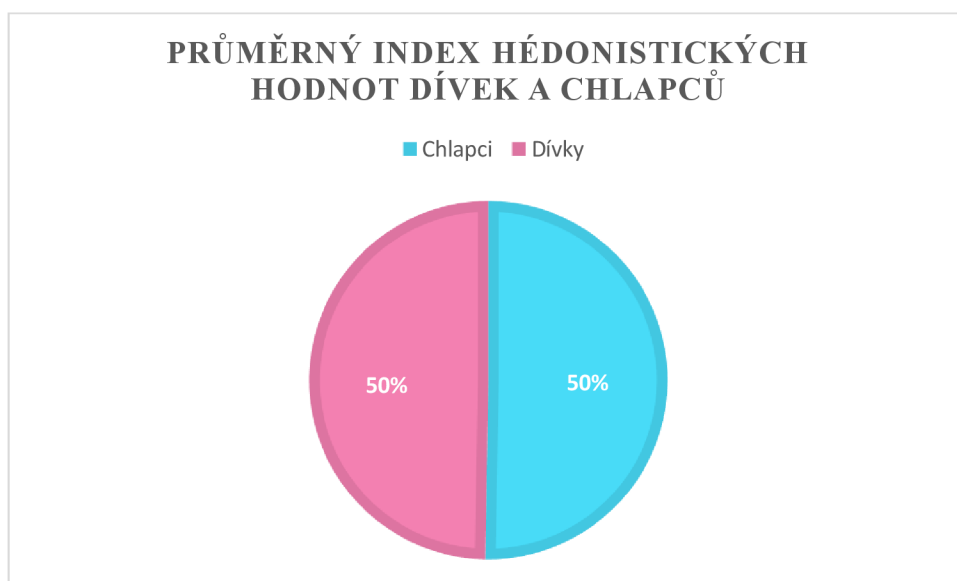
Graf č. 23 – Zobrazení postavení hodnot chlapců a dívek

Zdroj: Vlastní zdroj

Sloupcový vodorovný graf nám krásně znázorňuje, kde se nám hodnoty chlapců a dívek prolínají a také, kde jsou patrné rozdíly. Z výsledků empirického šetření je vidět, že chlapci i dívky mají na posledním místě hodnotu: Víra v boha, která u dívek získala index 2,90 a u chlapců index 2,82. Je tedy zřejmé, že se mladá generace rapidně odklání od víry, jako tomu bylo dříve v tradičních společnostech. Také hodnota společenské prestiže a svobody se u obou pohlaví výrazně shoduje. Hodnota svobody se u dívek vyskytuje na místě čtvrtém, u chlapců na místě třetím. Hodnota zdraví má podobné výsledky jako víra, jen stojí úplně na vrcholku žebříčku hodnot, u dívek je index hodnot 9,25 a u chlapců 9,20. Nicméně se index hodnot pohybuje ve stejné linii. Pokud budeme přistupovat k vyvození hypotézy, rozdíly vidíme v uspořádání hodnot hédonistického a ekonomického charakteru. Z výsledků vyplynulo, že chlapci i dívky preferují hodnoty hédonistické ve stejné míře. Hédonistické hodnoty jsme posuzovali podle publikace P. Saka (Sak, 2000, 80). V dotazníkovém šetření skončila hédonistická hodnota Věnovat se svým koníčkům (8,72) u chlapců na čtvrtém místě, dívky na místě třináctém (8,28), Trávit volný čas jak chci (8,50) – chlapci příčka osmá, dívky na místě jedenáctém (8,35). Hodnota: Mít dostatek volného času a užívat si života skončila na žebříčku hodnot výše u dívek, kdy obsadila místo sedmé (8,53). Chlapci mají tuto hodnotu na místě devátém (8,33). Hodnota Být fyzicky krásný je u chlapců na místě třicátém prvním (5,80), u dívek se umístila na pozici třicáté (6,57). Z ekonomických hodnot chlapci více než dívky preferují hodnoty: Být finančně zajištěný (8,52), místo v žebříčku chlapců sedmé, dívky na místě devátém (8,38), Mít majetek chlapci mají v hodnotovém žebříčku na místě dvacátém druhém (7,43), u dívek je hodnota na místě dvacátém šestém (7,10), Budování kariéry (7,40), postavení v žebříčku chlapců na pozici dvacáté třetí, u dívek se hodnota umístila na dvacáté sedmé pozici (7,02). Hodnotu platu mají dívky na místě dvacátém třetím (7,25), u chlapců získala hodnota pozici v žebříčku dvacet (7,53). Hodnoty reprodukčního charakteru: Zažít pravou lásku, dívky pozice pátá (8,78), chlapci místo jedenácté (8,20), Rodina, děti se u dívek pohybuje na místě osmém (8,52), chlapci mají hodnotu v žebříčku na pozici dvanácté (8,15). Sociální hodnoty jako: Přátelství, skončila u dívek na místě druhém (9,23), u chlapců se pohybuje na pozici páté (8,83). Pomáhat druhým (8,34), mají dívky na pozici dvanácté, chlapci na místě devatenáctém (7,58). Hodnotu: Být prospěšný druhým lidem, děvčata preferují také více než chlapci. Mají ji na pozici devatenácté (7,66), chlapci potom na místě dvacátém prvním (7,45). Veřejně prospívat okolí se u dívek pohybuje na pozici dvacáté páté (7,10), u chlapců je hodnota na dvacátém sedmém místě (6,82).

Graf č. 24 - Znáznornění průměrného indexu hédonistických hodnot dívek a chlapců

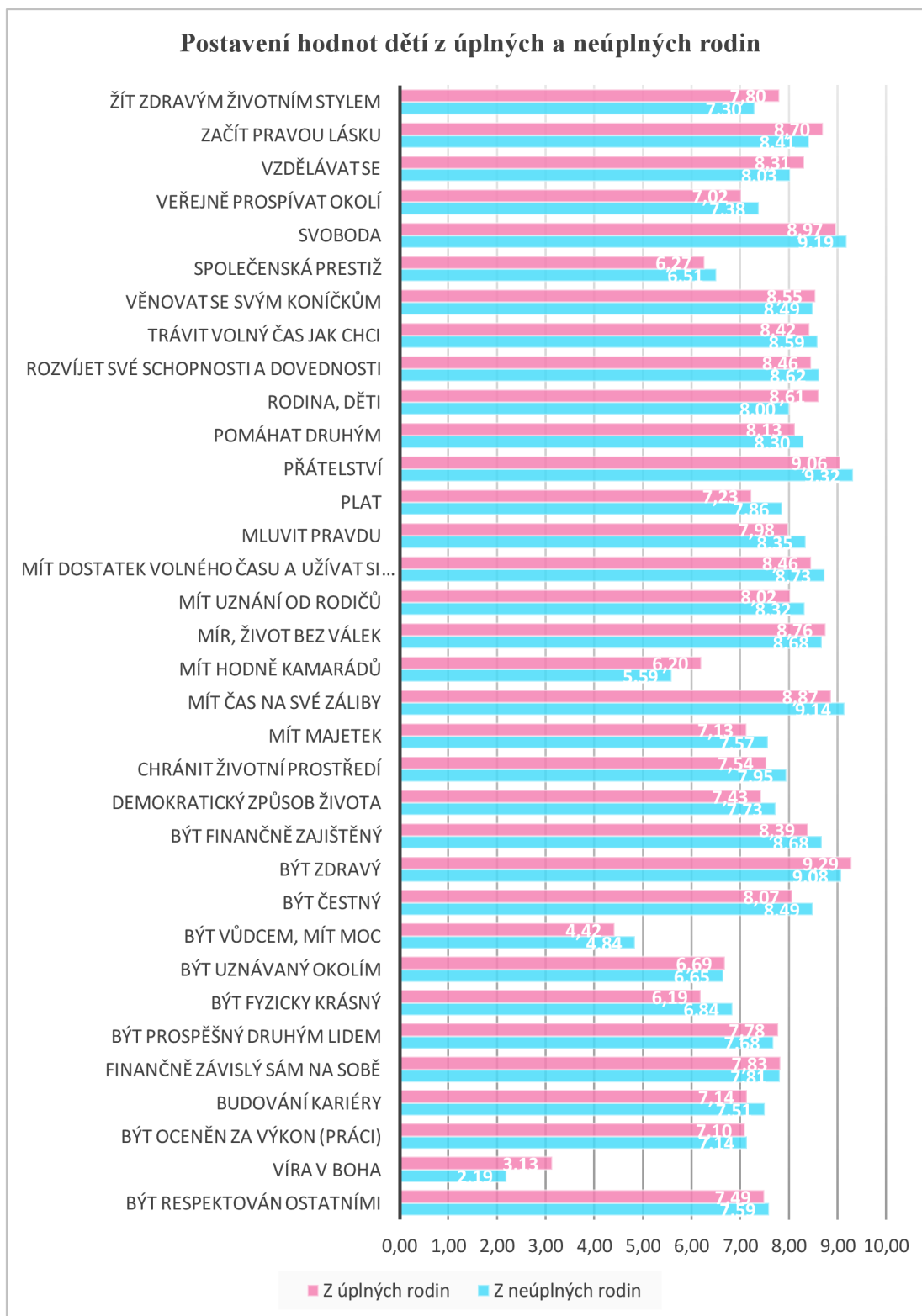

Zdroj: Vlastní zdroj

Výšečový graf č. 24 představuje průměrný index hédonistických hodnot dívek a chlapců. Výpočet byl proveden nasčítáním jednotlivých indexů dané skupiny a vydělen počtem zástupců ve skupině. Do skupiny hédonistických hodnot jsme zařadili: Věnovat se svým koníčkům, Mít dostatek volného času a užívat si života, Trávit volný čas jak chci a Být fyzicky krásný. Z výsledků je patrné, že hédonistické hodnoty u dívek 50% (7,93) i chlapců 50% (7,84) mají stejnou váhu. Hypotéza H2 se v třetí části dotazníku **nepotvrdila.**

„H3: Zkoumaný vzorek dětí rodičů z neúplných rodin preferuje ekonomické hodnoty více než děti z rodin úplných.“

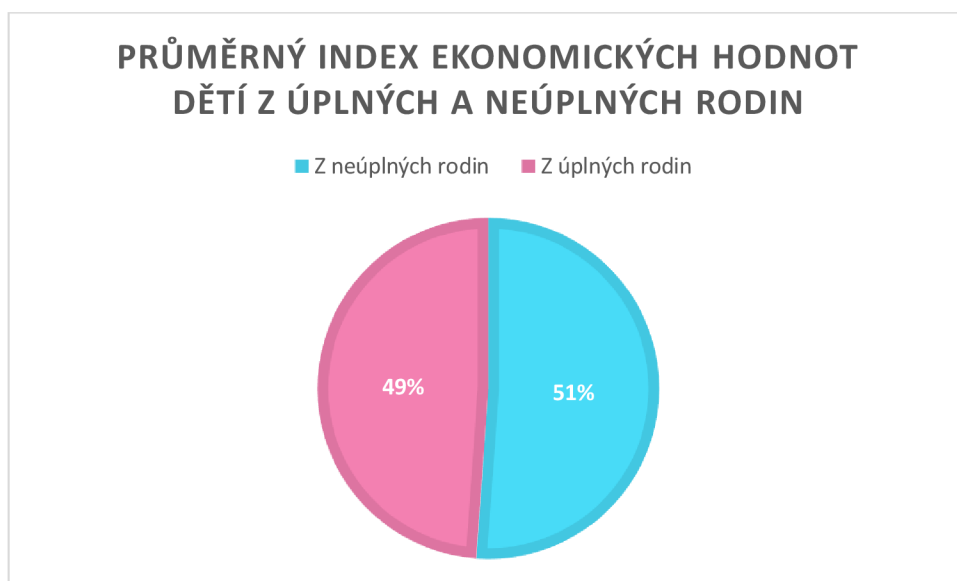
Graf č. 25 – Postavení hodnot dětí z úplných a neúplných rodin

Zdroj: Vlastní zdroj

Grafické znázornění nám ukazuje postavení hodnot zkoumaného vzorku dětí ve věku 14 – 16 let z úplných i neúplných rodin. Z grafu vyplývá, že se opět index četnosti jednotlivých respondentů pohybuje ve stejných rovinách. Jednotlivé rozdíly můžeme vidět v uspořádání. Hodnota: Přátelství je v postavení žebříčku dětí z neúplných rodin na místě prvním (9,32) u dětí z rodin úplných je na místě druhém (9,06), Svoboda se na žebříčku dětí z neúplných rodin zařadila na místo druhé (9,19), u dětí z rodin úplných je na místě třetím (8,97). Třetí místo u dětí z úplných rodin obsadila hodnota: Mít čas na své záliby (9,14), která u dětí z rodin úplných skončila na místě čtvrtém (8,87), Být zdravý je u dětí z neúplných rodin na místě čtvrtém (9,08). Děti z rodin úplných hodnotu zdraví staví na místo první (9,29). Zde tedy vidíme, že žádná z hodnot nemá index přes 9,50. Spodní příčky obsadily hodnoty: Víra v boha: děti z úplných (3,13) i děti z neúplných rodin (2,19) ji mají na posledním místě. Stejně tak se umístila hodnota: Být vůdcem, mít moc, kdy děti z úplných rodin dosáhly indexu 4,42 a děti z neúplných rodin indexu 4,84. Pokud se přímo zaměříme na hypotézu, můžeme z výsledků vyvodit, že v ekonomických hodnotách nevykazují děti z úplných a neúplných rodin velké rozdíly, neboť se ekonomické hodnoty pohybují na podobných pozicích. Hodnota být finančně zajištěný se u dětí z úplných rodin pohybuje na místě dvanáctém (8,39), u dětí z rodin neúplných na místě sedmém (8,68). Finančně závislý sám na sobě, je pro děti z rodin úplných v žebříčku na pozici osmnácté (7,83). Děti z rodin neúplných mají tuto hodnotu v žebříčku o něco níže a to na pozici dvacáté (7,81), ovšem rozdíly ve výsledném indexu se liší pouze o 0,02. Hodnoty: Plat (7,23), Budování kariéry (7,14), Mít majetek (7,13) se pohybují na místě dvacátém čtvrtém až dvacátém šestém místě u dětí z úplných rodin. Jejich pozice je tedy na hodnotovém žebříčku vyrovnána. U dětí z rodin neúplných se oddělila hodnota platu (7,86), která skončila v pořadí na místě devatenáctém. Ostatní hodnoty: Mít majetek (7,57) a Budování kariéry (7,51) se umístily na příčce dvacet čtyři a dvacet pět.

Graf č. 26 - Znázornění průměrného indexu ekonomických hodnot dětí z úplných a neúplných rodin

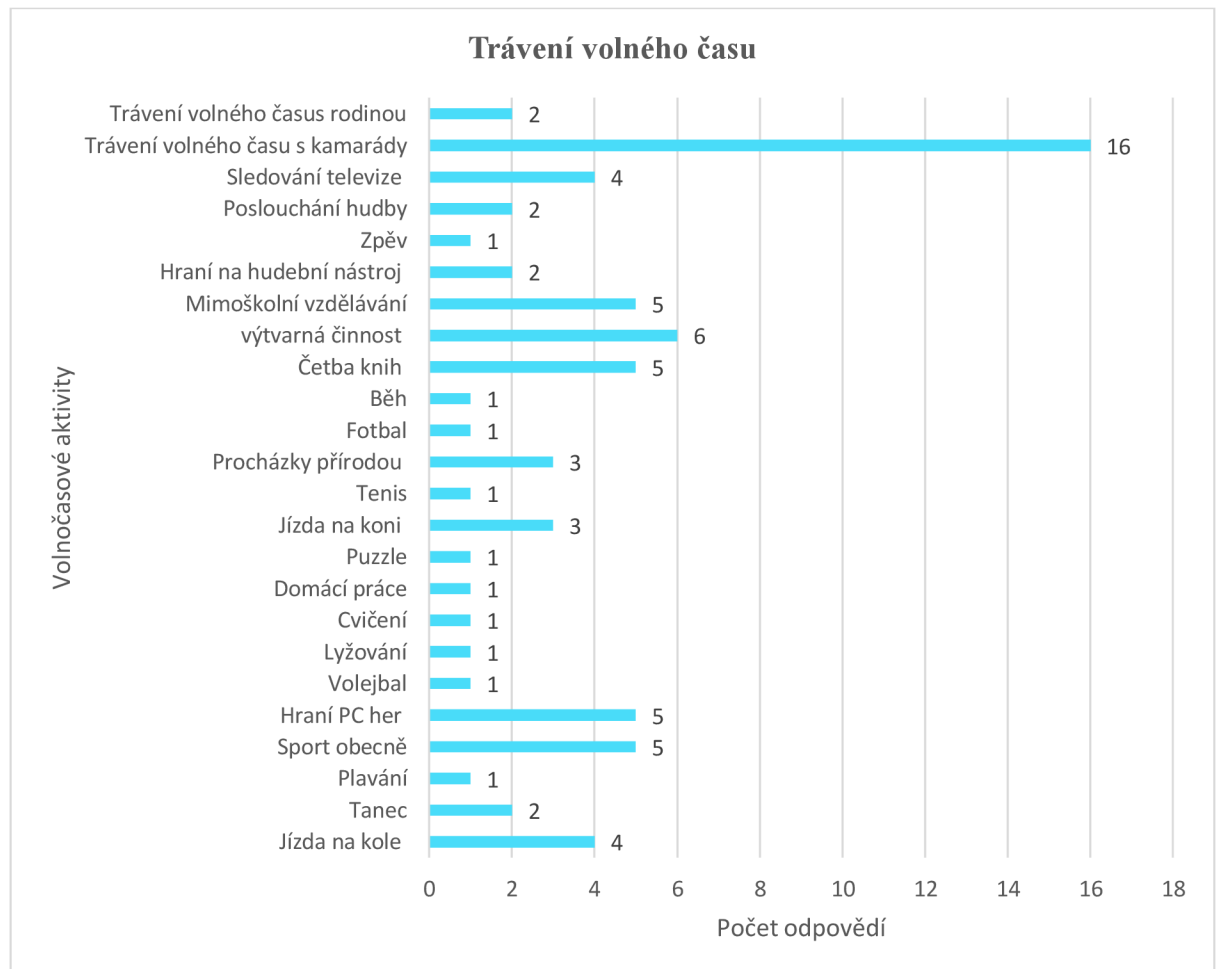

Zdroj: Vlastní zdroj

Výšečový graf č. 26 představuje průměrný index ekonomických hodnot dětí z úplných a neúplných rodin. Výpočet byl proveden nasčítáním jednotlivých indexů dané skupiny a vydělen počtem zástupců ve skupině. Do skupiny byly zařazeny hodnoty: Být finančně zajištěný, Finančně závislý sám na sobě, Plat, Mít majetek, Budování kariéry, Být oceněn za výkon (za práci), Být vůdcem, mít moc. Z výsledků je patrné, že ekonomické hodnoty u dětí z úplných rodin zaujímají 49 % (7,47) skončily o něco hůře než u dětí z rodin neúplných 51 % (7,76). Lze tedy říci, že děti z neúplných rodin preferují více ekonomické hodnoty než děti z rodin úplných. Z matematického znázornění se hypotéza H3 v třetí části dotazníku **potvrdila**.

Zpracování otázky č. 41

Graf č. 27 – Trávení volného času zkoumaného vzorku respondentů

Zdroj: Vlastní zdroj

Graf č. 27 nám znázorňuje trávení volného času respondentů. Otázka č. 41 byla volná a respondenti se měli vyjádřit, co nejraději dělají ve svém volném čase. Na otázku č. 41 odpovědělo pouze 37 respondentů. Není pro naše šetření validní, neboť obsahuje velice málo odpovědí. Nicméně z grafu můžeme zjistit, že nám převažuje trávení volného času s přáteli (16), dále pak sportovně orientované činnosti (31) a kulturní činnosti (19) - respondenti většinou nevolili pouze jednu činnost. Do skupiny sportovní orientace jsme zařadili sportovní aktivity (24), hraní her počítačových i deskových (3), domácí práce (1), procházky přírodou (3). Kulturní oblast tvoří výtvarná činnost (6), mimoškolní vzdělávání (5), četba (5), hra na hudební nástroj (2) a 1x zpěv. Při rozdělování do skupin orientací jsme vycházeli dle provedených výzkumů P. Saka (Sak, 2000, 137).

3.7.1 Výsledky narativního rozhovoru

Dotazníková část byla dále doplněna o rozhovor narativního charakteru. Vzhledem k pandemii COVID – Sars 19 se nepodařilo provést více rozhovorů. Oslovení respondenti nesouhlasili s osobním setkáním, a také s nahráváním videoschůzky prostřednictvím Meet, Teams a jiné. Rozhovor byl tedy proveden pouze s respondentkou V., ve věku 14 let. „Vzhledem k NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2021, online) nebude přepis rozhovoru zveřejněn. Rozhovor byl zpracován technikou otevřeného kódování, tedy byly údaje rozebrány, konceptualizovány a následně nově složeny (Švaříček, 2007,211). Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda mladá generace preferuje hédonistické hodnoty a jaký typ hodnot dominuje v hodnotovém profilu mladé generace. S tím, že tyto rozdíly byly také sledovány v hodnotách sociálních a ekonomických. Proto jsme pro naše šetření sestavili následující kategorie – hédonistická, sociální, ekonomická, reprodukční a globální. Respondentka se o hodnotách **hédonistických** moc nevyjádřila, neboť nejsou prioritou v jejím životě. Zmínila, že: „*Ráda chodí ven s kamarády, ráda mám oslavy, těšila na oslavu*“. Ovšem „mejdany“ nejsou její šálek kávy. Ostatní vrstevníky vnímá jako požitkáře, dle respondentky „*chtějí si užít života, aby si mohli užít života.*“ Z výše uvedených odpovědí jsme stanovili kódy: užívat si, zábava.

Kategorie **globální**, tvoří kódy: zdraví, odpad. Pro respondentu V. je kategorie globální důležitá, neboť z odpovědi je patrné, že se snaží žít zdravým životním stylem „*nekouřím, nepiju, nikdy neměla v puse*“ a není ji lhostejné ani okolní prostředí „*plast, třídění odpadu, samozřejmost, že třídíme věci, vedle koše jsou odpadky, zemi jsou sáčky nebo plast*“. Na otázku: Svoboda pro tebe není užívat si života? Odpověděla: „*Ne. No, nejdříve přemýšlím, než něco udělám*“. Z rozhovoru je patrné, že respondentka preferuje hodnoty **reprodukčního a sociálního charakteru**, neboť je pro ni důležitá rodina, sourozenci a pomoc druhým. Z odpovědi jsme pro kategorii reprodukční stanovili následující kódy: rodina, děti. Pro kategorie sociální kódy: pomoc, lidé. V rozhovoru několikrát zmínila pojem rodina, děti: „*Já chci mít hodně dětí, co nejdříve. Chci být mladá maminka a založit rodinu., hrozně si vážím všech dětí nebo všech lidí, kteří si adoptují dítě, nebo když vidím lidi, kteří se umí starat o děti., Já si vážím rodiny. Já si hrozně vážím sourozenců, si vážím*

těch sourozenců“. K otázkám pomoci druhým lidem, se vždy vyjádřila kladně. Pomoc druhým lidem jí není cizí. Například uvedla, že: „*Ráda dělám s lidmi, snažím se je dělat šťastnějšími., hlídám děti ostatním maminkám, několikrát jsem pomáhala lidem*“. Otázka **ekonomických hodnot** přinesla pouze subjektivní výsledky, kódy kategorie: kariéra, značka. Dle respondentky jsou ekonomické hodnoty pro její vrstevníky důležité. Pro ni samotnou ne. Uvedla například: „*se všichni ženou za budováním kariéry, kdo má Apple je borec, nejlepší model*“. Na otázku: Takže se posuzují lidé podle materiálních věcí? odpověděla: „*Jo, je to důležité nebo značkové oblečení nebo to co člověk nosí*“. Více se o materiální a ekonomické věci nezajímala. Pro respondentku jsou důležité hodnoty důvěra, přátelství, pravda, neboť hlavním problémem ve společnosti vidí špatnou komunikaci, málo tolerance a přizpůsobování se okolí. Z rozhovoru vyvozujeme, že výsledky výše rozebraného dotazníkového šetření se shodují s odpověďmi respondentky.

3.8 Dílčí závěry

Z výsledků empirického šetření, které probíhalo mezi 164 respondenty, kterými byly děti ve věku 14 – 16 let převážně ze základních škol Královehradeckého kraje, lze přistoupit k dílčím závěrům. Na vrcholu žebříčku zkoumaného vzorku se pohybují stejné hodnoty: Být zdravý, Přátelství, Svoboda. Ve spodních příčkách potom hodnoty: Víra v boha, Být vůdcem, mít moc. Pokud se zaměříme na otázku, zda **je pro mladou generaci důležité porozumět si s rodiči**, můžeme uvést to, že zkoumaný vzorek ve věku 14 – 16 let považuje za důležité porozumět si s rodiči, neboť v otázkách důvěry a svěřováním se rodičům, uvedlo přes 40 % respondentů, že se rodičům se svými problémy mohou vždy svěřit. Dále k otázce řešení problémů, byl procentuální rozdíl mezi kamarády a rodiči pouze 0,6 %. Je tedy zřejmé, že pro naše respondenty ve věku 14 – 16 let je důležité porozumět si s rodiči, což nám potvrdila otázka č. 7, kdy 83,5 % respondentů odpovědělo **ano**.

Při zodpovězení vědeckovýzkumné otázky: **Má zkoumaný vzorek mladé generace vyrůstající v neúplné rodině jinou hodnotovou orientaci než děti, které vyrůstají v úplných rodinách?** Můžeme dle výsledků říci, že se opět žádné velké rozdíly v hodnotové orientaci neobjevily. Na prvních příčkách dětí z úplných i neúplných rodin se pohybují hodnoty: Být zdravý, Přátelství, Svoboda. Nejnižší postavené jsou pak hodnoty: Víra v boha, Být vůdcem, mít moc. Výzkumné šetření také prokázalo, že zkoumaný vzorek dětí **z úplných rodin nepreferuje reprodukční hodnoty**.

Dílčí hypotézu H3: Zkoumaný vzorek dětí rodičů z neúplných rodin preferuje ekonomické hodnoty více než děti z rodin úplných, nemůže přijmout za platnou, neboť se žádné rozdíly neprokázaly.

Také bylo zjištěno, že **sociální hodnoty nejsou pro zkoumaný vzorek mladé generace ve věku 14 – 16 let** nejdůležitější, neboť se pohybují ke konci jednotlivých skupin hodnot. Dle výsledků dotazníkového šetření dávají naši respondenti ve věku 14 – 16 let přednost reprodukčním, rozvojovým, globálním, liberálním a hédonistickým hodnotám. Ovšem sociální hodnota **přátelství** je druhou nejvýznamnější hodnotou a znázorňuje důležitost pro naše respondenty, dílčím závěrem tedy je, že hodnota přátelství je pro naše respondenty důležitá. **Budování kariéry** není pro náš zkoumaný vzorek důležité, hodnota sice získala index důležitosti 7,23, ale pohybuje se na dvacátém šestém místě v žebříčku hodnot. Hypotézu H1: U současného vzorku mladé generace dominují sociální hodnoty více než ekonomické, můžeme přijmout za platnou.

K dílčí hypotéze H2 se vztahovaly vědeckovýzkumné otázky č. 6, č. 7 a č. 9, z kterých vyplynulo, že ze zkoumaného vzorku respondentů **mladé generace se objevují kulturní orientace** jen v malé míře. Naši respondenti zmiňovali z volnočasových aktivit, které provozují výtvarnou činnost (6x), mimoškolní vzdělávání (5x), četbu (5x), hru na hudební nástroj (2x) a zpěv (1x). Na otázku: **Jsou náplní volného času mladé generace sportovní orientace?** Můžeme konstatovat, že se sportovní aktivity objevují u zkoumaného vzorku respondentů mnohem více než aktivity kulturně zaměřené. Ovšem výsledky jsou pouze orientační, neboť nám na otázku č. 41, která se týkala právě výše uvedených vědeckovýzkumných otázek, odpovědělo pouze 37 respondentů. Nemůžeme tedy z přesností říci, jaké procento zkoumaného vzorku sportovní či kulturní aktivity vykonává. Z výsledků vyplynulo, že se u zkoumaného vzorku mladé generace se objevuje kulturní i sportovní orientace. Položky dotazníkové šetření také ukazují, že pro zkoumaný vzorek je **důležité užívat si života**, neboť hodnota: Mít dostatek volného času a užívat si života obsadila u dívek sedmé místo v žebříčku hodnot. U chlapců se potom hodnota objevila na místě devátém. Hypotéza H2: Dívky preferují hédonistické hodnoty více než chlapci, nemůžeme přijmout za platnou, neboť získala stejný počet procent.

Hlavní vědeckovýzkumný problém byl postaven na tom, zda je výzkumný vzorek dětí ve věku 14 – 16 let zaměřen na hédonistické hodnoty. Ústřední hypotéza, kterou jsme ověřili

je, že: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem.

Ústřední hypotéza byla analyzována v druhé a třetí části dotazníkového šetření. Vztahovaly se k ní otázky č. 14 – 40. Ústřední hypotézu nemůžeme přijmout za platnou a to především z důvodu, že výsledky empirického šetření ukázaly, že nejvíce se zkoumaný vzorek mládeže ztotožňuje s hodnotami bezpečnost, samostatnost, universalismus a benevolence, které jsou spíše globálního, rozvojového a liberálního zaměření. V třetí části dotazníkové šetření se hédonistické hodnoty pohybovaly pod hodnotovými skupinami: reprodukční, liberální, globální a rozvojovou. Můžeme tedy říci, že hédonismus není pro námi zkoumanou skupinu mladé generace dominantní.

Závěr

Bakalářská práce měla za cíl s oporou o odbornou literaturu klasifikovat a popsat hodnotovou orientaci dětí ve věku 14 – 16 a její proměny v závislosti na okolním prostředí.

Hlavním výzkumným problémem celé práce bylo zjistit, jaké hodnoty dominují u zkoumaného vzorku dnešní mládeže. Ústřední hypotézou, kterou jsme ověřili je, že: V hodnotové orientaci zkoumaného vzorku mládeže ve věku 14 – 16 let dominují hodnoty spojené s hédonismem. Ústřední hypotéza byla analyzována a ověřena v druhé a třetí části výzkumného šetření. Ústřední hypotéza potvrzena nebyla. A to především z důvodu, že výsledky empirického šetření ukázaly, že se hédonistické skupiny hodnot neumístily na prvních třech příčkách hodnotového žebříčku. Nicméně celkovým vědeckým problémem celé bakalářské práce bylo zjistit, jaký typ hodnot dominuje v hodnotovém profilu zkoumaného vzorku mladé generace. Z našeho empirického šetření, které je validní, je zřejmé, že za nejvýznamnější hodnoty zkoumaného vzorku dětí ve věku 14 – 16 let patří **zdraví, přátelství a svoboda**. Jedná se tedy o typ hodnot globálních, sociálních a liberálních.

Výsledky také ukázaly, že procentuální i indexové rozdíly mezi porovnávanými hodnotami i jednotlivými skupinami hodnot byly opravdu nízké. V empirickém šetření byl kladen důraz na ověřování či vyvracení hypotéz. Stanovené cíle byly naplněny, tím tedy považujeme cíl bakalářské práce za splněný.

Na základě provedené analýzy lze říci, že ačkoliv se nám zdají výsledky pozitivní, je stále potřeba s dětmi pracovat. Rozhodně by bylo vhodné dětem ve věku 14 – 16 let i nadále vštěpovat potřebu pomoci, sounáležitosti, spolupráce a tolerance. Za přínosné považujeme získání náhledu na hodnotovou orientaci zkoumaného vzorku respondentů a možnost jeho využití jako podkladu pro další výzkum. Řada publikací poukazuje na mládež jako na hédonisticky orientované jedince a také společnost se domnívá, že pro děti jsou důležité ekonomické a hédonistické směry. Šetření ovšem ukázalo, i když v malé míře, že jsou pro zkoumaný vzorek důležité hodnoty reprodukční a rozvojové. Z hlediska naší praxe považujeme za aktuální problém v hodnotové orientaci zkoumaného vzorku dětí ve věku 14 – 16 let nízké umístění sociálních a ekonomických hodnot. Je pozitivní, že se děti neženou za ekonomickými hodnotami, ale domníváme se, že by se měla věnovat větší pozornost i finanční gramotnosti a odpovědnosti, neboť ekonomické hodnoty našich respondentů se pohybují ve spodní hranici hodnotového žebříčku. To může mít za následek neúspěch v budoucím životě. Další šetření by směřovalo na respondenty mezi 18 – 26 rokem a bylo by zaměřené na vzdělání a pracovní kvalifikaci. Také by řešilo, zda se nízké postavení ekonomických hodnot, projevilo na čerpání půjček a možného úpadku do dluhové pastí. Empirické šetření by směřovalo spíše kvalitativní cestou.

Za úskalí pro zpracování bakalářské práce považujeme především nedostatek aktuálních odborných publikací, které by se zabývaly hodnotovou orientací dětí a mládeže a také díky pandemii COVID – Sars 19, nebylo empirické šetření provedeno podle našich představ. Chyběl osobní kontakt pro případné doplnění dotazů pedagogických pracovníků, neboť byl záměr předat výsledky dotazníkového šetření právě do škol, kde se daný empirický projekt konal. Výsledky dotazníkového šetření mohly posloužit pedagogickým pracovníkům, aby získali představu, jakým směrem se jejich žáci vyvíjejí. Mohli by pak lépe cílit na volnočasové aktivity. Zaměřit se na prohlubování společenských vztahů, sociálních a ekonomických dovedností. Nicméně elektronický dotazník nám nedokáže přesně určit, z jaké školy respondenti byli. Tudíž nejde náš záměr realizovat. Další úskalí výzkumu vidíme v tom, že zkoumaný vzorek byl z měst, kde i sociálně slabší rodiny mají dobré podmínky pro život. Je otázka, jaké výsledky by šetření přineslo v oblasti pohraničí.

Seznam použitých zdrojů

Anýžová, Petra. 2014. „Srovnatelnost Schwartzovy hodnotové škály v mezinárodních datech.“ Sociologický časopis/Czech Sociological Review 50 (4): 547–580. ISSN 2336-128X. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/172-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-4-2014/3440>

BROŽÍK, Vladimír. Hodnotové orientácie. Bratislava: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2000. ISBN 80-8050-368-0.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. Psychologie hodnot. [Olomouc]: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

CORSTEN, Michael. Čas generací: The Time of Generations. SOCIÁLNÍ STUDIA [online]. 2007, 5(1-2), 45-65 [cit. 2020-11-13]. ISSN 1803-6104. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5549/4646

Digitalní technologie. Wwww.portaldigi.cz [online]. Na Maninách 876/7, 170 00 Praha 7: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020 [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: <https://portaldigi.cz/digislovník/digitalni-technologie/>

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výskumu. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-39-3.

KOLÁŘ, Zdeněk a Jiří SEMRÁD. Světonázorová výchova v rodině. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1983. ISBN 14-289-83.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. Sociální aspekty výchovy. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-135-x.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KUČEROVÁ, Stanislava, Miloš VÍTEK a Jiří ZEMAN. *Studijní texty k sociální filosofii*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-655-6.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie: Určeno pro posl. pedagog. fak. 2. dot. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0141-0.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-x.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Ochrana osobních údajů: Legislativa* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2021 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/gdpr/clanek/gdpr-web-legislativa-legislativa.aspx>

PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea a Libuše ČADOVÁ. *Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů*. Paidagogos [online]. 2006, 2006(1) [cit. 2021-03-28]. ISSN 1213-3809. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/issues/2006/1/1/article.html>

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. Novověk. ISBN 978-80-200-1751-2.

ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. Boskovice: Albert, 2001. ISBN 80-7326-000-x.

RÝDL, Karel. Vliv socioekonomického vývoje společnosti na pojetí kvality škol v ČR. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87063-76-7.

SAK, Petr a Jiří MAREŠ. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže od roku 2007 [online]. In: 2007, 2007, s. 127 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: http://www.insoma.cz/Studie_MSMT_2006_fin.pdf

SAK, Petr. Vztahy mezi generacemi. Česko-slovenské pediatrie: Děti a mládež na počátku mediální a informační společnost [online]. 2009(5) [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=article&d_2=generace

SAK, Petr. Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr. Sociální vývoj mládeže. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1985. ISBN 14-550-85.

SMÉKAL, Vladimír. Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-86598-65-9.

Socialia ...: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové .. Hradec Králové: Gaudeamus, [1997?]-. ISBN 80-7041-113-9.

Socialia ...: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové .. Hradec Králové: Gaudeamus, [2000]-. ISBN 80-7041-112-0.

Socialia 2002 k sociální analýze mládeže: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové .. Hradec Králové: Gaudeamus 2003. ISBN: 80-7041-557-6.

SOCIOLÓGIA A SPOLOČNOSŤ: Generace mládeže v globalizaci a v kyberprostoru. Www.sociology-society.ff.ukf.sk [online]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2018 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: <http://www.sociology-society.ff.ukf.sk/archiv-cisel/c6/c6-petr-sak.pdf>

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČR, STEM – Středisko empirických výzkumů. Evropský sociální výzkum: Doplňkový dotazník – verze F-F2 A [online]. In: . Praha, 2002, s. 16 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/6334311-Evropsky-socialni-vyzkum.html>

STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Seznam tabulek a grafů empirického šetření

Tabulka č. 1: Přiřazení jednotlivých otázek k hodnotovému typu

Tabulka č. 2: Rozdělení otázek do hodnotových skupin

Graf č. 1: Grafické vyjádření soustředné kružnice

Graf č. 2: Úspěšnost vyplnění dotazníku

Graf č. 3: Počet respondentů dle pohlaví

Graf č. 4: Počet respondentů dle místa bydliště

Graf č. 5: Věk respondentů

Graf č. 6: Počet sourozenců

Graf č. 7: Počet respondentů dle rodinného stavu

Graf č. 8: Podpora rodičů

Graf č. 9: Svěřování rodičům s problémy

Graf č. 10: Hledání pomoci při řešení problémů

Graf č. 11: Trávení volného času s rodiči

Graf č. 12: Náplň volného času s rodiči

Graf č. 13: Volba partnera při trávení volného času

Graf č. 14 : Důležitost porozumění s rodiči

Graf č. 15: Dominující hodnoty rodičů

Graf č. 16: Odpovědi všech respondentů na položky PVQ dotazníku

Graf č. 17: Průměrné výsledky hodnotových typů

Graf č. 18: Postavení hodnotových typů

Graf č. 19: Sestupné postavení hodnot

Graf č. 20: Postavení hodnotových skupin

Graf č. 21: Uspořádání sociálních a ekonomických hodnot

Graf č. 22: Znázornění průměrného indexu hodnot sociálních a ekonomických

Graf č. 23: Zobrazení postavení hodnot chlapců a dívek

Graf č. 24: Znázornění průměrného indexu hedonistických hodnot dívek a chlapců

Graf č. 25: Postavení hodnot dětí z úplných a neúplných rodin

Graf č. 26: Znázornění průměrného indexu ekonomických hodnot dětí z úplných a neúplných rodin

Graf č. 28: Trávení volného času zkoumaného vzorku respondentů

Seznam přílohy

Příloha A - Průvodní dopis

Vážená paní ředitelko / Vážený pane řediteli,

jmenuji se Lucie Kadlecová a jsem studentkou 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Ráda bych s Vaší pomocí, v následujícím dotazníku zjistila, jaké jsou hodnoty současné mládeže. Obracím se na Vás tedy s žádostí o rozeslání elektronického dotazníku, který je nástrojem empirického šetření k mé bakalářské práci s názvem Hodnotová orientace dětí ve věku 14 - 16 let.

Vím, že jste časově velice vytížení, přesto Vás chci laskavě požádat, zda byste si našli chvíli a elektronický dotazník rozeslali mezi Vaše žáky. Dotazník je anonymní a získané informace budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce.

Vzhledem k aktuální situaci, jsem musela přistoupit k rozesílání dotazníků v elektronické podobě.

Odkaz na dotazník: <https://www.surveio.com/survey/d/N4B1R3S0X8J4Y9Y4K>

V případě jakýchkoliv dotazů jsem k dispozici na e-mailu lucie.kadlecova@post.cz nebo telefonním čísle +420 739 30 24 45.

Předem Vám všem mnohokrát děkuji za spolupráci!

S pozdravem

Lucie Kadlecová

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Kadlecová a jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Tímto bych tě chtěla požádat o spolupráci. Naše spolupráce spočívá ve vyplnění dotazníku, který je součástí bakalářské práce zabývající se problematikou hodnotové orientace současné mládeže ve věku 14 -16 let. Dotazník je anonymní, proto tě prosím o co nejupřímnější odpovědi. Získané informace budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce.

I. Část dotazníku

První část dotazníku je zaměřena na osobní otázky. Prosím označ pravdivou odpověď.

1. Pohlaví:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Dívka
- b) Chlapec

2. Bydliště:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Vesnice
- b) Město

3. Věk:

4. Kolik máš sourozenců:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) 0
- b) 1
- c) 2
- d) 3 a více

5. Tvoji rodiče jsou:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Manželé a žijí spolu
- b) Rozvedeni
- c) Manželé a nežijí spolu
- d) Nikdy nebyli manželé, pouze spolu žijí
- e) Jiná možnost:

6. Podporují tě tvoji rodiče v činnostech a plánech:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Vždy podporují
- b) Moc nepodporují
- c) Nepodporují
- d) Jiná možnost:

7. Svěřuješ se svým rodičům s problémy:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Mohu se vždy se vším svěřit, rodiče jsou chápaví
- b) Občas se svěřím, ale moc mě nechápou
- c) Svěřil(a) bych se jen s vážným problémem
- d) Nesvěřuji se vůbec

8. Pokud by se objevil problém, kde nebo u koho bys hledal(a) pomoc:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Kamarádi
- b) Internet
- c) Příbuzní
- d) Rodiče
- e) Facebook
- f) Učitelé (vychovatelé)
- g) Jiná možnost:

9. Jak často trávíš volný čas s rodiči:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Často
- b) Někdy
- c) Skoro vůbec
- d) Nikdy

10. Co je dominantou v trávení volného času s rodiči:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Návštěva obchodního centra
- b) Poznávací výlety do přírody
- c) Sportovní aktivity
- d) Návštěva kina či divadla
- e) Dívání na televizi
- f) Hraní deskových her
- g) Jiná možnost:

11. S kým trávíš nejraději volný čas:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Rodiči
- b) Kamarády
- c) Sám(a)
- d) Jiná možnost:

12. Je pro tebe důležité rozumět si s rodiči:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím
- d) Jiná možnost:

13. Které hodnoty dominují u tvých rodičů:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- a) Rodina, děti
- b) Zdraví
- c) Láska
- d) Kariéra
- e) Přátelství
- f) Mít čas sám pro sebe
- g) Zdravý životní styl
- g) Jiná možnost:

II. Část dotazníku

Nyní ti stručně popíš určitěho člověka. Pozorně si prosím přečti popis a označ, jak se ti daný člověk podobá či nepodobá. Budeme používat škálu 1 – 6.

Škála podobnosti je následující:

- 6 Velmi se mi podobá
- 5 Podobá se mi
- 4 Podobá se mi trochu
- 3 Podobá se mi málo
- 2 Nepodobá se mi
- 1 Nepodobá se mi vůbec

14. Promýšlení nových myšlenek a tvořivost je pro něho důležité. Rád dělá věci svým vlastním originálním způsobem.

6 5 4 3 2 1

15. Být bohatý je pro něj důležité. Chce mít hodně peněz a vlastnit drahé věci.

6 5 4 3 2 1

16. Myslí si, že je důležité, aby se s každým člověkem na světě zacházelo stejně. Věří, že každý by měl mít v životě stejné příležitosti.

6 5 4 3 2 1

17. Je pro něj důležité předvádět své schopnosti. Chce, aby lidé obdivovali, co dělá.

6 5 4 3 2 1

18. Je pro něj důležité žít v bezpečném prostředí. Vyhýbá se všemu, co by mohlo ohrozit jeho bezpečnost.

6 5 4 3 2 1

19. Je pro něj důležité vstřebávat kulturu. Rád navštěvuje kulturní představení či památky.

6 5 4 3 2 1

20. Má rád překvapení a vždy vyhledává nové aktivity. Myslí si, že je důležité v životě dělat mnoho různých věcí.

6 5 4 3 2 1

21. Věří, že lidé by měli dělat to, co se jim řekne. Myslí si, že lidé by měli dodržovat pravidla vždy, dokonce i když je nikdo nepozoruje.

6 5 4 3 2 1

22. Je pro něj důležité pomáhat druhým lidem.

6 5 4 3 2 1

23. Je pro něj důležité naslouchat lidem, kteří jsou jiní než on. I když s nimi nesouhlasí, chce jim porozumět.

6 5 4 3 2 1

24. Je pro něj důležité být pokorný a skromný. Nesnaží se na sebe pozornost.

6 5 4 3 2 1

25. Je pro něj důležité užívat si života. Rád si dopřává.

6 5 4 3 2 1

26. Je pro něj důležité, aby si sám rozhodoval o tom, co dělá. Má rád svobodu a nezávislost na druhých.

6 5 4 3 2 1

27. Je pro něj velmi důležité pomáhat lidem kolem sebe. Chce se starat o jejich blaho.

6 5 4 3 2 1

28. Je pro něj důležité dodržovat morální zásady společnosti, morální kodex.

6 5 4 3 2 1

29. Je pro něj důležité být velmi úspěšný. Doufá, že lidé ocení, čeho dosáhl.

6 5 4 3 2 1

30. Je pro něj důležité, aby mu vláda zajistila bezpečí před všemi hrozbami. Chce, aby byl stát silný tak, aby mohl chránit své občany.

6 5 4 3 2 1

31. Vyhledává dobrodružství, rád riskuje. Chce mít vzrušující život.

6 5 4 3 2 1

32. Je pro něj důležité, aby se vždy choval spořádaně. Chce se vyhnout všemu, o čem by lidé řekli, že je špatné.

6 5 4 3 2 1

33. Je pro něj důležité, aby jej lidé respektovali. Chce, aby lidé dělali, co jim řekne.

6 5 4 3 2 1

34. Je pro něj důležité být loajální k přátelům. Chce se věnovat lidem, kteří jsou mu blízcí.

6 5 4 3 2 1

35. Pevně věří, že by se lidé měli starat o přírodu. Péče o životní prostředí je pro něj důležitá.

6 5 4 3 2 1

36. Je pro něj důležité poznání okolního světa, společnosti, kultury a vědy.

6 5 4 3 2 1

37. Tradice je pro něj důležitá. Snaží se dodržovat zvyky, které jsou spojené s vírou vyznávanou v rodině

6 5 4 3 2 1

38. Vyhledává každou příležitost, aby se pobavil. Je pro něj důležité dělat věci, které mu přinášejí potěšení.

6 5 4 3 2 1

39. Tradice je pro něj důležitá. Snaží se dodržovat zvyky, které jsou blízké jeho rodině.

6 5 4 3 2 1

III. Část dotazníku

V poslední části našeho dotazníku se chceme zaměřit, jaká lidská hodnota je pro Tebe důležitá. Každá hodnota má možnost výběru na škále 1 -10. Číslice 1 znamená nejnižší důležitost a číslice 10 má nejvyšší důležitost.

Otázka 40.

Být respektován ostatními	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Víra v boha	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být oceněn za výkon (práci)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Budování kariéry	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Finančně závislý sám na sobě	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být prospěšný druhým lidem	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být fyzicky krásný	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být uznávaný okolím	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být vůdcem, mít moc	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být čestný	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Být zdravý	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Demokratický způsob života	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Chodit do školy	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Chránit životní prostředí	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mít majetek	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mít čas na své záliby	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mít hodně kamarádů	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mír, život bez válek	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mít uznání od rodičů	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mít dostatek volného času a užívat si života	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Mluvit pravdu	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Plat	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Přátelství	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Pomáhat druhým	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Rodina, děti	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Rozvíjet své schopnosti a dovednosti	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Trávit volný čas jak chci	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Věnovat se svým koníčkům	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Společenská prestiž	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Svoboda	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Veřejně prospívat okolí	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Vzdělávat se	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Začít pravou lásku	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Žít zdravým životním stylem	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

41. Úplně na závěr prosím napiš, jakým způsobem nejraději trávíš volný čas. Tedy co rád(a) děláš ve volném čase.

Děkuji za tvůj čas, který jsi věnoval(a) tomuto dotazníku a za tvoje upřímné odpovědi.

Příloha C - Přehledová tabulka hodnot

Tabulka č. 3 – Přehled hodnot

Pořadí	Hodnota	Důležitost										Index hodnot
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Být respektován ostatními	0	2	2	4	15	18	35	37	28	23	7,51
2	Víra v boha	83	19	14	10	15	5	3	3	1	11	2,88
3	Být oceněn za výkon (práci)	2	2	5	13	15	20	29	33	21	24	7,10
4	Budování kariéry	0	1	11	10	14	16	30	33	19	30	7,23
5	Finančně závislý sám na sobě	2	4	6	2	11	10	21	32	35	41	7,80
6	Být prospěšný druhým lidem	0	1	3	4	11	12	35	38	33	27	7,74
7	Být fyzicky krásný	6	8	6	17	25	24	20	19	17	22	6,35
8	Být uznávaný okolím	7	5	4	12	20	22	24	30	19	21	6,70
9	Být vůdcem, mít moc	29	18	22	16	23	12	17	9	9	9	4,54
10	Být čestný	0	1	3	5	6	13	18	34	38	46	8,16
11	Být zdravý	2	1	1	2	2	3	3	12	18	120	9,28
12	Být finančně zajištěný	0	0	1	5	5	11	16	36	21	69	8,49
13	Demokratický způsob života	4	2	5	5	21	15	15	30	23	44	7,50
14	Chránit životní prostředí	2	1	4	11	12	17	20	27	29	41	7,62
15	Mít majetek	2	2	9	5	12	25	28	30	16	35	7,27
16	Mít čas na své záliby	0	1	1	0	1	5	11	32	37	76	8,94
17	Mít hodně kamarádů	11	4	10	19	24	19	21	27	12	17	6,10
18	Mír, život bez válek	3	1	1	4	4	6	12	16	23	94	8,77
19	Mít uznání od rodičů	4	2	2	4	8	9	18	33	28	56	8,09
20	Mít dostatek volného času a užívat si života	1	1	1	2	6	16	17	18	25	77	8,52
21	Mluvit pravdu	0	0	4	4	10	12	25	33	28	48	8,05
22	Plat	0	1	8	7	16	20	24	38	14	36	7,39
23	Přátelství	1	0	0	3	4	4	7	17	27	101	9,12
24	Pomáhat druhým	1	0	2	2	7	13	28	36	23	52	8,16
25	Rodina, děti	5	2	3	5	3	5	15	19	21	86	8,47
26	Rozvíjet své schopnosti a dovednosti	0	2	0	0	3	6	18	53	31	51	8,50
27	Trávit volný čas jak chci	1	0	1	4	8	8	22	24	25	71	8,47
28	Věnovat se svým koníčkům	1	1	0	1	3	8	25	28	36	61	8,55
29	Společenská prestiž	6	6	8	15	19	20	37	26	14	13	6,34
30	Svoboda	0	1	2	0	1	8	8	21	34	89	9,03
31	Veřejně prospívat okolí	0	2	3	7	18	25	38	35	22	14	7,10
32	Vzdělávat se	0	2	1	3	4	10	24	39	37	44	8,24
33	Začít pravou lásku	4	0	2	4	6	5	16	18	17	92	8,63
34	Žít zdravým životním stylem	2	1	3	5	12	18	29	29	24	41	7,70

Zdroj: Vlastní zdroj